

Statsrådets publikationer 2019:5

Arbetet för en nationell barnstrategi 2040

RAPPORTEN BARNETS TID

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Statsrådets publikationer 2019:5

Rapporten Barnets tid

Arbetet för en nationell barnstrategi 2040

Undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet,
Helsingfors 2019

BARN- strategin 2040

Undervisnings-
och kultur-
ministeriet

SOCIAL- OCH
HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

Undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet

ISBN 978-952-287-699-7

Layout: Undervisnings- och kulturministeriet, kommunikationsenheten

Helsingfors 2019

Presentationsblad

Utgivare	Statsrådet ministeriet		12.3.2019
Författare	Arbetsgrupperna för barnstrategin, Marianne Heikkilä (red.), projektchef		
Publikationens titel	Barnets tid Arbetet för en nationell barnstrategi 2040		
Publikationsseriens namn och nummer	Statsrådets publikationer 2019:5		
ISBN PDF	978-952-287-699-7	ISSN PDF	2490-0966
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-699-7		
Sidantal	96	Språk	svenska
Nyckelord	barn- och familjevänligt samhälle, barnets mänskliga rättigheter, förvaltning och beslutsfattande som grundar sig på barnets rättigheter, förebyggande, människorelationer, lärande, hälsa, välbefinnande, delaktighet, trygghet, växelverkan, nativitet		
Referat Arbetet med att bereda en nationell barnstrategi som sträcker sig över flera regeringsperioder grundar sig på ett beslut som fattades vid regeringens ramförhandlingar den 11 april 2018. Undervisnings- och kulturministeriet och social- och hälsovårdsministeriet tillsatte den 5 juni 2018 tillsammans en styrgrupp och gav i uppdrag att förbereda arbetet, som har genomförts 1.8.2018 – 28.2.2019. Uppdraget att bereda barnstrategin förutsatte ett nytt tillvägagångssätt för att identifiera och genomföra en vision, prognoser, mål och rekommendationer som sträcker sig över regeringsperioderna. Som riktlinjer för det tväradministrativa arbetet mellan ministerier, medborgarsamhället och den offentliga och privata sektorn valdes öppenhet, framtidsorientering, upptäckandet av möjligheter och samverkan genom dialog. Visionen, scenarierna och rekommendationerna i rapporten samt delområdena inom välbefinnande som forskningen lyft fram identifierades med hjälp av forskning och erfarenhetsexpertis och med utgångspunkt i barnets, ungas och familjers framtida välbefinnande och lärande, delaktighet och säkerhet samt mänskliga relationer och hälsa. Dialog mellan intressentgrupper, medborgare och sakkunniga fördes i tre Barnforum samt i separata möten med intressentgrupper, i vilka närmare tusen människor deltog, bland dem tvåhundra barn och unga. I det tvärssektoriella arbetet deltog också aktörer inom ekonomin och näringslivet. Förutom en styrgrupp har även en forskargrupp bidragit till arbetet. Beredningen har grundat sig på internationella människorättskonventioner och på FN:s konvention om barnets rättigheter. Styrgruppen fungerade som uppföljningsgrupp vid beredningen och tog fram den gemensamma visionen "Barnets tid – arbetet för en nationell barnstrategi 2040". Efter utarbetandet av visionen gjorde man upp scenarier som beskriver tre potentiella verkligheter. Scenarierna sammanfattar målbilden, dvs. visionen. I rapporten presenteras det rekommenderade scenariot om barnets tid, där målet om ett barnvänligt, ungdomsvänligt och familjevänligt Finland har nåtts. Visionen konkretiseras genom sju mål som gäller de mänskliga relationerna i barnets omgivning (föräldrar, närstående vuxna, vänner), barnets och familjens delaktighet i gemenskaperna i uppväxtmiljön och delaktighet i den närmaste omgivningen, familjens gemensamma tid tillsammans, möjligheter till en individuell uppväxt och lärtig för barnet och för den unga personen, minskning av fattigdomen bland barnfamiljer samt människors möjligheter att skaffa så många barn de önskar.			
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtioneuvosto		12.3.2019
Tekijät	Lapsistrategian työryhmät, toim. Marianne Heikkilä, projektipäällikkö		
Julkaisun nimi	Lapsen aika Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston julkaisuja 2019:5		
ISBN PDF	978-952-287-699-7	ISSN PDF	2490-0966
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-699-7		
Sivumäärä	96	Kieli	ruotsi
Asiasanat	lapsi- ja perhemyönteinen yhteiskunta, lapsen ihmisoikeudet, lapsioikeusperustainen hallinto ja päätöksenteko, ennaltaehkäisy, ihmissuhteet, oppiminen, terveys, hyvinvointi, osallisuus, turvallisuus, vuorovaikutus, syntyvyys		
Tiivistelmä <p>Hallituskaudet ylittävää kansallista lapsistrategiaa pohjustavan ja valmisteleavan työn taustalla on hallituksen kehysriihessä sopima päätös 11.4.2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö asettivat yhteistyössä 5.6.2018 ohjausryhmän ja toimeksiannon valmistelevalle työlle, joka on toteutettu 1.8.2018 – 28.2.2019. Lapsistrategiaa pohjustavan työn tehtävänanto edellytti uudenlaista toimintatapaa yli hallituskausien tähtäävän vision, ennusteiden, tavoitteiden ja suositusten tunnistamiseksi ja toteuttamiseksi.</p> <p>Ministeriöiden, kansalaisyhteiskunnan, julkisen ja yksityisen sektorin poikkihallinnollisen työskentelyn linjauksiksi valittiin avoimuus, tulevaisuussuuntatuneisuus, mahdollisuuksien löytäminen ja dialoginen vuorovaikutus. Lapsen aika -raportin visiota, skenaarioita, suosituksia ja tutkimuksen esiin nostamia hyvinvoinnin osa-alueita tunnistettiin tutkimuksen ja kokemusasiantuntijuuden avulla lapsen, nuoren ja perheiden tulevaisuuden hyvinvoinnin ja oppimisen, osallisuuden ja turvallisuuden sekä ihmissuhteiden ja terveyden lähtökohdista. Sidosryhmien, kansalaisten ja asiantuntijoiden välistä dialogia käytiin kolmessa Lapsifoorumissa sekä erillisissä sidosryhmätapaamisissa, joihin osallistui lähes tuhat ihmistä, joista lapsia ja nuoria oli kaksisataa. Mukana olivat poikkisektoriaalisesti myös talouden ja elinkeinoelämän toimijoita. Työtä on tukenut ohjausryhmän lisäksi tutkijaryhmä. Valmistelu on perustunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lähtökohtiin.</p> <p>Ohjausryhmä toimi valmistelujen seurantaryhmänä ja muodosti yhteisen vision "Lapsen aika – Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040". Vision määrittelyn jälkeen muodostettiin skenaarioita, joilla kuvataan kolmea mahdollista maailmaa. Skenaariot kiteyttävät tavoitetilan eli vision. Raportissa esitellään suositeltava Lapsen aika -skenaario, jossa on saavutettu lapsi-, nuori- ja perhemyönteinen Suomi. Visiota konkretisoivat seitsemän tavoitetta, jotka liittyvät lapsen ihmissuhdeympäristöön (vanhemmat, läheiset aikuiset, ystävät), lapsen ja perheen osallisuuteen kasvu- ja lähiyhteisössä, perheiden yhdessä viettämään aikaan, lapsen ja nuoren yksilöllisen kasvun ja oppimisen polun mahdollistamiseen, lapsiperheiden köyhyyden vähentämiseen sekä ihmisten mahdollisuuteen toivomaansa lapsimäärään.</p>			
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Finnish Government		12.3.2019
Authors	Strategy for Children working groups, ed. Marianne Heikkilä, Project Manager		
Title of publication	Child's Time. Towards a National Strategy for Children 2040		
Series and publication number	Finnish government publication series 2019:5		
ISBN PDF	978-952-287-699-7	ISSN PDF	2490-0966
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-699-7		
Pages	96	Language	Swedish
Keywords	child- and family-friendly society, child's human rights, administration and decision making based on the rights of the child, prevention, relationships, learning, health, wellbeing, inclusion, safety, interaction, birth rate		
<p>Abstract</p> <p>The National Strategy for Children will cover several government terms. The groundwork and preparation for the Strategy are based on a decision issued by the Government in its discussion on spending limits on 11 April 2018. The Ministry of Education and Culture jointly with the Ministry of Social Affairs and Health appointed a steering group on 5 June 2018 and commissioned the preparatory work which was then carried out between 1 August 2018 and 28 February 2019. The brief for the preparatory work required a new kind of working method to identify and implement a vision, forecasts, aims and recommendations that would cover several government terms.</p> <p>The themes guiding the horizontal work, carried out by the ministries, civil society organisations, and public and private sector, were transparency, future orientation, identifying opportunities, and interaction based on dialogue. The vision, scenarios and recommendations of the Child's Time report, along with the areas of wellbeing brought up in the analysis, were identified with the help of both research and expertise by experience, and with a focus on future wellbeing, learning, inclusion, safety, relationships and health of children, young people and families. Dialogue with stakeholders, citizens and experts was carried out in three Child Forums and at separate stakeholder meetings that attracted nearly a thousand participants, including two hundred children and young people. Economic and business actors were also included across sectors. Along with the steering group, a research group supported the work. The preparation was based on international human rights conventions and the premise of the UN Convention on the Rights of the Child.</p> <p>The steering group monitored the preparations and formed a shared vision, "Child's Time – Towards a National Strategy for Children 2040". After defining the vision, scenarios describing three possible worlds were drawn up. The scenarios encapsulate the desired state, in other words, the vision. The report describes the recommended Child's Time scenario: a child-, young person- and family-friendly Finland. The vision is made tangible in seven aims that concern the child's relationships (parents, adults close to the child, friends), inclusion of the child and the family in the community in which the children are raised and in the local community, family time, enabling an individual growth and learning pathway for every child and young person, decreasing child poverty, and enabling people to have as many or as few children as they wish.</p> <p>For the implementation of the vision, the key leadership tools will make use of administration and decision making based on the child's rights, and a child- and family-led culture. Achieving the vision requires broad commitment across all levels of society. When a child- and family-friendly society sets out its values, it puts children, young people and families at the heart of policies. Preventive support is a productive investment in the future of society. It should be offered to children and young people, particularly to those who are vulnerable, and to families who need help to achieve wellbeing and learning, with equality and non-discrimination.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

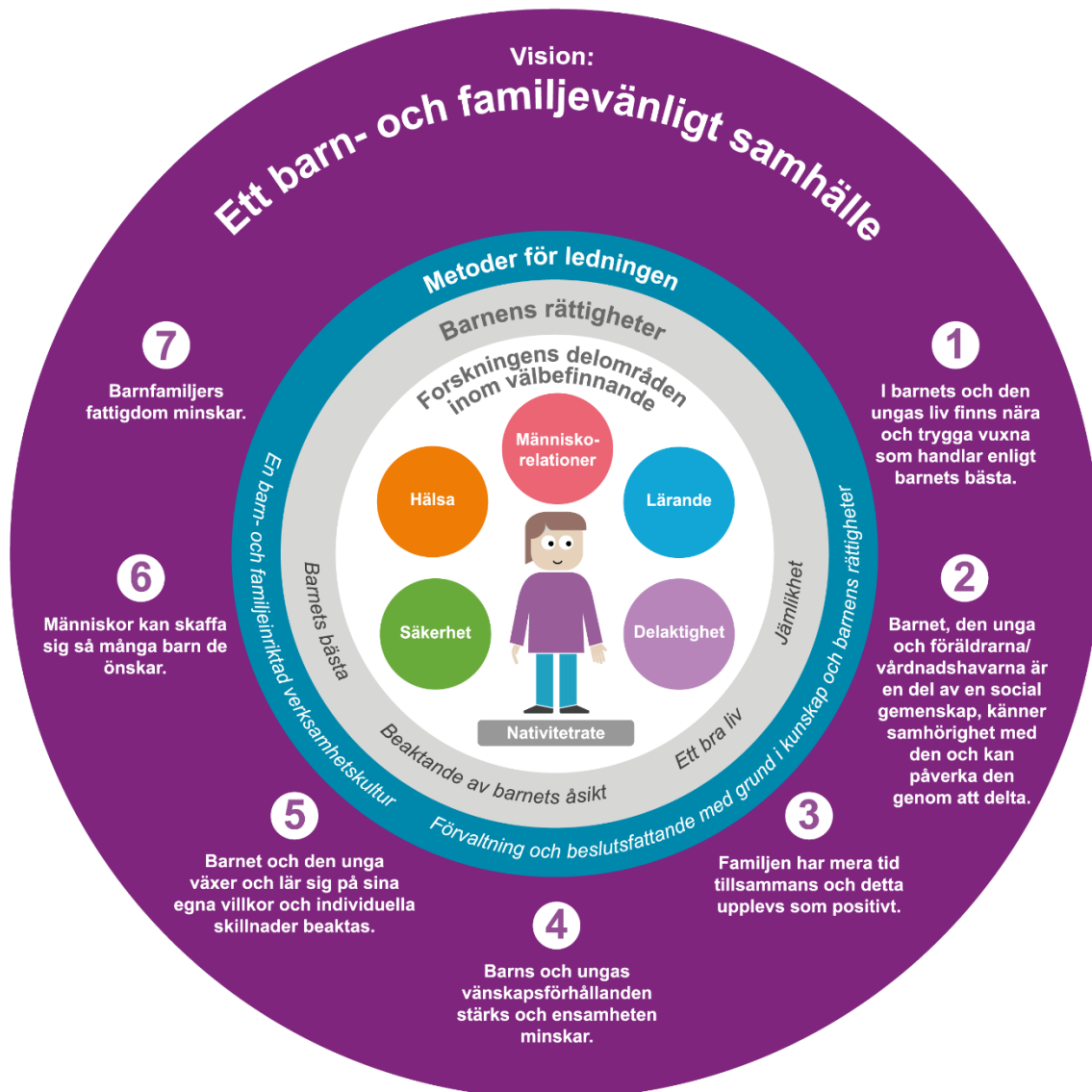
Innehåll

1	Inledning	11
1.1	Vision: Barnets tid – Arbetet för en nationell barnstrategi 2040	12
2	I ett hordant Finland lever vi i år 2019?	14
2.1	Delområden inom välbefinnande på basis av forskningen.....	15
2.2	Ett tryggt liv för barnet	20
2.3	Föderskornas ålder stiger och ofrivillig barnlöshet blir vanligare.....	22
2.4	Samhällsresurser som riktas till barn och barnfamiljer	23
2.5	Barnens, de ungas och familjernas välfärd 2025	25
2.6	Hur servicen förnyas i regeringens spetsprojekt 2015–2019	28
3	I ett hordant Finland lever vi i år 2040?	31
3.1	I framtiden förändras världen snabbt – förändras barnens behov av välbefinnande?.....	31
3.2	I ett hordant Finland lever vi i ekonomiskt?	32
3.3	Tre potentiella scenarier.....	33
3.3.1	Scenariot Barnets tid – en bra riktning att välja nu	36
3.3.2	Mänskliga relationer. Barn och unga har trygga vuxna och familjernas vardag fungerar	36
3.3.3	Delaktighet. Barn och unga behandlas med respekt och inkluderande.....	37
3.3.4	Lärande. Fostran och lärtigen är individuella	37
3.3.5	Trygghet. Säkerhetsfrämjande tjänster finns nära.....	39
3.3.6	Hälsa. Hälsofrämjande tjänster är lättillgängliga	40
3.4	Lineär utveckling – utvecklingen av ojämlikheten fortsätter oförändrad	40
3.5	Barndom i kris – de negativa förändringarna tilltar	41

4	Riktlinjer för genomförandet av ett barn- och familjevänligt samhälle	43
4.1	Riktlinjer för vidare beredning av strategin	43
4.2	Sju mål för visionen Ett barn- och familjevänligt samhälle	45
4.3	Metoder för att nå målen	46
4.4	Barnets tid – plan för en nationell barnstrategi.....	47
4.5	Administrativa och strukturella rekommendationer för följande regering.....	48
4.6	Grunder för strategiarbetet	52
5	Information som samlas in under arbetets gång	54
5.1	Lärdomar från Finland och världen. Internationell god praxis och lärdomar om barnstrategin som ett styrinstrument	54
5.2	Information som samlats in från Barnforumen	57
5.3	Skolelevsenkät 2019	63
6	Regeringens uppdrag och riksdagens anvisningar för beredningen	64
6.1	Barnstrategins beredningsprocess 1.8.2018–28.2.2019	65
7	Epilog	69
7.1	Styrgruppens åtaganden och insikter i byggandet av ett barn- och familjevänligt samhälle	70
8	Källförteckning	75
	Bilagor	85
	Kort beskrivning av rapporten	85
	Statistikuppgifter om barnfamiljer. Barn, barnfamiljer och födda.....	89
	Material från arbetet med intressentgrupperna	96

Rapporten Barnets tid

Arbetet för en nationell barnstrategi 2040

SAMMANDRAG

Arbetet med att bereda en nationell barnstrategi som sträcker sig över flera regeringsperioder grundar sig på ett beslut som fattades vid regeringens ramförhandlingar den 11 april 2018. Den 5 juni 2018 har undervisnings- och kulturministeriet och social- och hälsovårdsministeriet i samarbete tillsatt en styrgrupp för beredningsarbetet. Arbetet har utförts 1.8.2018–28.2.2019.

Uppdraget att bereda barnstrategin förutsatte ett nytt tillvägagångssätt för att identifiera och genomföra en vision, prognoser, mål och rekommendationer som sträcker sig över regeringsperioderna. Som riktlinjer för det tväradministrativa arbetet mellan ministerier, medborgarsamhället och den offentliga och privata sektorn valdes öppenhet, framtidsorientering, upptäckandet av möjligheter och samverkan genom dialog.

Visionen, scenarierna och rekommendationerna i rapporten samt delområdena inom välbefinnande som forskningen lyft fram identifierades med hjälp av forskning och erfarenhetsexpertis och med utgångspunkt i barnets, ungas och familjers framtida välbefinnande och lärande, delaktighet och säkerhet samt mänskliga relationer och hälsa.

Som underlag för utarbetandet av visionen användes scenarier som beskriver tre potentiella verkligheter (ett lineärt scenario, scenariot "barndomen i kris" och scenariot "barnets tid"). Den målbild som kristalliserades vid arbetet med olika scenarier benämns i rapporten "visionen Barnets tid". I rapporten presenteras det rekommenderade scenariot om barnets tid, enligt vilket vi om cirka tjugo år på olika nivåer kommer att ha nått målet om ett Finland som är barnvänligt, ungdomsvänligt och familjevänligt.

Visionen konkretiseras genom sju mål som gäller de mänskliga relationerna i barnets omgivning (föräldrar, närstående vuxna, vänner), barnets och familjens delaktighet i gemenskaperna i uppväxtmiljön och delaktighet i den närmaste omgivningen, familjens gemensamma tid tillsammans, möjligheter till en individuell uppväxt och lärtig

för barnet och för den unga personen, minskning av fattigdomen bland barnfamiljer samt människors möjligheter att skaffa så många barn de önskar.

Utifrån undersökningen fastställdes i fråga om barnets välbefinnande följande delområden: människorelationer, lärande, delaktighet, trygghet och hälsa. Utöver dessa påverkar också nativiteten hur barn- och familjevänligt samhället är.

Som centrala ledarskapsmetoder med tanke på genomförandet av visionen lyfte man fram förvaltning och beslutsfattande som grundar sig på barnets rättigheter och på kunskap samt en barn- och familjeinriktad verksamhetskultur. För att visionen ska nås krävs det på olika nivåer i samhället – med början i statsrådet och riksdagen – ett brett engagemang för de mål som man kommer överens om i rapporten Barnets tid och i de riktlinjer som utarbetas för varje regeringsperiod. Målet är att främja förverkligandet av barnets rättigheter, minska ojämlikheten bland barn och unga samt stödja förnyandet av den offentliga styrningen i en systematisk och människoorienterad riktning. Genom den samlade, förvaltningsövergripande och förvaltningsöverskridande strategin främjas en resultatrik och effektiv användning av offentliga resurser.

I rapporten föreslås det att den följande regeringen i sitt program ska göra ett åtagande om att fortsätta barnstrategiarbetet och att strategiarbetet ska slutföras före utgången av 2019. I arbetet bör man fördjupa målsättningarna i rapporten, fastställa målindikatorer samt konkretisera hur man tänker gå vidare med riktlinjerna för verksamheten och vilka resurser som behövs. Andra frågor som behöver avgöras är ansvarsfördelningen i fråga om ledningen, rapporteringen och utvärderingen, som stöder arbetet för att förverkliga visionen. Dessutom behöver man besluta på vilket sätt de olika ministerierna, regionala aktörerna och riksdagen ska engageras i den långsiktiga strategin för att främja barns och ungas välbefinnande och deras jämställdhet och lika möjligheter när det gäller lärande.

Det budskap som förmedlas i rapporten är att ett barn- och familjevänligt samhälle omfattar värderingar som ställer barn, unga och familjer främst, och i centrum för politiken. Att genom förebyggande åtgärder stödja i synnerhet utsatta barn och unga samt hjälpbehövande familjer så att de ges möjligheter till jämställt och jämlikt välbefinnande och lärande, är en lönsam investering i samhällets framtid.

1 Inledning

Varför behöver Finland en nationell barnstrategi? Vilken nytta har man av strategin?

Varje regering har sedan början av 2000-talet strävat efter att påverka barn-, ungdoms- och familjepolitiken utifrån sina egna utgångspunkter. Under statsminister Sipiläs regeringsperiod upprättades ett strategiskt program och dess spetsprojekt har strävat efter att öka det tvärssektoriella samarbetet samt att få till stånd en permanent ändring i servicen för barn och unga.

I april 2018 gav regeringen i uppdrag att utarbeta en nationell barnstrategi och drog upp riktlinjer för genomförandet av de åtgärder som arbetsgruppen föreslagit som en del av professor Juho Saaris åtgärder för att minska ojämlikheten. Arbetsgruppen föreslog att det utvecklas ett barn- och ungdomsinriktat författnings- och servicesystem samt att det dras upp programmatiska barn- och ungdomspolitiska riktlinjer. Motiveringen till detta var att de nuvarande tjänsternas utspriddhet och sektorisering är en del av ojämlikhetsproblemet och dess orsaker.

En barnstrategi behövs för att säkerställa det offentliga och familjernas gemensamma ansvar för barnens och de ungas välbefinnande i framtiden. Den statliga styrningen bör vara konsekvent och särskilt bildningsväsendets och social- och hälsovårdssektorns kontaktytor bör vara barn- och familjeinriktade.

Även om barn och unga i Finland till många delar i genomsnitt mår bättre än någonsin tidigare, har ojämlikheten ökat och problemen ackumulerats hos vissa familjer. De tjänster som står till förfogande är splittrade och det kan vara svårt att samordna tjänster och stöd, och också detta ökar ojämlikheten. Den snabbt sjunkande nativiteten och de risker detta medför med tanke på hållbarheten i den offentliga ekonomin har synliggjort behovet av att få samhället och arbetslivet mer barn- och familjevänliga.

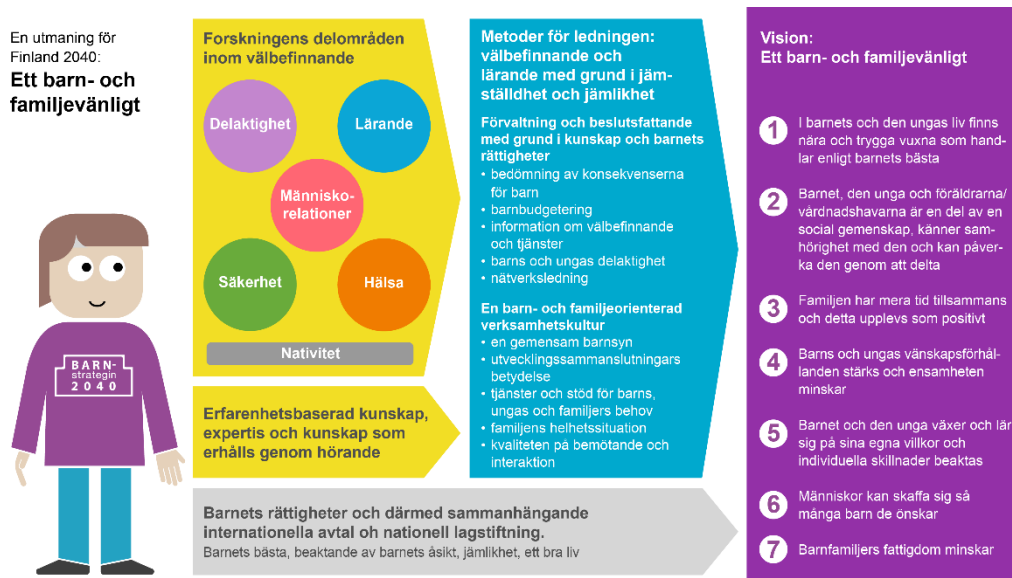
Barnstrategin kan vara ett sätt att förnya det offentliga ledarskapet. Genom barnstrategin strävar man efter att lösa de problem som sektoriseringen av förvaltningen medför med metoder som också gagnar andra befolkningsgrupper och som stärker det människoorienterade ledarskapet. I en omvärld som präglas av snabba förändringar och en allt större komplexitet ger den offentliga maktens verksamhetsmodeller inte alltid resultat. Ett systemiskt tänkande som baserar sig på gemensamma värderingar och en gemensam människosyn samt på helhetsförståelse och partnerskap utgör tillsammans med nätbildning exempel på ett nytt slags kunnande inom ledarskap.

Också i en värld i förändring har barn och unga bestående, grundläggande behov i fråga om uppväxt och lärande. Forskningen producerar ständigt ny, aktuell information. Vi vet mer än tidigare om betydelsen av exempelvis nära människorelationer och om hur avgörande de första åren och barndomen är som grund för människans välbefinnande livet ut. Strategin bör basera sig på den bästa möjliga informationen och forskningen om barnens välbefinnande och om de faktorer som stärker välbefinnandet.

Det förberedande arbetet grundar sig på barnets grundläggande och mänskliga rättigheter, information och forskning och en respektfull dialog mellan människor med olika bakgrund. Man har fört ett brett samarbete i form av bland annat flera samråd. Dessa samråd har producerat information om barnens, de ungas och familjernas vardag. I beredningen har även finansiella sakkunniga och arbetslivsexperter deltagit. De olika sakkunniga har via diskussioner kommit fram till en gemensam vision för ett barn- och familjevänligt Finland.

Rapporten Barnets tid bygger på den senaste forskningsinformationen som har sammanställts i rapporten ”Förutsättningar för uppväxt, lärande och delaktighet för alla. Forskarnas observationer och rekommendationer för främjandet av möjligheterna till mångsidig utveckling, hälsa och deltagande bland barn och unga” av professor Jouni Välijärvi.

1.1 Vision: Barnets tid – Arbetet för en nationell barnstrategi 2040

Det finländska samhället strävar efter en förändring mot en jämlikare, jämställdare tillväxt och utveckling som tar bättre i beaktande barnens och de ungas behov. Förändringens mål är visionen Barnets tid och de uppdragna riktlinjerna, med hjälp av vilka man kan uppnå ett barn- och familjevänligt samhälle år 2040.

De sju målen som härleds ur visionen har tagits fram i styrgruppens arbete. Målen för ett barn- och familjevänligt samhälle konkretiseras i närstående vuxna som barnet behöver, samhörighet med samhället, familjernas gemensamma tid tillsammans, barn och ungas vänskapsförhållanden, uppväxt och lärostigar, önskat antal barn och minskning av fattigdomen bland barnfamiljer. På grundval av visionen och målen har man skapat tre potentiella scenarier som hjälper att bedöma barnens och de ungas välbefinnande, lärande och delaktighet. Dessutom har det utarbetats riktlinjer för det strategiska arbetet i syfte att genomföra visionen.

Visionen ska uppnås med hjälp av förvaltning och beslutsfattande som grundar sig på kunskap och barnens rättigheter samt genom en barn- och familjeinriktad verksamhetskultur.

Med rapporten Barnets tid strävar man efter att få till stånd ett systematiskt förfarande för beslutsfattande gällande barn, unga och familjer som sträcker sig över flera regeringsperioder. Rapporten Barnets tid omfattar familjer samt barn och unga i åldern 0–18 år.

Beredningsmetoden byggde på en tillmötesgående och förtrolig dialog. Barnen och de unga deltog i beredningen på för dem lämpliga sätt, till exempel via konst och diskussioner. Det viktiga var att olika synpunkter beaktades och att aktörerna engagerades i arbetet. Genomförandet av visionen Barnets tid kräver förtroendebyggande och tillägnande av nya verksamhetsformer över invanda roller, yrkesgränser och insnöade förvaltningsstrukturer.

2 I ett hurdant Finland lever vi i år 2019?

Varje barn har rätt till en obruten, sund och balanserad uppväxt och utveckling. Föräldrar, politiska beslutsfattare, servicesystem och de som arbetar inom dessa är skyldiga att säkerställa att denna rättighet även tillgodoses i verkligheten. Vuxna är fullkomligt kapabla till detta om viljan är tillräckligt stark.

Ingen institution kan ensam trygga en fridfull uppväxt för barn. Men genom samarbete är det utan vidare möjligt att säkerställa att varje barn kan nå sin fulla potential. Vuxna måste dock först inse att obrutna och fungerande vägar för uppväxt och lärande skapas tillsammans med barn och unga.

Rapporten Barnets tid bygger på den senaste forskningsinformationen som har sammanställts i rapporten "Förutsättningar för uppväxt, lärande och delaktighet för alla. Forskarnas observationer och rekommendationer för främjandet av möjligheterna till mångsidig utveckling, hälsa och deltagande bland barn och unga" av professor Jouni Välijärvi.

Ett typiskt drag för denna tid är i ljuset av forskarnas inlägg att man vet allt mera om vilka utvecklingsförlopp är skadliga för barnets utveckling. "Framöver är det viktigt att främja att vuxna som styr barnets liv har samarbetsförmåga, lyssnar på barnet och ger det tid då när barnet behöver det mest." På basis av utvärderingen bör man därtill identifiera metoder som visat sig vara effektiva och som kan användas för att förebygga generationsövergripande och negativa trender.

Genom att påverka färdigheterna hos de vuxna som styr barnets liv att vara i växelverkan med barnet kan man inverka på barnets hela liv i positiv riktning. I forskarnas rapport belyses således forskarnas observationer samt ges rekommendationer för att främja en mångsidig utveckling hos barn och unga, deras hälsa och påverkningsmöjligheter med stöd av forskningsresultaten. Nedan sammanfattas kort de centrala rön i forskarnas sammanställda material.

2.1 Delområden inom välbefinnande på basis av forskningen

I arbetet med grunden för Barnstrategin har man utnyttjat forskningsresultat genom att be drygt etthundra forskare och forskargrupper beskriva sina viktigaste resultat och åtgärdsrekommendationer på basis av dessa. Nästan alla svarade jakande på begäran. Många utlåtanden byggde på flera enskilda forskningsprojekt. Detta betyder att materialet omfattar observationer och åsikter av minst 200 forskare.

I rapporten presenteras inlägg av enskilda forskare och forskargrupper om hur barnets bästa tillgodoses bland annat i familjen, inom småbarnspedagogiken, i hobbyer, i skolan, inom hälso- och sjukvården och inom socialservicen. Rapporten bygger på skriftliga utlåtanden från drygt 100 forskare om deras centrala forskningsresultat i denna fråga och vilka åtgärder som bör vidtas på basis av dessa observationer.

Identifieringen och utnämningen av de forskare och forskningsprojekt som är viktiga med tanke på Barnstrategin gjordes av forskarmedlemmarna i styrgruppen för Barnstrategin, vilka utöver Välijärvi var professor Niina Junntila från Åbo universitet, professor Kirsti Karila från Tammerfors universitet, utvecklingsdirektör/ombudsman Petra Kouvonen från Självständighetsjubileets barnstiftelse (ITLA), professor Marja-Leena Laakso från Jyväskylä universitet, direktör Anna Rotkirch från Västöliitto och ledande forskare Minna Ylikännö från Fpa. Därtill deltog forskningschef Johanna Lammi-Taskula från Institutet för hälsa och välfärd (THL) i arbetet som sakkunnigmedlem. Dessa genomförde även den första analysen av forskarnas utlåtanden i fråga om de egna expertisområdena och utarbetade sammandrag av dem. Ordförande för forskargruppen var professor Jouni Välijärvi från Jyväskylä universitet. Samtliga forskares sammandrag och bilagor finns på barnstrategins nätsidor samt i slutet av denna rapport.

Rapporten är indelad i människans grundbehov som anknyter till ett tryggt liv och en trygg livsmiljö, strävan efter att samarbeta med sina gelikar och behovet att fatta beslut om sitt eget liv. Utgående från gemensamma diskussioner som bottnade i dessa ämnen kom man fram till fem centrala temaområden som är mänskliga relationer, lärande, trygghet, hälsa och delaktighet, vilka beskrivs i beskrivningen av materialet. Med tanke på barnets och den unga personens utveckling och lärande är temaområdena i flera avseenden tätt sammanflätade och det är svårt att åtskilja dem.

Forskarnas viktigaste budskap är att faktorer som avgör livskvaliteten för barn och unga har en stark tendens att hoppa sig såväl i gott som i ont. Till följd av detta brukar i synnerhet problem som man stöter på i livet ofta förstärka varandra och bli invecklade och omöjliga för barn och unga att hantera utan hjälp.

Materialet som forskarna tagit fram är uppdelat i fem delar som approximativt återspeglar människans grundbehov. Undersökningarna inom temaområdet för mänskliga relationer beskriver bland annat den snabba takt som familjestrukturerna har förändrats och hur rollerna inom familjen har utvecklats. Förändringarna i arbetslivet påverkar barnets liv på flera olika sätt. Ensamhet granskas som en central faktor som påverkar de mänskliga relationerna och hur förekomsten av den bland annat anknyter till barnets kulturella bakgrund.

Forskningsobservationerna inom detta temaområde lyfter fram den snabba förändringen av familjestrukturerna. Barnens levnadsförhållanden varierar i olika familjesammansättningar. Tjänsterna som stöder **mänskliga relationer** är fortfarande till stora delar uppbyggda enligt kärnfamilj-konceptet, varvid exempelvis rättigheterna hos växelvist boende barn är oklara. Föräldrarnas roller är i förändring, även om faderskapets vårdpotential ännu till stora delar är outnyttjad. Detta bromsas av bl.a. ett inflexibelt familjeledighetssystem och arbetsplatsernas konservativa inställningar. Lagstiftningen ger föräldrarna lika rättigheter att vårda barn, men arbetsplatsernas verksamhetskultur, ledningens attityder och arbetsgemenskapens värderingar hindrar fortfarande ofta att pappornas delaktighet blir allmänna. Det största hotet mot hållbara mänskliga relationer är den allt vanligare ensamheten bland barn. Ensamhet har en koppling till många allvarliga hälsorisker, upplevt utanförskap och förlust av livets meningsfullhet. Ensamhet är en särskilt stor riskfaktor för välbefinnandet i fråga om personer med funktionsnedsättning, personer med invandrabakgrund och sexuella minoriteter. Ensamheten har också en koppling till barnets socioekonomiska familjebakgrund. Forskningen har producerat många verksamhetsmodeller för att förebygga ensamhet där bl.a. småbarnspedagogiken och skolan har en viktig roll.

Temaområdet för **hälsa** granskar hur barnens och de ungas hälso- och sjukvårdstjänster genomförs inom rådgivningen och skolhälsovården samt hur föräldrarna och barnen upplever dessa. I kapitlet analyseras även omfattande forskningsinformation om förekomsten av psykiska problem och deras utvecklingstrender hos barn och föräldrar, ackumuleringen av störningarna och deras inbördes beroende, deras koppling till barnens levnadsförhållanden samt hur fenomenen allt oftare övergår från generation till generation. I kapitlet behandlas bredd även förändringar i hälsovanor och rollen av hälsofostran som en hälsofrämjande faktor. Kapitlet omfattar även en beskrivning av intervention som har visat sig ha permanenta hälsoeffekter.

Hälsa skapar en grund för välbefinnandet och möjliggör ett helhetsmässigt lärande. I synnerhet har psykiska störningar hos barn ökat. Barns och deras familjers hälsa har en nära koppling. Psykiska och fysiska hälsoproblem hos föräldrarna orsakar ofta kraftiga symtom hos barnen. Störningarna har stora återverkningar senare i livet och ökar flerfaldigt risken för hälsoproblem och bl.a. utslagning ännu i vuxen ålder. Därför

är det oerhört viktigt att man hör barn och stöder dem när föräldrarnas problem uppstår. Därtill blir den svåra livssituationen hos barn och familjer besvärligare av att de ofta möter väldigt olika yrkesmässiga tanke- och verksamhetssätt när de söker hjälp.

Program som främjar barns och ungas hälsa utvecklas aktivt. Genomslaget hos många av dessa interventioner har konstaterats genom experiment, men det behövs ännu forskning om hur de fungerar på befolkningsnivå. Att sköta om den egna hälsan förbättrar livskvaliteten, och där har motionen en viktig roll. De finländska ungdomarnas motionerande har minskat kraftigt i synnerhet i en tidig ålder. Detta leder till ökad övervikt och ökar de negativa uppfattningarna om den egna kroppen. Genom riksomfattande program har man kunnat öka motionsaktiviteten i småbarnspedagogiken och läroanstalterna. Stadsbyggandet är en nyckelfaktor i synnerhet i främjandet eller avgränsandet av vardagsmotionen.

Temaområdet för **lärande** granskar bland annat individuella lärstigar och hur jämlikheten och likabehandlingen inom utbildningen ser ut och utvecklas. Forskningen i lärandet har producerat mycket ny information om faktorer som hindrar och främjar lärande. Denna information lyfter fram betydelsen av motivation och elevens välbefinnande. I kapitlet granskas även digitaliseringens löften och hur de infrias för att ta fram pedagogiska innovationer. Utöver detta granskas även alternativ som musik och motion och idrott medför. Småbarnspedagogiken granskas som såväl en strukturell som en funktionell helhet.

Lärande är en interaktiv process som aktiveras och styrs av motivationen. Under de senaste åren har forskningen som gäller motivation gjort snabba framsteg. Om lärandet upplevs som meningsfullt och man har möjlighet att själv delta i planeringen av verksamheten ger detta motivation till att kämpa för att främja kunnandet. Visserligen är det mycket individuellt vad som motiverar en. Jämlikheten i kunnandet har försvagats, även om den finländska undervisningen fortfarande har mycket jämn kvalitet i internationell jämförelse. Andelen lågpresterande har ökat kraftigt och kopplingen mellan hembakgrund och kunnande har snabbt blivit starkare. Även hemorten återspeglas starkare än tidigare i småbarnspedagogikens funktioner och elevernas kunnande i skolan. Detta är en följd av bl.a. den interna segregationen i regionerna och städerna. Bakgrunden är mer synlig än tidigare också i utbildningsvägarna. Avgörande val om dessa görs redan i en tidig ålder. Forskningen om hinder för lärandet har gjort stora framsteg under de senaste åren. Resultaten framhäver de tidiga årens betydelse för att förebygga problem, och på basis av resultaten har man tagit fram ett flertal stödmodeller som kan användas i småbarnspedagogiken och skolan.

De pedagogiska möjligheterna med digitaliseringen har identifierats, men utnyttjandet av dem är fortfarande i startskedet. Trots all oro bör man vara medveten om att barn och unga använder tekniken på ett mycket mångsidigt sätt, även om det finns en stor

variation. Utveckling av pedagogiken förutsätter att man utnyttjar barns och ungas egna erfarenheter och idéer. Det finns allt mer forskning som visar att konstfostran och motion gagnar lärandet. Samarbetet med tredje sektorn är viktigt för att kunna erbjuda fler möjligheter och även för att stärka hobbyverksamheten i skolorna. Småbarnspedagogiken och skolan blir allt mer integrerade i och med att man vill garantera en sammanhängande livsväg för barn och unga. Småbarnspedagogikens kvalitetssystem kräver uppmärksamhet av kommunerna eftersom aktörsfältet är varierande. Även stödet för personalens yrkesmässiga utveckling varierar.

Inom temaområdet för **trygghet** reflekterar man över de faktorer som skapar en balanserad uppväxtmiljö för barnet i familjen, inom småbarnspedagogiken och i skolan. I kapitlet beskrivs även mekanismer, med vilka man kan hjälpa barn och familjer i behov av stöd. Det finns mycket forskningsinformation om den ökade barnfattigdomen och dess inverkan på barnens välbefinnande. Andra väsentliga frågor i detta kapitel är bland annat hur man kan säkerställa en enhetlig uppväxtmiljö för alla barn oavsett bland annat kulturell bakgrund, handikapp eller olika sexuella läggningar. Det har utvecklats nya teambaserade arbetssätt för att effektivisera stödet för barn.

Trygghet är ett grundläggande behov för barn. Barnets alla erfarenheter av situationer som hotar dess trygghet framhäver hur viktigt det är att vuxna skapar trygghet och är beredda att lyssna på barnet när det är i nöd. Majoriteten av barnen och de unga mår visserligen bra, men hos en del av dem hopar sig samtidigt många olika störningar som hotar en balanserad utveckling. Dessa har en stark koppling till bland annat familjestrukturen, föräldrarnas ställning på arbetsmarknaden och deras hälsa. Familjernas problem är allt oftare generationsöverskridande och därför bör man kunna rikta hjälp till familjerna i ett så tidigt skede som möjligt och i en lätt tillgänglig form. Den bristfälliga samarbetsförmågan inom servicen och hos de vuxna som arbetar inom den gör det oskäligt svårt att få det stöd som behövs. Även här utvecklas nya teambaserade arbetsformer med stöd av forskningen. Rådgivningen och skolhälsovården har en avgörande roll i tryggandet av barns hälsa. Bägge når nästan alla barn och användarna är enhälligt nöjda med i synnerhet rådgivningarnas verksamhet. Även skolhälsovården skapar trygghet och fungerar huvudsakligen bra att döma av barns och familjers erfarenheter.

Avsaknaden av ekonomisk trygghet är en grundläggande orsak till många andra risker som barn stöter på. Under de senaste decennierna har barnfattigdomen ökat kraftigt. Detta äventyrar på många sätt barnets välbefinnande och ostörda sociala relationer. Ekonomisk trygghet och en stabil livssituation, såsom exempelvis arbetsmarknadsställningen, är även viktiga faktorer som påverkar nativiteten. Detta bidrar även till att kvinnor föder barn i en allt högre ålder. För minoritetsgrupper skapas trygghet också av att deras kulturella normer och seder respekteras.

Temaområdet för **delaktighet** specificerar först de individuella och samhälleliga faktorer, med vilka stärkandet av delaktigheten motiveras. Materialet betonar att barnens och de ungas egna initiativ, idéer och för dem naturliga verksamhetsformer används för att genomföra äkta delaktighet. Undersökningarna uppmärksammar funktionaliteten hos de nuvarande processerna för delaktighet och producerar nya barninriktade former för delaktighet. I kapitlet fäster man uppmärksamhet vid olika barngruppers mycket varierande förutsättningar att delta i det gemensamma beslutsfattandet och söker sätt att jämna ut dessa förutsättningar.

Verkställande av **delaktighet** skapar förutsättningar för att barn och unga ska utvecklas till en del av gemenskapen. En upplevelse av delaktighet skapas när man genuint lyssnar på barnet. Barnets synpunkter och tolkning av världen är speciell och måste respekteras, även när dessa avviker mycket från vuxnas tolkning. Barn i skolåldern upplever att deras möjligheter och vilja att delta i omgivningens verksamhet är mindre än deras vänners i de flesta andra länder, och detta förutsätter i synnerhet utveckling av skolkulturen. Delaktigheten verkställs bristfälligt i de nuvarande formella strukturerna. Exempelvis elevkårerna eller förfarandena för hörande inom lagstiftningen upplevs som strukturer som representerar de vuxnas värld och för de flesta blir det oklart hur meningsfulla dessa är.

Delaktighet som upplevs som meningsfull sker i vardagliga situationer där barn och unga kan besluta om exempelvis sin egen livsmiljö. Ärenden som vuxna anser vara sekundära och små är ofta av avgörande betydelse för barn. Barn själva betonar det gemenskapliga i delaktigheten, medan de strukturer som erbjuds dem huvudsakligen grundar sig på individens aktivitet. Det är även viktigt att stöda specialgruppers delaktighet, eftersom denna ofta lämnas helt obeaktad och därmed redan i ett tidigt skede orsakar ensamhet och utanförskap. Även de fysiska avstånden begränsar möjligheterna och virtuella gemenskaper kan åtminstone delvis vara en lösning på detta. Vid sidan om virtuella modeller pågår det även mycket aktiv forskningsbaserad utveckling av andra modeller för delaktighet.

Rapporten *Förutsättningar för uppväxt, lärande och delaktighet för alla. Forskarnas observationer och rekommendationer för främjandet av möjligheterna till mångsidig utveckling, hälsa och deltagande bland barn och unga* kan läsas på adressen laps-strategia.fi

2.2 Ett tryggt liv för barnet

Traditionellt sett har finländarna haft en familjecentrerad livsåskådning. Barn och familj är för många det huvudsakliga målet i livet och en eftersträvarsvärd livsstil. Emellertid, under trycket från arbetet, ekonomin och studierna, skjuter man upp skaffandet av barn till allt senare. Föderskornas medelålder stiger och antalet barn sjunker. Arbetets negativa effekter på nativiteten är indirekta. Detta framträder i form av unga personers mål gällande ekonomi och boende, och för att uppnå dessa skjuter lönearbetet och strävan efter det upp skaffandet av barn och minskar därigenom antalet barn. Nativiteten sjunker särskilt bland lägre utbildade, eftersom de har den ostadigaste ekonomin. Man låter bli att skaffa barn i synnerhet ett andra eller ett tredje barn på grund av problem med att samordna arbetet och familjelivet och på grund av ens egen utmattning.

Nativiteten i Finland har sjunkit skarpt i redan åtta år. Nedgången har dock inte börjat först under detta årtusende. Redan sedan 1969 har det summerade fruktsamhetstalet underskridit reproduktionsnivån om 2,1 barn. I länder med låg nativitet har upp- och nedgångarna i nativiteten traditionellt sett haft samband med hur förutsebar och trygg de unga upplever sin framtid. Under ekonomiska recessioner sjunker vanligtvis nativiteten, men på 2010-talet har nedgången varit mycket skarpare än vad man väntat sig enligt de ekonomiska siffrorna. Högkonjunkturen har inte vänt på den negativa utvecklingen. Det har skett en djupare förändring i barnskaffningskulturen. Barnfamiljskedet har inte så stor dragningskraft bland alla unga vuxna, att bilda barnfamilj lockar åtminstone inte majoriteten av personer i åldern 20–30 år.

Även om finländarnas värderingar och önskan är viktiga faktorer som påverkar beslutet att skaffa barn är deras förklaringsgrad i denna fråga betydligt lägre än de strukturella faktorerna. Det förekommer betydande skillnader mellan typen av kommuner i det eftersträfvade antalet barn, familjevärden och de strukturer som reglerar skaffandet av barn. Det lägsta ideala barnantalet finns i huvudstadsregionen. Trycket från ekonomin och arbetet är störst och ett barn upplevs oftare som ett hinder i huvudstadsregionen och stadsliknande kommuner. Invånarna på landsbygden är mer familjecentrerade än stadsbor. Föräldraskapet har i och med individualiseringen av levnadsvanorna och den förlängda ungdomen blivit allt mer ett individuellt beslut istället för att vara en sträng kulturell norm. Istället för de traditionella värderingarna påverkas de ungas val av andra strukturer i samhället, vilka bidrar till att föräldraskapet flyttas till ett senare skede i livet.

Den ökade åldern hos föderskorna har vid sidan av konsekvenser för hälsan även många andra följder för barnets liv och rådande kulturella värden. Personer som får barn i högre ålder är ofta mycket motiverade föräldrar som satsar mycket på sina

barn. Barn som föds är allt oftare önskade och planerade och föräldrarna lägger ner mera tid på att sköta barnen. Man vill dessutom få barn tätare än tidigare, vilket kan öka stressen i barnfamiljerna under de hektiska småbarnsåren. Finländarna önskar också allt färre barn. Ända fram till år 2015 ansåg finländarna att det ideala barnantalet var 2,3–2,5 barn i medeltal. Det fanns mycket få personer som inte alls önskade ha barn.

De senaste åren har andelen personer i åldrarna 20–59 år som inte velat ha barn varit 12–15 procent och det genomsnittliga barnantalsidealet har stannat på cirka två barn. Bland de yngre, 20–24 åringar, är det ideala antalet barn betydligt lägre än så. Cirka var sjätte (17 %) finländare i åldern 18–40 år anser att föräldraskapets krav är för höga för dem.

Nuförtiden upplever unga att föräldraskapet är krävande och ansvarsfullt. Såväl politiken som enskilda personer ser barn som en mental och ekonomisk investering. Detta bidrar till osäkerhet och prestationsångest gällande föräldraskapet bland de unga. Villrådigheten ökas även av en flackande och inflexibel familjepolitik, vilket skapar osäkerhet i fråga om framtiden bland de unga.

Socialpolitiken stöder indirekt nativiteten, men detta räcker inte längre till att kompensera för de negativa faktorerna som beror på ekonomin samt arbetet och levnadssättet. Att sammanjämka arbetet, föräldraskapet och det övriga livet upplevs som allt svårare. Drygt hälften (54 %) av föräldrarna upplever att utmattningsnivå som förälder har påverkat deras vilja att ha fler barn i familjen. Föräldrarna lyfter även fram ensamhet och bristen på sociala nätverk som centrala faktorer som ligger bakom utmattningsnivån. Undersökningar visar att utmattningsnivå vid föräldraskap diagnosticeras som ett eget syndrom. Syndromet kan framträda samtidigt med positiva känslor: föräldern kan älska sina barn djupt och vara tacksam för dem, men samtidigt uppleva att han/hon är otillräcklig och att krafterna inte räcker till i rollen som förälder. Till skillnad från en person som bränt ut sig i arbetet, kan en förälder inte säga upp sig från sin roll som förälder. Detta kan leda till emotionellt fjärande från barnen och familjelivet. Utmattningsnivå vid föräldraskap har samband med såväl växelverkan mellan barnet och föräldern som, i extrema fall, grov misshandel och misshandel av barnet.

En grupp med central betydelse för utvecklingen av nativiteten är studerande unga personer. Ur ett hälsoperspektiv är de i den mest ideala åldern för att skaffa barn. Att sammanjämka studierna och en barnfamiljs vardag samt säkerställa ekonomisk och social trygghet lyckas dock inte utan problem. En utredning av sammanjämkandet av studier och familj på högskolenivå gjordes år 2016. Var tionde studerande med familj hade blivit utan stöd från närstående då de försökte sammanjämka studierna och familjelivet. Var fjärde upplevde att de egna och familjens sociala relationer var otillräck-

liga. Till och med hälften ansåg att det ekonomiska stödet från samhället var otillräckligt. Deltidsstudier, flexibla tentamensförfaranden och möjlighet att följa föreläsningar på nätet kunde underlätta en studerande barnfamiljs vardag. Endast en tredjedel av studerandena kunde studera på deltid, cirka 40 procent hade flexibla tentamensförfaranden och en fjärdedel hade möjlighet att följa föreläsningar på nätet.

2.3 Föderskornas ålder stiger och ofrivillig barnlöshet blir vanligare

Tiden före graviditeten, under graviditeten och fosterutvecklingen, förlossningen och de första levnadsåren är avgörande för barnets liv och välbefinnande. De senaste åren har medelåldern bland förstföderskor stigit jämt och andelen barnlösa har ökat. År 2017 var medelåldern bland förstföderskorna 29,2 år. Samma år var 13 procent av förstföderskorna och 22 procent av alla föderskor äldre än 35 år. Högt utbildade kvinnor och kvinnor som bor i städer blir mammor senare än lägre utbildade kvinnor och kvinnor som bor på landsbygden. Det minskade antalet födselar är särskilt tydligt i det minskade antalet förstfödda och detta framhävs bland högre utbildade kvinnor.

Att skaffandet av barn flyttas fram till ett senare skede i livet ökar förekomsten av ofrivillig barnlöshet och det har även konsekvenser för modernas och barnets hälsa. Barnlöshet är även ett psykosocialt problem. Barnlösheten kan medföra djup sorg, hopplöshet och utmaningar i mänskliga relationer. Cirka 15 procent av finländska kvinnor och män som försöker få barn söker sig till fertilitetsbehandlingar. 16 procent av kvinnor och 10 procent av män i åldern 30–69 år har upplevt ofrivillig barnlöshet. Cirka 60 procent av dem som upplevt ofrivillig barnlöshet har behandlats för det. I början av årtusendet genomfördes årligen 7 000–8 000 fertilitetsbehandlingar och år 2015 uppgick antalet till över 14 000. Hos tre procent av personer i åldrarna 25–29 år är graviditeten ett resultat av fertilitetsbehandling medan motsvarande siffra för 40–44-åringar är 20 procent. Sannolikheten för att behandlingarna ska lyckas minskar i och med att kvinnan blir äldre. Fertilitetsbehandlingarna är förknippade med hälsorisker för såväl kvinnan som behandlas som barnet.

Ofrivillig barnlöshet kan orsaka djup och kronisk sorg. Även om fertilitetsbehandlingen leder till graviditet kan den barnlösa identiteten och de tunga erfarenheterna medfölja under föräldraskapet och således påverka hela familjens välbefinnande. Kvinnor och män som upplevt barnlöshet behöver stöd för att behandla de många olika och tunga känslorna, fertilitetsbehandlingarnas krav, svårigheter i parförhållandet samt för att bygga upp moderns identitet och växa som förälder. Stöd behövs även i alla skeden i att bli förälder. Sådant stöd kan göra det lättare i många familjer att bli förälder och förbättra familjens samlevnad.

I och med åldern växer flera risker som försvagar nativiteten. Äggcellernas och spermernas kvalitet sjunker. Åldern förknippas med bland annat komplikationer hos modern, antalet avvikande förlossningar, babys födelsevikt och hälsa. Låg födelsevikt hos barn förknippas med flera andra hälsorisker hos barn.

Även hög ålder hos män har en negativ effekt på hälsan hos barnet som föds. På befolkningsnivå är dock effekten ganska liten. Från år 1987 till år 2009 steg medelåldern för att bli pappa från 28,7 år till 30,4 år. Ju högre utbildning mannen har, desto sannolikare är det att han blir pappa först efter att han fyllt 30 år.

Kunskapen om hur åldern påverkar fertiliteten är bristfällig hos unga vuxna. Män har ofta felaktigare uppfattningar än kvinnor. Dessutom har unga ofta svårt att inse att nedsatt fertilitet på grund av ålder även kan gälla dem själva, även om de känner till saken generellt sett. I en opinionsundersökning som genomfördes år 2015 trodde var femte kvinna i ålder 20–35 år och 45 procent av männen i samma ålder att kvinnans fertilitet sjunker betydligt först i 45 års ålder. I en skolhälsoundersökning visade det sig att cirka en femtedel av gymnasieeleverna, över en tredjedel av yrkeshögskoleeleverna och 40 procent av grundskoleeleverna inte visste att det blir svårare för en kvinna att bli gravid efter 35 års ålder. På befolkningsnivå hade lågt utbildade män och kvinnor sämre kunskaper i denna fråga.

2.4 Samhällsresurser som riktas till barn och barnfamiljer

Det är utmanande att få en noggrann bild av de offentliga resurser som riktas till barn och unga och det skulle kräva separat forskning, eftersom det för närvarande inte förekommer någon lagenlig uppföljning av kommunernas och statens utgifter för barn och unga.

För närvarande håller man på att utveckla verktyg för att spåra offentliga utgifter för barn och unga (tjänster och inkomstöverföringar) ur kommunernas och statens budgetar som en fortsättning på programmet för utveckling av barn- och familjetjänster i ett forskningsprojekt som finansieras genom statsrådets budgetering av barnfrågor.

År 2017 fanns det ca 570 000 barnfamiljer i Finland och ungefär vart femte hushåll var barnfamiljhushåll. Barnfamiljernas disponibla inkomster har varit en aning högre i genomsnitt än hos övriga hushåll, men medeltalet döljer en stor diskrepans mellan barn-

familjerna. Enligt inkomstfördelningsstatistiken är barnfamiljer med två vårdnadshavare tämligen jämnt fördelade på de olika inkomstklasserna, medan 40 procent av ensamförsörjarna hörde till femtedelen med lägsta inkomster.

Låga inkomster och svårigheter att klara sig ekonomiskt är betydligt vanligare i hushåll med ensamförsörjare än i övriga barnfamiljer. Av ensamförsörjarna hade 17 procent svårigheter med utkomsten år 2017 medan motsvarande andel bland hushåll med två vårdnadshavare var 5 procent och 7 procent bland hushållen i genomsnitt. År 2017 var 25 procent av ensamförsörjarhushållen låginkomsttagare, medan 7 procent av hushållen med två vårdnadshavare var låginkomsttagare. År 2017 fanns det totalt 119 000 barn som bodde i hushåll med låga inkomster.

Den offentliga sektorn stöder barnfamiljer både genom inkomstöverföringar och genom tjänster, vars andel ökar. År 2016 uppgick beloppet av inkomstöverföringar till barnfamiljhushåll till i genomsnitt 11 000 euro per år och hushåll. Bland ensamförsörjarna spelar inkomstöverföringarna en större roll såväl absolut som i förhållande till de totala inkomsterna. Hushållen med ensamförsörjare fick inkomstöverföringar till ett belopp av i genomsnitt 15 000 euro och inkomstöverföringarna täckte 38 procent av deras bruttoinkomster. I hushåll med två vårdnadshavare var inkomstöverföringarnas andel av bruttoinkomsterna 12 procent.

Barnfamiljer stöds inte enbart genom direkta inkomstöverföringar utan också genom offentliga tjänster. Därför är det viktigt att man vid en bedömning av familjernas välbefinnande utreder både inkomsterna och värdet av tjänsterna. Enligt den senaste konsumentundersökningen uppgick värdet på välfärdstjänster som en genomsnittlig barnfamilj använde år 2016 till totalt 18 000 euro per år. Detta är avsevärt mer än medelvärdet för alla hushåll (7 000 euro/hushåll). Av värdet på välfärdstjänster som används av barnfamiljer bestod cirka 60 procent av utbildningsservice och 40 procent av social- och hälsovårdsservice. Uppdelat enligt barnets ålder framhävs värdet på social- och hälsovårdsservicen i det tidiga skedet, medan utbildningsservicens värde stiger betydligt i barnfamiljer med barn i skolåldern.

Enligt statistiken för utgifter för det sociala skyddet samt utgifternas finansiering som utarbetas av Institutet för hälsa och välfärd gick år 2016 cirka 6,6 miljarder euro ur den offentliga sektorns utgifter för social trygghet till barn och familjer. I beloppet ingår både inkomstöverföringar (bl.a. föräldrapenning, hemvårdsstöd, barnbidrag) och tjänster (bl.a. småbarnspedagogik och barnskydd). Denna statistik på 6,6 miljarder euro omfattar dock inte den hälsovårdsservice och utbildningsservice som barnfamiljerna använder, med undantag av småbarnspedagogiken.

Åren 2000–2016 ökade utgifterna för social trygghet för barnfamiljer faktiskt med cirka 30 procent. Tar man i beaktande att samtidigt som antalet barn och barnfamiljer har

sjunkit har utgifterna för social trygghet per barn ökat en aning mera under perioden 2000–2016, med cirka 38 procent. Samtidigt växte utgifterna för social trygghet överlag faktiskt med 63 procent, vilket beror på en ökning om 112 procent av socialskyddsutgifterna som anknyter till åldrande.

Utgifterna för social trygghet för barnfamiljer i förhållande till bruttonationalprodukten har varit cirka tre procent redan i 20 års tid, även om antalet barn och barnfamiljer har sjunkit. Åren 2000–2009 utgjorde utgifterna för social trygghet för barnfamiljer 2,9 procent av BNP och åren 2010–2016 var andelen 3,2 procent.

När det gäller utgifterna för social trygghet som gäller barn och familjer har servicens andel vuxit ständigt. Med tanke på att servicens andel av de sociala utgifterna ännu år 1995 utgjorde en tredjedel, har andelen nu ökat med över hälften. Utgifterna för inkomstöverföringar till barnfamiljer var år 2016 reellt på samma nivå som år 2000. Under samma tidsperiod ökade utgifterna för tjänster för barnfamiljer reellt med 72 procent. Det offentliga stödet till barnfamiljer ges i allt högre grad i form av tjänster i stället för inkomstöverföringar.

Man måste ta i beaktande servicens värde (värdet på välfärdstjänsterna som används av barnfamiljer är i genomsnitt 18 000 euro/hushåll) samt servicens växande andel av samhällets stöd till barnfamiljer. De ekonomiska begränsningar som förändringarna i befolkningsstrukturen medför i framtiden tvingar oss att fundera över hur vi kan stödja och trygga barnfamiljernas välbefinnande på bästa sätt.

2.5 Barnens, de ungas och familjernas välfärd och läget beträffande tjänster

Läget för majoriteten av barn och unga personer är bra och till och med bättre än någonsin i Finlands historia. Nio av tio barn är nöjda med sitt liv, de har vänner och hobbyer och de kan diskutera om saker med sina föräldrar.

På långsikt har utvecklingen varit positiv i många avseenden. Användning av våld i uppfostran hemma har minskat, kompetenskulturen och arbetsklimatet i skolan har blivit bättre och barnen upplever att de kan påverka saker i större utsträckning än tidigare.

Det har dock uppstått ojämlikheter i barns och ungas välbefinnande med åren. En del mår allt bättre, men alla har inte hållits med i den positiva utvecklingen. I inlärningsre-

sultaten har utvecklingen varit differentierande. Man har ännu inte lyckats få barnfattighedsgranden att understiga gränsen på 10 procent som den uppgick till åren 2005–2007.

Trots den positiva utvecklingen kan i genomsnitt åtta per 100 högstadiel elever inte just alls diskutera saker med sina föräldrar, fyra ser sina föräldrar berusade varje vecka och tre har utsatts för kroppslig åtgärd under sin livstid. I samma grupp har elva lässvårigheter, sju utsatts för mobbning i skolan varje vecka, åtta saknar nära vänner och elva är missnöjda med livet. (Skolhälsoenkät 2018)

Barn och unga av utländsk börd, barn och unga med funktionsnedsättning, omhändertagna barn och unga samt barn vars mor har en låg utbildningsnivå har det svårare än genomsnittet ovan att diskutera med sina föräldrar och de är oftare ensamma, mobbade och integreras dåligt i skolgemenskapen.

Problem med den psykiska hälsan hos barn och unga, vilket blivit en folkhälsoutmaning, beror ofta på problem som anknyter till mänskliga relationer och deras kontinuitet, ensamhet, att barnet eller den unga inte blir sedd och hörd, långvarig mobbning till exempel på grund av en olikhet samt föräldrarnas rusmedelsproblem och problem med den psykiska hälsan, familjevald och svåra vårdnadstvister. Själv mord som dödsorsaken bland personer under 18 år i Finland är fortfarande vanligast bland OECD-länderna.

Det att tjänsterna som produceras för barnfamiljer är splittrade och utmaningar i hur klienter behandlas har delvis påskyndat utvecklingen av ojämlikheten. Splittringen minskar tjänsternas effektivitet och ökar användningen av specialtjänster. Barn, unga och familjer får inte alltid lämpligt stöd i rätt tid. Till exempel kan omhändertaganden bero på svåra situationer för barnen och familjerna samt ett behov av att utveckla servicesystemet. Det att helheten inte fungerar belastar anställda, såsom lärare och socialarbetare.

För att bryta den negativa utvecklingen hos barnet, den unga personen eller familjen behövs individuellt och tidigt ingripande samt mer omfattande lösningar som påverkar hela uppväxt- och utvecklingsmiljön.

Det är viktigt att i tid identifiera såväl barnets och den unga personens behov som föräldrarnas behov. Tjänster som yrkesutbildade personer tillhandahåller barn, unga och familjer bör samarbeta över förvaltnings- och skrågränserna. Delandet av klientuppgifter bör underlättas. Människorna som arbetar inom dessa tjänster bör inkludera barnen, de unga och familjerna i att hitta en lösning till problemen och försöka vinna bar-

nens, de ungas och familjernas förtroende i en närvarande och bemötande växelverkan. De största utmaningarna framkommer i situationer där barnet, den unga eller familjen behöver flera olika stödformer och tjänster.

Det splittrade systemet och problemet med bemötandet försvårar vardagen särskilt för barn med funktionsnedsättning samt långtidssjuka barn eller barn i behov av annat särskilt stöd samt deras föräldrar.

Färskt forskningsinformation om småbarnsfamiljer (3–4 månader gamla babyn samt 4-åriga barn) visar att föräldrarna mår i genomsnitt bra, men en del får aldrig nödvändigt stöd i föräldraskapet. Över 90 procent av föräldrarna är nöjda med sitt föräldraskap. Var tredje förälder ansåg att de är i behov av någon typ av stöd. Var tionde förälder tyckte att stödet de erhåller är otillräckligt. Bland föräldrar med 4-åriga barn hade 19 procent av dem som är i behov av stöd inte uttryckt att de behöver föräldraskapsstöd i tjänsterna de använder. Av de föräldrar som behövde stöd för sin egen ork hade upp till 37 procent inte uttryckt att de behöver föräldraskapsstöd i tjänsterna de använder.

Det stöd som föräldrarna är i behov av enligt hälsovårdare gäller uppfostring, familjens inre växelverkan, växelverkan med barnet och struktureringen av vardagen efter barnets behov. Endast några procent ansågs behöva grundläggande hjälp med att sköta barnet.

De färskaste undersökningarna Nationella födelsekohorten 1987 och 1997 visar att familjebakgrunden återspeglas i hög grad i barns och ungas hälsa, välbefinnande och inlärningsresultat. Barn till föräldrar med högre utbildning och bättre inkomster uppvisar (upp till 18 års ålder) bättre inlärningsresultat och studerar längre, deltar mer sällan i individuell undervisning samt använder mindre psykofarmaka än barn till föräldrar med lägre utbildning och låga inkomster. (Ristikari/Institutet för hälsa och välfärd)

En särskilt stark koppling mellan lärande, hälsa och föräldrarnas familjebakgrund kan skönjas i situationer där det hos föräldrarna har anhopats flera faktorer som belastar vardagen. Detta kan vara en somatisk eller psykisk sjukdom hos föräldrarna, arbetslösa föräldrar, utkomstproblem eller att ena föräldern har dött.

I undersökningen har man i synnerhet identifierat så kallade grundorsaker som påverkar barnens välbefinnande och som verkar i bakgrunden för andra problem. Genom att påverkar dessa grundorsaker kan man på ett effektivt sätt minska illamåendet. De centrala grundorsakerna kan uppdelas enligt skyddande faktorer enligt följande (Halme/Institutet för hälsa och välfärd):

- 1) familjens samlevnadsrelationer (barnens och föräldrarnas relationer, uppfostningspraxis, närvaro, klimat)
- 2) delaktighet och engagemang i gemenskapen (hemma, i skolan, inom småbarnspedagogiken, i hobbyer)
- 3) psykiskt välbefinnande (i vidare bemärkelse än mänskliga relationer)

Utöver dessa är det viktigt att säkerställa

- 4) tillgången till och resurser för service samt sträva efter en ändring av servicens kostnadsstruktur så att andelen av tidigt stöd stärks.

2.6 Hur servicen förnyas i regeringens spetsprojekt 2015–2019

Inom regeringens spetsprojekt har man gjort insatser för att stärka barns och ungas lärande och välbefinnande, jämlikhet och likabehandling samt för att minska splittringen inom servicen så att den ger barn, unga och familjer lämpligt stöd rätttidigt i deras uppväxtmiljö.

Av reformerna har förnyelsen av den yrkesinriktade utbildningen samt landskapsreformen och social- och hälsovårdsreformen dessutom en väsentlig effekt på servicestrukturen för barn och unga.

Bland spetsprojekten i programmet för utveckling av barn- och familjetjänster förutses i fyra utvecklingshelheter såväl nationellt som regionalt en ny verksamhetsmiljö som skapas i samband med landskapsreformen och social- och hälsovårdsreformen. Utvecklingsprogrammet gäller barnets rättigheter och informationsbaserad ledning samt tidigt stöd och föräldraskapsstöd. I programmet har man för utvecklingen av barn- och familjeinriktade servicehelheter samlat aktörer inom social- och hälsovårdsbranschen samt bildningsväsendet, organisationer och församlingar runt om i landet. Utvecklingsprogrammet som bygger på coaching, utbildning och lärande med kamratstöd har även stött aktörer i att stärka nätverksskapande samarbetsstrukturer i kommunerna, mellan kommuner och även på landskapsnivå.

Spetsprojektet för främjande av välfärd och hälsa fokuserar på att främja hälsosamma levnadsvanor (bl.a. motion, måltider, sömn) till exempel genom helheten Smarta familjen. Spetsprojektet Den nya skolan har skapat en gemensam vision för framtiden av en jämlik och jämställd grundläggande undervisning samt i stor utsträckning främjat skolhälsan (Skolan i rörelse) och lärarnas kompetens (Läraryrkesforumet).

I spetsprojektet Ungdomsgarantin är målet att bättre samordna olika tjänster med tanke på de ungas behov över arbetskraftstjänsternas, social- och hälsovårdens och bildningsväsendets gränser (Navigatorverksamheten) och därigenom minska antalet unga utan utbildning och arbete. Mot samma mål strävar även utvecklingssamarbetet NEET gällande unga.

Dessutom har lagstiftningen gällande småbarnspedagogiken förnyats. Deltagandet i småbarnspedagogiken har främjats genom att väsentligt sänka avgifterna. Alla barns möjligheter att delta åtminstone i en intressant hobby har förbättrats i ett projekt för hobbygarantin.

Man har sökt lösningar till hur man kan stärka jämlikheten gällande barns och ungas lärande och välbefinnande samt familjernas egna resurser inom många områden. I spetsprojekten och reformerna har man sökt lösningar till

- 1) utmaningar inom serviceledningen (splittrade tjänster, förvaltningsområdenas gränser, kontroll över kostnadshelheter, olika yrkesgruppers olika arbetskulturer, klientinformationsgången samt användning av välfärds- och serviceinformation)
- 2) brister i möten mellan barn, unga och familjer samt yrkesutbildade personer (brister i växelverkan, utmaningar med yrkesutbildade personers kompetens, brister i tillgodoseendet av familjernas olika stödbehov, svårigheter med att söka och få hjälp och stöd)
- 3) förnyelse av den grundläggande undervisningen, andra stadiets utbildning samt social- och hälsovårdsservicen bland annat genom att bättre kunna tillsammans tillgodose barnens och de ungas individuella inlärnings- och kompetensbehov och familjernas behov (t.ex. evidensbaserade metoder, individuella läroplaner).
- 4) Genom landskapsreformen och social- och hälsovårdsreformen har man sökt lösningar till problem förknippade med den regionala ojämlikheten så att det stöd som ges barn och unga i specialtjänsterna (personer med funktionsnedsättning, långtidssjuka) och inom barnskyddet på olika håll i landet vore lika.

Inom denna utveckling har man ansett att fokus bör skiftas till tidigt stöd för familjen och föräldraskapsstöd samt minskning av behovet av korrigerande tjänster. På detta sätt skulle man kunna stävja tillväxten av social- och hälsovårdstjänsternas kostnader på lång sikt. Utvecklingsarbetet har baserat sig på konsekvent användning av god praxis som erhållits från utvecklingsarbetet vid olika ministerier under tidigare år.

Fortfarande bör man emellertid stärka i synnerhet servicens förmåga att stödja hela familjen samt bidra till att göra barnets vardag smidigare. Servicen för barn och unga bör utvecklas i gemensamma helheter och säkerställa övergångsskedenas kontinuitet.

3 I ett hordant Finland lever vi i år 2040?

I detta kapitel öppnas framtidsutsikten via tre alternativa scenarier (framtidsbilder). Scenariernas innehåll bygger på material som under arbetet med barnstrategin samlats in från forum, intervjuer och styrgruppens arbete. Man har också använt sig av framtidsöversikter. Tre scenarier granskas via teman som valts ut av forskargruppen. Syftet med kapitlet är att beskriva de alternativa vägarna för barnstrategiarbetet från i dag till 20 år i framtiden.

3.1 I framtiden förändras världen snabbt – förändras barnens behov av välbefinnande?

Förändringen i världen kommer under de följande 20 åren att vara intensiv och framtidsforskarna har uppskattat att de följande 20 åren kommer att förändra världen mer än de föregående 200 åren sammantaget.

Vi står inför ett brytningsskede inom samhället som är jämförbart med den industriella revolutionen. De globala trender som denna gång påverkar Finland är utöver den teknologiska brytningen även till exempel klimatförändringen, den ökade ojämlikheten och den globala flyttningsrörelsen.

I och med den nya tekniken försvinner gamla arbetsplatser medan det uppstår nya. Enligt rapporten *Möjligheter för Finland* som utarbetats av ministeriernas kanslichefer bör Finland använda ny teknik för att få till stånd hållbar tillväxt. Befolkningens utbildning och beredskap att ta emot och skapa nya arbetsplatser ska säkerställas. Under förändringen måste man se till integriteten, förtroendet och den demokratiska delaktigheten inom samhället.

I rapporten *Möjligheter för Finland* förenas ministerierna av tre mål: främjande av jämlikhet, en hållbar tillväxt och ett stabilt samhälle. Förändring medför möjligheter, men att uppnå något av målen i barnens och de ungas liv eller tillgodoseendet av barnets mänskliga rättigheter är inte någon självklarhet.

Den ökade ojämlikheten i samhället, flyttningsrörelsen och segregationen kan öka känslan av otrygghet. Förändringar gällande familjer och utvecklingssamarbetet för

barn medför nya utmaningar i fråga om hälsa, psykisk hälsa och mänskliga relationer. För olika barn och unga och barn och unga med olika bakgrund ska tryggas en jämlik beredskap för fortgående lärande och delaktighet. Finlands framgångsfaktorer har varit strävan efter jämlikhet och likabehandling, säkerhet och förtroende samt utbildningsmöjligheter.

Mitt i denna förändring förblir de grundläggande faktorerna gällande barns, ungas och familjers välbefinnande, dvs. barnets behov gällande välbefinnande, utveckling, lärande och delaktighet samt barnets mänskliga rättigheter, oförändrande. Forskningen medför större insikt i de faktorer som påverkar barnens välbefinnande. Det är nödvändigt att man med stöd av forskningen hittar politiska lösningar som bidrar till att främja barnets rättigheter samt skapa gynnsamma förhållanden för fostran och lärande lika för varje barn under de föränderliga förhållandena i samhället och familjerna.

3.2 I ett hurdant Finland lever vi i ekonomiskt?

Finland går mot sin fjärde industriella revolution samtidigt som befolkningen blir allt äldre och nativiteten sjunker. Enligt den senaste befolkningsprognosen kommer det att finnas 170 000 färre (-16 %) barn i Finland år 2040 jämfört med år 2018. Samtidigt förväntas antalet finländare som är minst 65 år öka med 320 000 personer (+26 %). Den förändrade befolkningsstrukturen påverkar samhällsekonomin, de offentliga finansernas hållbarhet och familjernas vardag.

Om nivån för de sociala utgifterna för barn och familjer hålls på nuvarande nivå om tre procent av BNP, innebär det betydligt större satsningar per barn i och med att antalet barn minskar. Samtidigt orsakar befolkningens åldrande ett tryck på finansieringen av den sociala tryggheten och socialservicen i och med att andelen invånare i arbetsför ålder minskar.

På grund av kostnadstrycket från en åldrande befolkning kommer det att bli allt svårare att hitta extra ekonomiska resurser, vilket kräver värdeval även då de sociala utgifterna omdirigeras. Detta medför att det framöver är allt viktigare att veta vilka insatser är effektivast i att stödja och säkerställa barnens och barnfamiljernas välbefinnande. Stödet för barn och barnfamiljer ska även ses som en investering som medför kostnader på kort sikt, men som på lång sikt utöver välbefinnande även medför kostnadsbesparingar bland annat genom förhindrad utslagning. Investeringsaspekten avhjälp dock inte de kortsiktiga begränsningarna på budgeten.

På grund av den förändrade befolkningsstrukturen och urbaniseringen differentierar sig barnfamiljernas utsikter mellan stadsregioner och kommuner med negativ inflyttning. Tillväxtcentra kommer att ha en växande barnpopulation även i framtiden, även om nativiteten sjunker, medan situationen är dystrare i kommuner med negativ inflyttning. Detta kan ställa barnfamiljerna i en ojämlik ställning även när det gäller det stöd från samhället. I framtiden är det desto viktigare att överväga hur samhället kan säkerställa service som stöder barnfamiljer även på orter där barnantalet förutses sjunka betydligt.

Statistikcentralens befolkningsprognos visar vad som händer åt befolkningsstrukturen om ingen ändring sker och bland annat nativiteten förblir på den nuvarande låga nivån. Detta är dock inte en oundviklig utveckling. Om nativitetssiffrorna är högre än väntat har det en positiv inverkan även på den offentliga ekonomins hållbarhet på lång sikt. Man kan försöka påverka nativiteten genom politiska beslut och andra samhälleliga förändringar. Effekterna av ökad ekonomisk trygghet och andra insatser för nativiteten är svåra att på förhand förutse. Det lönar sig emellertid att satsa på barnfamiljers och barns välbefinnande oavsett om det i slutändan inverkar på nativiteten eller inte.

3.3 Tre potentiella scenarier

I figuren granskas barns och ungas framtida livsmiljö via tre potentiella scenarier.

I **scenariot Lineär utveckling** (scenario 1) anses utvecklingen av ojämlikhet bland barn och unga fortsätta relativt oförändrad de närmaste decennierna.

Scenariot Barndom i kris (scenario 2) avser att den negativa och fortsatta utvecklingen av ojämlikhet tilltar.

Scenariot Barnets tid (scenario 3) avser den målbild som beskrivs i denna rapport. Riktlinjerna för detta scenario beskrivs i kapitel 3. I detta händelseförlopp har man förmått stärka den positiva utvecklingen jämlikhet och likabehandling som man i samarbete med olika aktörer inlett under de senaste åren.

De teman som gäller barnens, de ungas och familjernas liv utgör fönster, genom vilka scenarierna granskas. Tabellen är inte uttömmande i fråga om scenariernas innehåll.

Tre potentiella scenarier 2040

	1. Scenario LINEÄR UTVECKLING	2. Scenario BARNDOM I KRIS	3. Scenario BARNETS TID
Delaktighet	I samband med beslut som gäller barnens framtid hörs barnen sporadiskt och för formens skull. Fokus ligger på representativ delaktighet.	Barnen hörs inte i frågor som gäller deras framtid. Barnen upplever i allt högre grad att man inte lyssnar på dem i vardagen och att vuxna inte har tid för dem.	I beslut som gäller barnen själva och tjänster för dem eller lösningar i närmiljön är det praxis att höra barnen på ett mångsidigt sätt. Barnen respekteras i sin dagliga livsmiljö. Barnens åsikter beaktas och de vuxna har lärt sig av barnens synpunkter när de fattar beslut. Även föräldrarnas synpunkter kartläggs i utvecklingen av tjänster. Beslutens konsekvenser för barnen bedöms på kommunal, regional och statlig nivå.
Lärande	Majoriteten av barnen och de unga kommer att hitta sin plats på en föränderlig arbetsmarknad som kräver hög utbildning, men en del marginaliseras. De som har en utmanande situation får inte tillräckligt med stöd i övergångsskedena. Stödet vid familjeproblem är splittrat och når inte föräldrarna.	En allt större andel av de unga får inte den utbildning som krävs på arbetsmarknaden och blir utan ett meningsfullt arbete och utkomst. På grund av förändringar i arbetslivet har föräldrarna inte tillräckligt med tid för att stödja barnen i deras skolarbete.	Individuella lärtigar och kontinuerligt lärande stöder varje barns utveckling till sin fulla potential. Fostran och utbildning tryggar en högklassig och jämlik lärtig för alla barn. Barn med olika bakgrund upplever i lika hög grad att de är en del av skolgemenskapen. Det finns tillgång till individuellt stöd i övergångsskedena. Föräldrarna handleds i att stödja barnen i skolarbetet och problem i familjen klaras upp snabbt.
Trygghet	Största delen av barnen och de unga mår bra. Olika former av problem med välbefinnandet drabbar samma barn, unga och barnfamiljer. En del barn och unga utsätts regelbundet för diskriminering, mobbning eller annan illabehandling. En del av barnen kan röra sig i digitala miljöer antingen självs-tändigt eller under föräldrarnas tillsyn. Riskerna i medieomgivningen synliggörs i hanteringen av integritetsskyddet, säkerheten och tidsanvändningen. Barnfattigdomen är på samma nivå som tidigare. Ensamstående svårigheter att kombinera arbete och familjeliv fortsätter.	I fråga om välbefinnande sker indelningen i vinnare och förlorare allt tidigare och skillnaden blir allt större. Allt fler bland de unga och deras familjer har ouppklarade problem som utgör ett hot mot hälsan, välbefinnandet och lärandet och som leder till att de i vuxen ålder slås ut från den normala samhällsverksamheten. Allt fler barn utsätts för mobbning, felaktig information och utnyttjande på nätet. Barnfattigdomen har fortsatt att öka därför att ensamförsörjare har svårt att kunna arbeta på grund av vårt 24/7-samhälle och brister i dagvården. Boendekostnaderna har ökat inom städernas tillväxtområden.	Alla barn och unga mår bra och lever i en trygg uppväxtmiljö. Ett bättre stöd för parförhållanden och vid skilsmässa har minskat våldet i nära relationer. Tack vare ett bättre stöd i föräldraskapet är kroppslig åga av barn mycket sällsynt. Mobbning och våld i kamratförhållanden har minimerats genom att utvecklingen av barnens och de ungas emotionella färdigheter och gemenskapen i skolorna främjas. Utsatta grupper, såsom personer med funktionsnedsättning, barn som är placerade utanför hemmet, personer med utländsk bakgrund, rehabiliteringsklienter inom mentalvården, familjer med ensamförsörjare, barn till lågutbildade mammor och deras familjer, får vid behov individuellt stöd i rätt tid. Barnen har trygga uppväxtmiljöer och digitala miljöer. De lär sig hur dessa utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt som en del av det kontinuerliga lärandet. Barnfattigdomen har minskat bland annat för att ensamförsörjare har bättre möjligheter att arbeta och boendekostnaderna är rimliga.

	1. Scenario LINEÄR UTVECKLING	2. Scenario BARNDOM I KRIS	3. Scenario BARNETS TID
Mänskliga relationer	<p>Växelverkan mellan barnen och föräldrarna är på samma sätt som nu i genomsnitt relativt bra, men problemen hopar sig och behoven av barnskydd är på en hög nivå.</p> <p>Majoriteten av föräldrarna lyckas kombinera arbete och familjeliv på ett tillfredsställande sätt.</p> <p>En betydande andel barn och unga saknar vänner och trygga vuxna.</p>	<p>Arbetet belastar föräldrarna i allt högre grad och familjernas problem med livskontrollen ökar. Allt fler barn saknar en trygg vuxen i sitt liv.</p> <p>Barnen och föräldrarna fjärras från varandra och deras förhållande försämras.</p> <p>Avsaknaden av vänner och en trygg vuxen, mobbning och utestängning från kamratkretsen är växande problem som förutspår marginalisering och andra problem i den ungas liv.</p>	<p>Växelverkan mellan barnen och föräldrarna förbättras ytterligare tack vare stöd i föräldraskapet och annat tidigt stöd med låg tröskel.</p> <p>Inom barnskyddet minskar behovet av placeringar utanför hemmet avsevärt. Återföreningar av familjer lyckas med hjälp av god rehabilitering.</p> <p>Alla har tillgång till flexibla förfaranden för att kombinera arbete och familjeliv. Familjen har mera tid tillsammans och detta upplevs som positivt.</p> <p>Alla barn har meningsfulla och trygga relationer med vuxna och vänner. Man ingriper i ensamhet och mobbning i ett tidigt skede. Avsaknaden av mänskliga relationer och de brister som barn med olika bakgrund har upplevt har avhjälpats genom utveckling av skolan och stöd till hemmen.</p>
Hälsa	<p>Majoriteten av barnen och de unga har en god hälsa. Problemen hopar sig hos dem som har en utmanande livssituation. De psykiska problemen bland barn fortsätter att öka.</p> <p>Föräldrarnas problem med den psykiska och fysiska hälsan ökar risken för barnen att insjukna.</p> <p>Den ekologiska krisens konsekvenser för barnen (t.ex. klimatångest, föroreningar, sämre kontakt till naturen) utgör en permanent men hanterbar del av barnens och familjernas liv.</p>	<p>De generationsöverskridande psykiska problemen fortsätter och förvärras. De splittrade tjänsterna gör det svårare att få hjälp.</p> <p>På grund av pressen i arbetet har föräldrarna inte tid att äta tillsammans med barnen och de unga. Matvanorna blir ohälsosamma och oregelbundna.</p> <p>De psykiska problemen bland barn förvärras och behovet av barnskydd ökar därför att det inte finns tillräckligt med nära och trygga vuxna som stöder barnet.</p> <p>Den ekologiska krisen och konsekvenserna av den orsakar en snabbt ökande fysisk och psykisk otrygghet.</p>	<p>Föräldrarna har fått ett effektivt stöd i att fatta beslut som främjar hälsan redan under graviditeten, på rådgivningen och i småbarnspedagogiken.</p> <p>Barnen och de unga har en god hälsokompetens, dvs. förmåga att fatta beslut som gäller den egna och andras hälsa och välbefinnande.</p> <p>Barnen och de unga har tillgång till flexibla och individuella tjänster i sin egen livsmiljö. Tjänsterna för föräldrar är nära kopplade till tjänsterna för barn.</p> <p>De psykiska problemen bland barn har minskat tack vare positiva förändringar i de mänskliga relationerna i barnens omgivning och tidigt stöd.</p> <p>Motion och en aktiv livsstil är en naturlig del i alla barns, ungas och familjers liv.</p> <p>Barnen har en ren och sund livsmiljö och kontakt till naturen.</p>
Nativitet	<p>De arbets- och utkomstrelaterade problemen är kopplade till den sjunkande nativiteten. Försörjningskvoten minskar.</p>	<p>Nativiteten sjunker i snabb takt. Försörjningskvoten fortsätter att minska, vilket ökar de samhällsekonomiska utmaningarna.</p>	<p>Familjerna har möjligheter att skaffa sig så många barn de önskar. De problem att bilda familj som beror på belastning i arbetet och utkomst har lösts och inom arbetslivet har man utvecklat en familjevänlig verksamhetskultur som möjliggör en bra och smidig vardag.</p>

3.3.1 Scenariot Barnets tid – en bra riktning att välja nu

Scenariot Barnets tid är en under beredningen av barnstrategin tillkommen beskrivning av målbilden och de lösningar som lett till denna målbild. Här har hela samhället har anammat ett tänkesätt som utgår från barnens behov. Bra utvecklingsinriktningar och en förnyelse av en gemensam verksamhetskultur stärks och stöds konsekvent och på lång sikt. Scenariot beskriver målbilden på lång sikt.

3.3.2 Mänskliga relationer. Barn och unga har trygga vuxna och familjernas vardag fungerar

Närstående och trygga vuxna är grunden för barns och ungas framtid och välbefinnande. I scenariot Barnets tid känner barnen, de unga och familjerna sig trygga även mitt i snabba samhällsförändringar i samhället.

Föräldraskapet stöds genom lättillgängligt tidigt stöd. Som en del av servicen för barn och ungas tas föräldrar och närkretsen i beaktande och de ges stöd vid behov. En trygg vuxen i barnets liv kan utöver den egna föräldern vara till exempel en mor- eller farförälder, en lärare eller en granne. Det att närkretsar ges möjlighet att delta i stödet för barnet beaktas i servicen och beslutsfattandet. Växelverkan i servicen för barn, till exempel fostrings- och utbildningsservicen, säkerställs enligt barnets intresse.

Barn och ungas ensamhet och avsaknaden av mänskliga relationer minskar, de identifieras i ett tidigt skede och det finns effektiva metoder för att ingripa i dessa situationer. I barn och ungas livsmiljöer, mänskliga relationer, vardag och tjänster har skapats rum, där de behandlas som individer och medlemmar i gemenskapen. Det finns tid för möten där såväl barn sinsemellan som barn och vuxna lyssnar till varandra.

Barnfamiljernas vardag fungerar smidigt och tiden som tillbringas tillsammans med familjen upplevs som positiv. Hur väl barnfamiljernas vardag fungerar tas i beaktande till exempel vid planeringen av markanvändningen och bostadsområden. Arbetslivs- praxis, lagstiftning och den teknologiska förändringen styrs på sätt som ökar flexibiliteten och påverkningsmöjligheterna i familjernas vardag och i arbetslivet samt tar i beaktande deras övergripande livssituation. Arbetslivet byggs upp så att det är möjligt att sammanjämka arbetet och familjen och så att det är mera familjevänligt, vilket ger familjerna mera tid att tillbringa tillsammans.

Alla olika familjeformer har möjlighet att ha så många barn som de önskar. Man lyssnar till olika befolkningsgruppers och familjers erfarenheter och önskemål i fråga om såväl familjebildning som barnfamiljens vardag samt undersöker och utvecklar dem.

3.3.3 Delaktighet. Barn och unga behandlas med respekt och inkluderande

De närmaste årtiondenas förändringar som gäller barns, ungas och familjers liv kan komma att vara betydande. Ett barnvänligt Finland är barn- och familjeinriktat och främjar stark delaktighet för barn och unga samt hjälper till att finna glädje i lärande och att nå sin fulla potential inom kompetensutveckling oavsett var barnet eller den unga bor eller från vilken familjebakgrund denne kommer från.

Barn och unga beaktas i deras vardagliga livsmiljö och beslutsfattandet.

För att säkerställa delaktighet utvecklas nya samråds- och responsrutiner i samarbete mellan förvaltningens olika sektorer och det civila samhället. Delaktigheten stöds genom en lyssnande, lärande och förtroendeskapande dialog. Barnets närkretsar, såsom föräldrarna, småbarnspedagogiken, skolorna samt hobbyerna, inkluderas i att skapa delaktighet. Alla yrkesutbildade personer som arbetar med barn har kompetens gällande barns och ungas delaktighet.

I barnens och de ungas liv finns trygga utrymmen och rutiner, genom vilka barn och unga kan påverka frågor gällande dem själva. Specialgrupper och utsatta barn, unga och olika typer av familjer beaktas också vid stärkandet av delaktighet.

I scenariot Barnets tid är samråd med barn, unga och familjer en etablerad och mångsidig praxis. Bedömningen av konsekvenserna för barn är en del av alla ändringsprocesser gällande barn och unga.

3.3.4 Lärande. Fostran och lärstigen är individuella

Fostran och lärandet sker oavbrutet och överallt under hela livet. I scenariot Barnets tid har systemet för småbarnspedagogiken och utbildningssystemet utformats så att varje barn och ung person har tillgång till lagstadgad individuell fostran och lagstadgade individuella lärstigar som bäst bidrar till fostran och lärande samt till tjänster som skräddarsytt efter deras behov och som stöder en bra vardag.

Stödtjänsterna för lärstigen är tillgängliga på ett flexibelt sätt i barnens och de ungas egen livsmiljö och servicen för föräldrarna är tätt förknippad med tjänsterna för barn och unga. Man strävar efter att lösa problem med lärandet och välbefinnandet innan de tillspetsas och fördjupas.

Det finns ett system för fostran och utbildning som garanterar alla barn en livslång högklassig, jämlik och jämställd lärstig.

Stöd för individuell fostran och individuellt lärande tas i beaktande i tillgången till tjänsterna, deras innehåll och läge.

Övergångsskedena på lärstigen är smidiga. Pedagogiken tar i beaktande de kulturella utgångspunkterna. Principen ett välmående barn lär sig och fostras har anammats som ett mål som förenar aktörerna och yrkeskåren.

Upplevelsen av att vara en del av den egna gruppen stärks med unga med olika bakgrund och eleverna upplever att de kan påverka skolarbetet. Växelverkan stärks genom gruppbildning, förebyggande av ensamhet, inövning av sociala färdigheter och förebyggande av mobbning i undervisningen och handledningen. Barn och unga upplever att lärarna är intresserade av deras frågor. Skolgången är intressant och motiverande. Lärarnas arbete underlättas när de olika tjänsterna fungerar smidigt som stöd för lärandet. Småbarnspedagogiken och utbildningen jämnar ut skillnader som skillnader i familjebakgrunden och den socioekonomiska ställningen medför inom barns välbefinnande och kompetens.

Man arbetar med barnen, de unga och deras föräldrar utgående från barnet och den unga i samarbete över yrkes- och sektorsgränserna. Den privata sektorn, offentliga sektorn och medborgarsamhället samverkar på ett flexibelt sätt och producerar tjänster och lösningar till samhällsliga utmaningar i samarbete med många aktörer. Genom samarbete mellan olika aktörer har barnet möjlighet att delta i intressanta hobbyer.

Tjänsterna för unga har samlats ihop och de omfattar i stor utsträckning tjänster som stöder ungas lärande och en bra fostran över förvaltningsgränserna. De som har gått grundskolan har en jämlik och lika möjlighet att gå vidare till andra stadiet med tanke på kompetensen och de ekonomiska förutsättningarna. Samhället garanterar varje barn och ung person en utbildningsnivå som övergången till arbetslivet förutsätter.

3.3.5 Trygghet. Säkerhetsfrämjande tjänster finns nära

Alla barn och unga mår bra och lever i trygga uppväxt- och inlärningsmiljöer. Mobbning och våld i kamratförhållanden har avlägsnats genom att stödja barns och ungas emotionella färdigheter och gemenskapen främjas såväl hemma som i alla uppväxt- och inlärningsmiljöer samt i tjänsterna som stöder dessa.

Aga mot barn har upphört genom att stödet i föräldraskap har stärkts.

Förebyggande av och ingripande vid våld och familjevåld som barn och unga upplever är en del av alla verksamhetsformer och all service. Fokus för stödet flyttas till förebyggande service och servicen utgör en enhetlig och lättillgänglig helhet för såväl barn, unga som familjer. Man har lyckats förebygga sexuellt våld och utnyttjande i samarbete med olika aktörer.

Familjearbetet förankras enligt familjens behov. Hemservicen och familjearbetet flätas starkare samman med den övriga servicen. Stöd, verksamhetsformer och servicen stärker barns, ungas och barnfamiljers egna resurser.

Det är viktigt att barnets roll som aktör och subjektivitet identifieras. Därför bör man i uppväxt- och inlärningsmiljöerna, rättsliga processer, arbetslivets verksamhetsrutiner och olika klientrelationer skapa förhållanden för barn och unga som främjar växelverkan, delaktighet och bra behandling.

Behovet av placering i barnskyddet har minskat genom ett starkare tidigt stöd, samarbete och ändringar i barnskyddsarbetets verksamhetsrutiner. Barnskyddets kvalitet har ökat och medarbetarna orkar bättre.

Barnen har trygga uppväxtmiljöer och digitala miljöer och de lär sig hur dessa används som en del av det kontinuerliga lärandet.

Barnfattigdomen har minskat bland annat för att ensamförsörjare har bättre möjligheter att arbeta och boendekostnaderna är rimliga. Genom att ingripa vid fattigdom bland barnfamiljer förhindrar man att hälso- och säkerhetsrelaterade problem anhopas. Familjer och barn stöds förebyggande, rätttidigt och i tid enligt deras behov.

Särskild uppmärksamhet fästs vid att ge utsatta barn och familjer individuellt och rätttidigt stöd och man skapar trygga miljöer för barnen så att deras röst blir hörd. Det tillämpas även andra verksamhetsformer än sådana som bygger på samtal. Detta framhävs i situationer där den språkliga och kulturella bakgrunden medför utmaningar.

Vid vård av ungas psykiska hälsa och beteende ska man istället för ett tankesätt som utgår från problemen betona ett positivt perspektiv och ta i beaktande uppväxtmiljön samt modeller som främjar och för på tal psykisk hälsa. Det finns forsknings- och informationsbaserad vård och stöd som är skräddarsydd enligt barnets och den unga personens individuella stöd i uppväxten.

3.3.6 Hälsa. Hälsofrämjande tjänster är lättillgängliga

I scenariot Barnets tid har föräldrarna förmåga att stödja barnets och familjens hälsa och välbefinnande. Föräldrarna stöds i att genomföra hälsofrämjande lösningar redan på rådgivningen. Tjänster för barn och familjer har samlats ihop och är lättillgängliga.

Verksamhetsmodeller och service som stöder barns och ungas hälsa, trygghet och välbefinnande är jämlikt tillgängliga för alla då det finns behov för dem. Stöd och service för föräldrarna är tätt förknippade med servicen för barn. De är flexibelt och individuellt tillgängliga för barnen och de unga i deras livsmiljö. Stöd, verksamhetssätt och service utgör en livscykelhelhet. Utsatta grupper får det specialstöd de behöver. Målet är att de psykiska problemen bland barn minskar tack vare positiva förändringar och tidigt stöd.

I scenariot Barnets tid har man stärkt barnens och de ungas hälsokompetens, det vill säga förmåga att fatta beslut som gäller hälsan och välbefinnandet. Barnens och de ungas hälsa stöds genom en aktiv vardag och hobbyer. Möjligheter för detta skapas och utvecklas i samarbete med barnen och de unga. Barnen har en ren och sund livsmiljö och kontakt till naturen.

3.4 Lineär utveckling – utvecklingen av ojämlikheten fortsätter oförändrad

I scenariot Lineär utveckling fortsätter den ojämlika utvecklingen bland barn och unga i flera år framöver. Det innebär en återgång till ett splittrat utvecklingsarbete som begränsar sig till ett förvaltningsområde och man misslyckas stärka de positiva förändringstrenderna.

En betydande del av barnen, de unga och familjerna mår bra, men de negativa utvecklingstrenderna ändras inte genom en aktiv politik. Barns, ungas och familjers delaktighet och samråd med dem utvecklas, men på ett splittrat sätt och utan en före-

nande vision och rättslig grund. Det uppstår inte en gemensam etisk grund och verksamhetskultur mellan de olika aktörerna. Delaktigheten upplevs ojämnt och sporadiskt. Man binder sig inte till människorättskonventioner och de binds inte till förvaltningsprocesserna.

Barns och ungas fostran och lärtigar är beroende av till exempel boningsorten och familjens socioekonomiska ställning. Skillnaderna i inlärningsresultaten har ökat. Social- och hälsovårdsservicen fungerar bra för största delen av befolkningen, men de som behöver individuellt stöd får inte tillräckligt av det vid rätt tid. Problem som anknyter till hälsan och välbefinnandet tillspejtas och sträcker sig över generationsgränserna.

I servicen för föräldrarna beaktas inte barnen och föräldrarna får inte hjälp med vardags- och utkomstrelaterade utmaningar i tid. Erfarenheten av stödet och servicen är dålig. Utsatta personer hittar inte stöd och service. Social- och hälsovårdsservicen och kultur- och bildningsservicen är separata funktioner och stöder inte varandra. Stödet och servicen samt hur de tilldelas resurser bygger inte på forskningsinformation, utan på etablerade strukturer och verksamhetssätt.

Samarbetet mellan yrkesutbildade personer, förvaltningens olika sektorer och medborgarsamhället är bristfälligt. Goda verksamhetsrutiner, praxis och sociala innovationer som främjar barnens, de ungas och familjernas liv uppstår lokalt, men de bildar inte en övergripande bild och det går inte att undersöka dem systematiskt och sprida dem till resten av landet. Nativiteten fortsätter sjunka.

3.5 Barndom i kris – de negativa förändringarna tilltar

Samhälleliga förändringar kan även leda till en tydlig försämring av barns, ungas och familjers liv. I scenariot Barndom i kris har man inte lyckats använda den tekniska brytningen och arbetets brytning för att öka välbefinnandet. Arbete och meningsfulla uppgifter fördelas allt mer ojämnt. Problem med att sammanjämka arbete och familjen tillspejtas och barnen lider brist på en trygg vuxen. Ensamheten och brist på mänskliga relationer ökar och är förknippade med allt svårare sociala och hälsorelaterade problem. Målen gällande barns och ungas samt familjers välbefinnande faller bort från den samhällspolitiska agendan och förvaltningens föredragningslista.

Familjers och barns sociala bakgrund syns i såväl inlärningsresultaten som i valet av utbildningsinriktning och antagningen.

Man avstår från rutiner för delaktighet och samråd med barn på grund av andra mål som anses vara viktigare.

Inkomstskillnaderna och skillnaderna i välbefinnandet ökar. Utslagningen och ensamheten fördjupas. Föräldrarnas socioekonomiska bakgrund och bostadsort leder till olika karriärstigar bland barn och unga och tillspetsade hälsoskillnader. De universella tjänsterna blir svagare och det finns inte individuellt stöd för utsatta personer. En ekologisk kris förändrar barnens livsmiljö i en för hälsan skadlig riktning. Den nedåtgående trenden i nativiteten tilltar.

4 Riktlinjer för genomförandet av ett barn- och familjevänligt samhälle

I detta kapitel presenteras riktlinjer för hur man genom långsiktiga och konsekventa beslut under olika regeringsperioder kan uppnå ett barn- och familjevänligt samhälle.

Riktlinjerna utgör projektchefens och de sakkunnigas åsikt och är en sammanfattning avsedd att främja arbetet. De bygger på visionen och målen, styrgruppens arbete, samråd med sakkunniga och erfarenhetsexperter samt allt material och all information som ackumulerats under arbetets gång.

Forskargruppen identifierade fem delområden för barnets välbefinnande: mänskliga relationer, delaktighet, lärande, hälsa och trygghet. Riktlinjerna förutsätter att dessa delområden för barnets välbefinnande iakttas på ett balanserat sätt vid beredning och genomförande av strategin. Dessutom har man i valet av riktlinjer beaktat nativiteten som ett aktuellt fenomen som berört samhället under de närmaste decennierna.

4.1 Riktlinjer för vidare beredning av strategin

Beaktande av familjens övergripande situation i den småbarnspedagogiska servicen, utbildningsservicen, social och hälsovårdsservicen. Tjänster för barn, unga och olika former av familjer utgör en servicehelhet genom hela livet.

Bedömningen av konsekvenserna för barn är en del av alla beslutsfattande- och ändringsprocesser gällande barn och unga.

Satsning på förebyggande social- och hälsovård. Fungerande stödformer för barn, unga och familjer och goda servicerutiner tillhandahålls i ett tidigt skede och genom att förutse utvecklingen av familjernas välbefinnande. Stöd och service för föräldrarna är tätt förknippade med arbetspraxisen med barn och unga, målsättningen och utvecklingsarbetet.

Säkerställande av lättillgänglig service och tillräckligt snabb tillgång till hjälp. Till stöd för lärandet, välbefinnandet och hälsan finns förebyggande stöd som förenar olika former av service i barnets egen livsmiljö, nära.

Servicen och stödet identifieras, provas, deras effektivitet undersöks och evidensbase-
rade metoder sprids.

Utveckling av fostrings- och utbildningssystemet. Ökade kompetenskrav förutsätter för
hela systemet riktlinjer för lärande och kompetens som sträcker sig över flera rege-
ringsperioder.

Samråd med barn, unga och familjer är en etablerad och mångsidig praxis. Barnens
röst iakttas i beslutsfattandet. Barnen behandlas på ett språk som de förstår, i en trygg
kontext och på naturliga sätt. Specialgruppernas behov i deltagandet och samråden
tas i beaktande.

Barnens, de ungas och familjernas brist på mänskliga relationer och ensamhet identi-
fieras och man tar i bruk effektiva metoder för att ingripa vid dessa. Det finns stöd för
barn och föräldrar samt växelverkan.

Arbetslivspraxisen, lagstiftningen och den teknologiska förändringen styrs på sätt som
kan ge familjer mer tid att tillbringa tillsammans och reformerar arbetslivet så att det är
mer barn- och familjevänligt.

Totalreformen av den sociala tryggheten har som mål att minska barnfattigdomen.

Man arbetar med barnen, de unga och deras föräldrar utgående från barnet och den
unga över yrkes- och sektorsgränserna. I den grundläggande och kompletterande ut-
bildningen för personalen överskrider samarbetet yrkesgränserna och man använder
sig av utbildningsformer och innehåll som gäller tillämpning av sociala färdigheter och
barnets rättigheter. Den privata sektorn, offentliga sektorn och medborgarsamhället
samverkar genom dialog och producerar tjänster, stöd och lösningar till samhälleliga
utmaningar i samarbete med många aktörer. Kommunerna har ett lagstadgat ansvar
att ordna service inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grund-
läggande utbildningen, vilka den privata sektorn kan komplettera.

Stödet och servicen tilldelas resurser på basis av information och behov, de är tillgäng-
liga rätttidigt och deras innehåll är individuellt anpassat samt ger mer agens åt barnets
och den unga personens utvecklingskretsar.

Information och kompetens gällande barn och unga i olika åldrar samlas in regelbundet
utifrån en för de olika förvaltningsområdena gemensam referensram och som används
till hjälp vid planeringen och beslutsfattandet. Budgeteringen av barnfrågor samlar alla
utgifter gällande barn och unga från de olika förvaltningsnivåerna. Fostrings- och ut-
bildningsservicen ses som en investering i framtiden.

Inom förvaltningen och beslutsfattandet på olika nivåer söks en verksamhetsmodell för hur besluten samordnas för att genomföra strategin till stöd för barnens, de ungas och familjernas välbefinnande och lärande samt för att främja jämlikhet och likabehandling.

Insatser inom barnpolitiken bygger på forskningsinformation om insatsernas effektivitet. Genom en informationsbaserad metod kan man hitta de effektivaste metoderna för att tilldela resurserna till stödet och servicen rätttidigt. Genom att bättre mäta till exempel värdet på offentlig service undviker man felaktig allokering av besparingarna. Genom systematiska försök, forskning och spridning av god praxis kan man sprida sociala innovationer på nationell nivå. I undersökningar av metoder och verksamhetsmodeller ska man satsa på såväl individuella interventioner som bedömning av effekterna på gemenskapen.

4.2 Sju mål för visionen Ett barn- och familjevänligt samhälle

Utifrån de delområden inom välbefinnande som forskarna belyst ställde styrgruppen upp följande mål för att genomföra visionen:

1. I barnets och den ungas liv finns nära och trygga vuxna som handlar enligt barnets bästa
2. Barnet, den unga och föräldrarna/vårdnadshavarna är en del av en social gemenskap, känner samhörighet med den och kan påverka den genom att delta
3. Familjen har mera tid tillsammans och detta upplevs som positivt
4. Barns och ungas vänskapsförhållanden stärks och ensamheten minskar
5. Barnet och den unga växer och lär sig på sina egna villkor och individuella skillnader beaktas
6. Människor kan skaffa sig så många barn de önskar
7. Barnfamiljers fattigdom minskar

Det viktigt att man i arbetet ställer barnen och de unga i centrum utan att dock glömma föräldrarna, familjerna och samhället omkring dem. Utgångspunkten är att välmående barn och unga utvecklas och lär sig. Barns och ungas välbefinnande påverkas i första hand av föräldrarna och deras levnadsförhållanden samt hur väl systemet för fostran och utbildning fungerar, ifall det förmår jämna ut skillnaderna som beror på familjebakgrunden och de socioekonomiska skillnaderna, vilket man tagit i beaktande i målsättningen.

Ett viktigt element under arbetets gång konkretiserades i barnens och de ungas gemenskap och delaktighet i vardagen. Småbarnspedagogiken, skolan och hemmet samt hobbyer och vänner är centrala arenor för möten. Oroväckande frågor i diskussionen gällde barnfamiljernas fattigdom, ojämlikhet och ensamhet, för vilka man bör hitta effektiva lösningar. Styrgruppen förde även en diskussion om den sjunkande nivån och eventuella orsaker till detta.

4.3 Metoder för att nå målen

Målen förenas av och visionen omfattar förhindrade av ojämlikhet bland barn, unga och familjer samt inom fostran och utbildningen samt stärkande av jämlikhet och lika behandling. Förvaltning och beslutsfattande som baserar sig på barnets rättigheter och information, ledarskap, en barn- och familjevänlig verksamhetskultur, bemötande, växelverkan och samarbete är metoder för att nå ett jämlikt Finland samt en jämlik utbildning.

Förvaltning och beslutsfattande som baserar sig på barnets rättigheter och information avser att man vid enskilda beslut och lösningar ska kunna identifiera barnets rättigheter och behov av ett gott liv. Beslutens konsekvenser för barnen ska bedömas i förväg på olika förvaltningsnivåer. Som en del av denna bedömning ska man vid behov även utreda barnens och de ungas åsikter.

Utgifter för barn och unga ska granskas som en helhet oavsett förvaltningsområde och deras effekter ska bedömas. Information om barn, unga och familjer produceras regelbundet och långsiktigt. Informationen används inom ledningen samt utvecklingen av stöd och service.

Det finns mångsidiga mekanismer på olika förvaltningsnivåer för barns och ungas deltagande och påverkande. Frågor och beslut angående barn kommuniceras på ett sätt som barn och unga förstår på olika förvaltningsnivåer.

Kompetens hos yrkesutbildade personer som arbetar med barn, beslutsfattare samt ledarskapet ska säkerställas. Samarbetet med medborgarorganisationer och andra aktörer är etablerat och systematiskt. Dessutom skapas en verksamhetsmodell för hur beslut på olika förvaltningsnivåer samordnas till stöd för barns, ungas och familjernas välbefinnande och lärande samt inom beslutsfattandet. När kompetenskraven ökar iaktas riktlinjerna för kompetens och lärande i arbetet med barnstrategin.

De allmänna principerna enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, det vill säga de viktigaste skyldigheter som ska tas i beaktande i beslutsfattande är följande:

- Icke-diskriminering (artikel 2): Förbud mot diskriminering och likabehandling. De mänskliga rättigheterna är till för var och en. Barnets eller dess föräldrars ålder, hudfärg, språk, egenskap, religion, handikapp eller sjukdom påverkar inte barnets rättigheter. Ingen får diskrimineras eller mobbas. Enligt detta bottnar planeringen, bedömningen och utvecklingen av service och stöd i att främja likabehandling.
- Barnets bästa i främsta rummet (artikel 3): Barnets bästa ska vid överläggningar i ärenden gällande barns bästa eller barnpopulationen tas i beaktande som främsta kriterium. Då man fattar beslut om barngrupper eller barnpopulationen ska man bedöma deras konsekvenser för barnen och familjerna. Lösningar som överensstämmer med barnets bästa stöder främjandet av alla barns rättigheter som nämns i konventionen.
- Barn har rätt till överlevnad, ett gott liv och övergripande välbefinnande (artikel 6): Barnet ges möjlighet att växa och utvecklas under så positiva förhållanden som möjligt, individuellt och i egen takt.
- Barnet och barnets rätt att bli hörd och respekt för barnets åsikt (artikel 12): Då det fattas beslut om barn, barngrupper eller barnpopulationen har barnen rätt att yttra sin åsikt och beslutsfattarna ska utreda dem och ta dem i beaktande vid beslutsfattandet.

4.4 Barnets tid – plan för en nationell barnstrategi

Följande förvaltningsmässiga inriktning rekommenderas för arbetet med barnstrategin. Målet är att ta fram en systematisk, långsiktig barnstrategi som grundar sig på forskningsresultat och internationella överenskommelser om barnets mänskliga rättigheter samt på den gällande lagstiftningen. Den tväradministrativa strategin ska sträcka sig över regeringsperioderna och främja barns, ungas och familjers välbefinnande så att den övergripande omfattar ärenden gällande barns, ungas och familjers liv.

Varje sittande regering skulle genomföra barnstrategin genom ett genomförandeprogram som bygger på de i strategin angivna långsiktiga målen som sträcker sig över regeringsperioderna. De strategiska målen fastställs som åtgärder för regeringsperioden som får resurser inom ramen för statsekonomin.

Barnets tid – plan för en nationell barnstrategi

- Målet är en systemisk och parlamentarisk nationell barnstrategi för 2040 som sträcker sig över regeringsperioderna
- Strategin är omfattande och prioriterar de viktigaste frågorna gällande barn, unga och barnfamiljer
- Strategin utgår från
 - internationella avtal om barnens rättigheter
 - FN:s konvention om barnens rättigheter
 - nationell lagstiftning
 - forskningsresultat
 - erfarenhetsexpertis
- Vid regeringsförhandlingarna avtalas om åtgärderna för genomförandet av strategin
- Strategin utmynnar i lokala strategier

4.5 Administrativa och strukturella rekommendationer för följande regering

Det är önskvärt att följande regering upprättar en nationell barnstrategi som kan använda denna Barnets tid-beredningen som grund. På detta sätt kan man delvis tillgoda den utmaning gällande den strategiska ledningen av samhället som lyfts fram i statsrådets kanslis framtidsöversikt. Det är centralt att beredningen fungerar som en samhällspolitikens riktlinje som sträcker sig över ministeriernas förvaltningsgränser och varar längre än en regeringsperiod. Strategin ska under varje regeringsperiod genomföras som ett handlingsprogram för främjande av barns och ungas välbefinnande och lärande. Genomförandet av programmet säkerställs som en del av statens budgetfinansiering.

Statsrådets verksamhet regleras av lagstiftningen om statsrådets och de olika ministeriernas uppgifter. Lagstiftningen strukturerar förvaltningsverksamheten, via vilken regeringen genomför sitt eget regeringsprogram och de mer omfattande samhällspolitiska riktlinjerna som ingår i regeringsprogrammet samt målsättningarna för varje förvaltningsområde. Varje ministerium har egna fastställda uppgifter som de genomför långsiktigt.

Kopplingen mellan beredningen av statsrådets och dess ministeriers strategier och planen för de offentliga finanserna får inte vara för sträng. Eftersom strategierna bör löpa klart över regeringsperioderna är det utmanande att noggrant förutse de resurser

som behövs för de fastställda målen, här för att säkerställa barnens, de ungas och familjernas välbefinnande.

Förhållandet mellan strategierna och planen för de offentliga finanserna följer ett system där beslut gällande finansiering av de regeringsperiodsvisa handlingsprogrammen som härletts från strategierna fattas som en del av planen för de offentliga finanserna. Detta ska beaktas redan i regeringsprogrammet och genom att ge tillräckligt med utrymme för fastställande av ramarna för statsfinanserna.

Statsrådets kansli lyder under statsministern och till dess uppgifter hör att organisera statsrådet, regeringens verksamhet och ordna statsrådets allmänna verksamhetsförsättningar. I denna uppgift kan kansliet fungera som en strategisk enhet som för samman ministerierna och förenar olika ministeriers planer och framtidsbedömningar till helheter på statsrådsnivå. Statsrådets kansli har kunnat verka som en instans som styr och samordnar beredningen av enskilda strategier eller styrdokument som beslutas på statsrådsnivå. En betydande del av beredningen av styrdokumenten på statsrådsnivå samordnas dock av ett ministerium som ansvarar för verksamhetsområdet i fråga.

Barnens, de ungas och familjernas välbefinnande och utvecklingsarbetet säkerställs genom de enskilda ministeriernas beredning, lagstiftningen och informationsstyrning. Ministerierna samarbetar i detta avseende. Det finns inte någon separat struktur för att centralisera barn- och familjefrågor som omfattar hela statsrådet.

När det gäller barnstrategin görs de centrala valen redan i regeringsprogrammet då man beslutar om regeringsarbetets prioriterade områden. Det framtida strategiarbetet kan struktureras till exempel som ett huvudmål för regeringsprogrammet eller som ett prioriterat område i regeringsprogrammet och för vilket en ministerarbetsgrupp ansvarar för.

Följande regerings beredning av barnstrategin bör ske genom ett omfattande tvärsektoriellt samarbete i statsrådet. Beredningen ska ges regeringens politiska förbindelse och stöd.

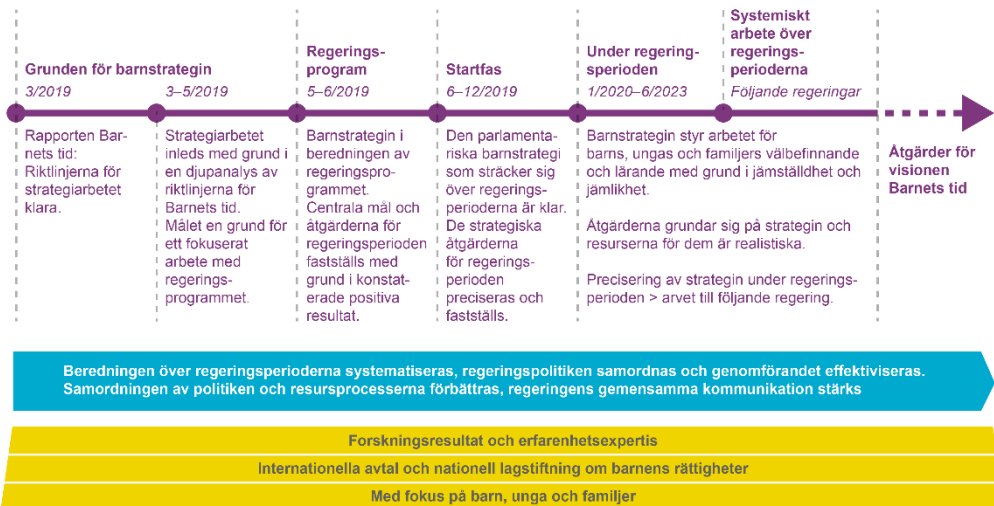
Regeringen bestämmer hur man går tillväga för att säkerställa att strategin sträcker sig över flera regeringsperioder. Ett alternativ är att tillsätta en parlamentariskt bildad grupp till stöd för beredningen och ge den högsta tjänstemannaledningen vid de ministerier som centralt ansvarar för barnens och familjernas välbefinnande i uppgift att ansvara för att beredningen genomförs tvärsektoriellt. Det föreslås att strategin upprättas i början av regeringsperioden enligt snabb tidtabell och att man utifrån denna

utarbetar ett genomförandeprogram redan under samma regeringsperiod för de insatser som ska göras.

För strategin gällande barns och ungas ställning kan fastställas kvalitetsmål som kan vara:

- Det strategiska tidsperspektivet ska vara tillräckligt långsiktigt så att det sträcker sig över flera regeringsperioder. Beslut gällande barn, unga och familjer och deras konsekvenser ska fattas på lång sikt utan att de splittas upp enligt regeringsperioder eller budgetår. Förändring kräver tid.
- Strategin ska vara så omfattande som möjligt och ta i beaktande barnens och barnfamiljernas olika vardagar och barnens olikheter. Förvaltningssektorerna måste överskridas. Förändringen förutsätter yrkeskompetens gällande förnyelse och stärkande av den gemensamma verksamhetskulturen.
- Förändringen kräver en gemensam målbild, utifrån vilka de strategiska valen görs.
- Strategin ska vara ambitiös och tydligt härledd. Utmaningen för Finland är ett barn- och familjevänligt samhälle där Finland är världens bästa och tryggaste uppväxtmiljö för barn och unga. Alla olika aktörer ska kunna delta i beredningen.
- Strategin ska vara logisk. Den ska bygga på forskningsinformation och av den ska framgå de allmänna målen, prioriterade områden och metoder gällande dessa.
- Genomförandet av strategin ska tilldelas tillräckliga resurser på alla nivåer.
- Man ska tillsammans fastställa indikatorer för genomförandet av strategin och en bedömning av effekterna. De övergripande effekterna av olika lösningar bör bedömas enligt befolkningsgrupp.
- Strategin bör ständigt uppdateras och det strategiska arbetet utföras och uppdateras i tid. Resurserna ska kunna omdirigeras på det sätt som strategin förutsätter.

Faser i beredningen av barnstrategin

Sitra har år 2018 gett förslag till förnyelse av statsrådets verksamhetssätt. Utvecklingsidéerna som Sitra föreslagit har förts vidare inom projektet för utveckling av regeringens strategiska ledningsverktyg (PAKURI) samt i arbetsgruppen som utreder aspekter i anslutning till fenomenbaserad budgetering. Samma metoder är centrala även i fråga av ledningen av barnens, de ungas och familjernas välbefinnande.

Det vore bra om det egentliga arbetet med strategin inleddes redan år 2019 genom att gå djupare in på de val som presenteras i denna rapport i syfte att skapa en grund för arbetet med regeringsprogrammet. I regeringsprogrammet avtalas om åtgärder som är av betydelse för strategin. Det är viktigt att det finns ett tillräckligt informationsunderlag om framgångar och utmaningar när man avtalar om åtgärderna. I detta fall kan även till exempel slutrapporterna från innevarande regeringsperiods spetsprojekt användas.

Dessutom måste man välja en metod för att även kommunerna och regionförvaltningen vid sidan av riksdagen och statsrådet förbinder sig till den långsiktiga strategin för främjande av barns och ungas välbefinnande och lärande. Dessutom måste man hitta sätt förbinda medborgarsamhället, organisationerna och den privata sektorn.

I arbetet ska man kunna identifiera de förutsättningar och faktorer som anknyter till barnens och de ungas välbefinnande och hälsa samt fostran och utbildning. Det rekommenderas att man fastställer processen, tidtabellen, målen, åtgärder, indikatorer

terna för och uppföljningen av den nationella barnstrategin. När man upprättar strategin ska man kunna fastställa vad som lönar sig att för vidare och vilka nya insatser och investeringar det lönar sig att tilldela resurser.

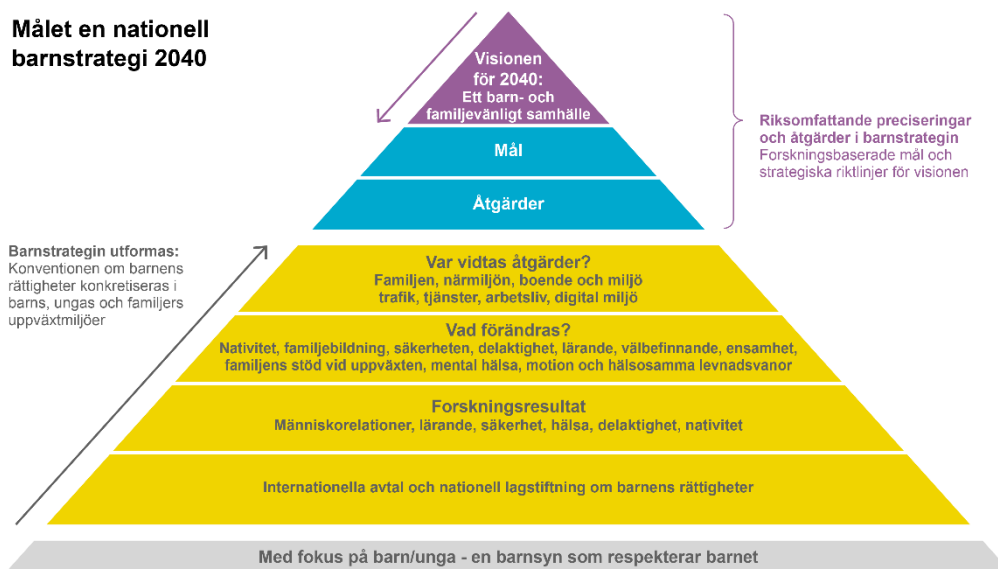
Tillräckliga resurser ska reserveras för omprövningsnämnden. Det ska även finnas resurser för att precisera de åtgärder som regeringsprogrammet omfattar och för eventuella nya åtgärder som uppkommer vid beredningen av strategin.

Inriktningen för de strategiska insatserna kan under regeringsperioden preciseras medan man samtidigt för följande regeringsperiod bereder förslag till följande skeden för att nå de strategiska målen. Arbetet ska följas upp och bedömas kontinuerligt och systematiskt.

4.6 Grunder för strategiarbetet

På bilden visas utgångspunkterna och grunderna för beredningen av rapporten Barnets tid.

Målet en nationell barnstrategi 2040

Ett barn- och familjevänligt samhälle förutsätter en samhällelig förändring som styrs utgående från barnen, de unga och familjerna. Utgångspunkten bör vara ett barnbegrepp som respekterar barnet och som ställer barn och unga i centrum för det strategiska arbetet.

Barn och unga utgör grunden för barnstrategin. Strategin bygger på internationella människorättskonventioner och lagstiftning, forskningsinformation, tematiska fenomen samt olika platser och service barnet, den unga personen och familjen möter i uppväxtmiljön. I strategin tryggas barnets rätt till likabehandling, ett gott liv och åsikter samt att barnets intresse kommer i främsta rum i beslut gällande barnet.

På basis av undersökningar och omfattande aktuell information skapas en vision av de teman som anknyter till barnens, de ungas och familjernas välbefinnande. Dessa teman ska granskas i barnens och de ungas uppväxt- och utvecklingsmiljöer. Hur möjliggöra en förändring i dessa uppväxt- och utvecklingsmiljöer för att säkerställa jämlikhet och likabehandling gällande välbefinnande och lärande? Utgående från föregående helhet fastställs i den riksomfattande barnstrategin insatser och mål, med vilka man anser att visionen Barnets tid kan uppnås.

5 Information som samlas in under arbetets gång

5.1 Lärdomar från Finland och världen. Internationell god praxis och lärdomar om barnstrategin som ett styrinstrument

I flera internationella organisationer har man upprättat strategier eller program gällande barn och unga. Samtidigt har stater getts rekommendationer för att genomföra teman gällande barn, unga och familjer. Till exempel har Europarådet upprättat strategin Children's strategy som har gett upphov till anvisningarna som bygger på barnets rättigheter för olika förvaltningsområden och rekommendationen Investing in Children inom Europeiska unionen. I Finland bedöms för närvarande läget kring barnens delaktighet på initiativ av Europarådet.

OECD har till stöd för olika länder samlat information om barns välbefinnande och policyval. OECD fastställer att ländernas politiska insatser överskrider de traditionella politiska gränserna (socialpolitiken, hälso- och sjukvårdspolitiken samt utbildningspolitiken flätas samman). Utvecklingsarbetet gällande småbarnspedagogiken har varit ett av OECD:s centrala prioriteringar.

Ofta utgör ungdomspolitiken i dessa institutioner en separat helhet åtskilt från barn- och familjepolitiken. I de europeiska länderna fokuserar de politiska programmen ofta på familjerna. Målet med insatserna är att avskaffa barnfattigdom och ojämlikhet. Familjer stöds genom olika program som gäller till exempel ekonomiska förmåner, skattelättnader, service för barn och familjer samt föräldraledigheter. I många europeiska länder har familjepolitiken särskilda målgrupper som är familjer till utsatta barn samt flerbarnsfamiljer. Barn- och familjepolitiken utvecklas allt mer mot övergripande och tvärsektoriella förfaringssätt.

I statsrådets utrednings- och forskningsprojekt åren 2018–2019 presenterades det tvärsektoriella strategiarbetet och de servicehänvisningar som gjorts inom barns, ungas och deras familjers välbefinnande, särskilt i form av samarbete mellan socialhälso- och sjukvårds- och utbildningssektorerna, i olika länder (totalt 11 länder). För närmare granskning valdes England och Irland (Joronen, Kanste, Halme, Perälä, Pelkonen 35/2018). I England och Irland har det nationella strategiarbetet varit inriktat på slutresultat och systematiskt.

Som exempel på detta kan nämnas särskilt strategierna Every Child Matters och The Children's i England. I båda fallen har arbetet förankrats i FN:s konvention om barnets rättigheter. I Irland styrs de olika förvaltningsområdenas verksamhet för barn och unga med hjälp av ministeriernas gemensamma politiska program (2014–2020) (Better outcomes, Brighter Futures: The National Policy Framework for Children and Young People) som omfattar personer i åldrarna 0–24 år.

I England och Irland har man på hög politisk nivå bildat en gemensam förståelse av hur servicesystemet för barn och unga fungerar. På samma sätt producerades även ett nationellt strategiskt dokument som stakar ut vägen framåt och ställer upp målen. För att samordna och fullborda målen för strategin samt det operativa arbetet som klientarbetet utarbetades ett åtgärdsprogram där man fastställde de olika aktörernas ansvar, samarbetskyldigheter, uppbackare och uppföljning av verksamheten. För att följa upp hur målen fullbordas har man tagit fram en referensram och ett informationsunderlag och utsett ansvariga instanser. Man har gått till väga på samma sätt i Irland och även i vissa andra engelskspråkiga länder.

I Finland kan man ta modell av hur man gått till väga i England och Irland. Det centrala i dessa länder har varit att bilda en gemensam målbild och strategi. Utmaningen har varit att säkerställa strategiernas kontinuitet över regeringsperioderna.

Även i de nordiska länderna har man utarbetat flera olika planer, program och strategier där barn och unga ställs i centrum. Kärnan i barnpolitiken verkar utgöras av småbarnspedagogiken, undervisningen samt frågor gällande barns och familjers välbefinnande. I de nordiska länderna har man de senaste åren satsat särskilt på samråd med barn och unga och deras delaktighet. I varje land verkar ett statligt organ (barnombudsman eller motsvarande) som har i uppgift att fungera som språkrör för barn och unga. I alla länder stöds även barn- och ungdomsorganisationer via statliga finansieringssystem.

I december 2010 godkände Sveriges riksdag en strategi som hade som mål att stärka barnens rättigheter. Den omfattar principer som härletts från FN-konventionen och som statliga och kommunala aktörer bör iaktta i sin verksamhet. Barnombudsmannen i Sverige har getts en särskild uppgift att förankra strategin i kommunerna och regionorganisationerna samt samla in uppdaterad statistisk information om barns och ungas levnadsförhållanden.

I såväl Island som Danmark inleddes år 2018 programmen De första 1 000 dagarna i ett barns liv, i vilka insatser och medel riktas till stöd i föräldraskapet, under tvååringars välbefinnande och förbättring av den småbarnspedagogiska servicen, i synnerhet för utsatta barn och familjer. I Island har även ett lokalt projekt där man lyckats betyd-

ligt minska användningen av alkohol, tobak och droger bland unga väckt stor uppmärksamhet. Modellen som den i Island är en evidensbaserad metod där olika aktörer förbinder sig att tillsammans på lång sikt genomföra insatser som fastställts vara effektiva.

De isländska forskarna, beslutsfattarna, yrkesutbildade personer och föräldrar inledde lokala insatser, där man kom överens om hemkomsttider för barn och unga och alla barn och unga erbjöds ett "hobbykort". Tillvägagångssättet enligt denna modell är att man från barnen och de unga regelbundet samlar in aktuell information om deras levnadsvanor, erfarenheter och tankar.

Av de internationella modellerna kan vi lära oss följande:

- I början av barnstrategiarbetet bör man noggrant definiera strategins mål, målgrupp, process och uppföljningsmekanismer samt strategins förhållande till andra strategier, program och planer.
- Strategiarbetet ska vara en tvärsektoriell process som är betydligt längre än regeringsperioden och som vid behov kan delas upp i olika delar eller faser.
- Strategiarbetet bör binda så många intressentgrupper som möjligt. Det är särskilt viktigt att höra och inkludera barn och unga, barnombudsmännen samt barn- och ungdomsorganisationer.
- En bra strategi omfattar även uppföljning och konsekvensbedömning.
- Man ska se till att det finns tillräckliga resurser för beredningen, genomförandet och uppföljningen av strategin.
- Information om erfarenheter som tas fram genom forskning utgör en bra grund för insatser. I Finland skulle man kunna använda till exempel skolhälsoundersökningarna i större utsträckning.
- Det bör skapas en egen programhelhet för unga, där man lyfter fram vilka insatser som vidtas i fråga om de unga.
- Barnens välbefinnande är beroende av hur väl föräldrarna mår. På grund av detta bör stödet i föräldraskapet vara en del av barnstrategin.
- Att man förbinder sig till en gemensam strategi främjas av aktiva åtgärder och stöd från den högsta politiska ledningen och tjänstemannaledningen. Det är även viktigt att olika ministerier binder sig till strategin och genomförandet av förändringen.

- Förändringen ska genomföras via ledningssystemet, från klientarbetet till högsta ledningen. Ledningssystemen ska förnyas på alla förvaltningsnivåer genom att ansvaren förtydligas och olika aktörer åläggs att samarbeta.
- En bred systematisk förändring kräver arbete med alla offentliga, privata och frivilliga aktörer som arbetar med barn och unga samt föräldrarna, vårdnadshavarna och familjerna.

5.2 Information som samlats in från Barnforumen

Barnforum I

I det första Barnforumet behandlades teman gällande barnens uppväxt, lärande och välbefinnande, stöd för familjer och stöd i föräldraskapet, ett familjevänligare arbetsliv samt jämlikhet och likabehandling. I Barnforumet I diskuterades även teman och frågor som deltagarna själva tog upp. Temat i det andra Barnforumet var sammanjämkningen av arbetet och familjen medan man i det tredje Barnforumet diskuterade med Youtubers om samma teman som i Barnforumen I och II.

I dessa Barnforum förekom såväl särskilda teman som teman som är gemensamma med det övriga strategiarbetet. I detta sammandrag presenteras först de teman som framkom i de dialoger i Barnforumet som barnen deltog i och det artistiska arbetet och som inte förekommer i arbetet med vuxna. En del av materialet från Barnforumet understöder i hög grad fenomen som observerades i det övriga strategiarbetet. Detta material har strukturerats med hjälp av de fenomen som framkommit under strategiarbetet.

Särskilda teman

Det var centralt för Barnforumet att barnen inkluderas personligen och via konst. I diskussionerna förekom teman gällande barninriktade tankesätt, bemötande och erfarenhetsexpertis i högre grad än i det övriga strategiarbetet. I diskussionskretsarna betonades samråd med barn och barns delaktighet på barnets villkor. Många ansåg att metoder där barnet hördes i det dialogbaserade arbetet var bra, men arbetsformen behöver ännu utvecklas. Barnens delaktighet i alla frågor angående barn ansåg vara viktigt.

Ett annat tema som förekom frekvent i Barnforumen var individualitet. I diskussionerna ansågs jämlikhet, likabehandling och individualitet vara fenomen som stöder varandra, men man var orolig för att individens unika rättigheter och behov lider likabehandlingen betonas. Man upplevde att dagens samhälle är så invecklat och individens behov så individuella att de ur förvaltningens och yrkespersonernas perspektiv utvecklade och för alla avsedda tjänsterna endast betjänar en del av befolkningen.

Det tredje temat som inte alls förekom i de övriga Barnforumens arbete var naturen, tystheten, klimatförändringen och en ekologisk miljö. Naturens betydelse framträdde starkt såväl i barnens konst som i dialogerna. En ren natur och en hållbar livsstil sågs som en del av ett barnvänligare samhälle och välbefinnande. Framhävandet av naturen kan delvis bero på att barnen och de vuxna i Barnforumet representerade ett omfattande geografiskt område; de som bor på små orter uppskattar kopplingen till naturen som deras boningsort har och ser det som en del av sin barndom.

Lugn och ro, närhet till familjen och trygg närmiljö var teman som förekom i barnens konstnärliga arbete och som även tilltalade de vuxna i dialogerna.

Barnens konst

Barnen producerade i Barnforumet cirka 300 konstverk som behandlade i hurdan värld barnen vill leva i i framtiden. Verken producerades i konstpedagogiska workshops i Förbundet för barnkulturcenter i Finlands medlemscenter runt om i Finland. I verken och barnens nedtecknade tolkningar av dem framträdde följande teman.

Teman som framträdde i Barnforumet:

Teman som framträdde i Barnforumet var naturen, skogen, djuren, fantasivärlden, ett flerstämmigt, färggrant, jämlikt, fritt, tryggt, lugnt, rättvist, vänligt och hyggligt Finland där människor är glada och överens. Även familjen, släkten, vännerna, hemmet, utkomsten, pengar, delaktighet och skolan ansågs viktiga för en barnvänlig framtid.

Gemensamma fenomen på forskarnas och andra erfarenhetsexperters möten

I Barnforumet hölls tolv planerade dialoger. 45 barn och unga deltog i dialogerna personligen och barnens konstverk användes som grund för diskussionerna. Dialogernas innehåll rapporterades sedan i det övriga strategiarbetet (styrgruppen, forskarpoolen, möten med intressentgrupper) med hjälp av fenomenen som framkom. Barnforumets material kan tolkas så att det i hög grad ger stöd för att dessa fenomen lyfts fram och verbaliseras i strategin.

Delaktighet

Delaktighet förstods som att barnen, familjerna och övriga fostrare deltar i planeringen av servicen och använder den; och å andra sidan som delaktighet i samhället i vidare bemärkelse och som fostran i den demokratiska processen.

Ett centralt problem i servicen är att barnen och deras närkrets är mottagare av tjänster som producerats i första hand ur förvaltningens och servicesystemets perspektiv. Bristen på agens försvårar tillgången till hjälp och stöd från nätverket. Delaktigheten planeras och genomförs med tanke på de vuxna och deras behov.

Barn ska höras på de platser där de är verksamma. Barn och unga ska kunna vara delaktiga på ett för dem lämpligt sätt och i ett för dem lämplig omfattning och barnet ska kunna påverka. Barnet ska kunna se resultaten av sin delaktighet. De vuxna ansvarar för att ge information, utrymme och stöd. Delaktigheten förverkligas inte jämnt för alla på grund av utslagning och barnfattigdom. Eftersom föräldrarnas delaktighet i samhället påverkar barnet, börjar arbetet med att stärka delaktighet redan innan barnet föds.

Möten och närvaro

Under detta tema framträdde barnets behov av och rätt till en vuxens närvaro och trygghet i hemmet, i närkretsen och vid service samt rätt till vänner.

Barn vill ha en trygg vuxen att dela vardagen med. Att sammanjämka arbets- och familjelivet kan vara utmanande. Varje barn ska ha rätt till en ombesörjande vuxen antingen i dennes egen familj, i närkretsen, i medborgarsamhället eller en vuxen som utsetts av myndigheterna.

Professionella tjänster kan upplevas som de är planerade och genomförda med tanke på myndigheten. Barns specialbehov identifieras nödvändigtvis inte och det förekommer nödvändigtvis inte någon omsorg eller tillgivenhet. I serviceprocesserna som kräver flera yrkesutbildade personer bör det finnas en person som ansvarar för helheten och hänvisar barnet och familjen till service.

I en barnvänlig värld utsetts ingen för ensamhet eller mobbning och ingen är en mobbare. Barnet upplever att han/hon är och är delaktig. Man besitter färdigheter för att vara närvarande.

Splittrad service

Den splittrade servicen för barn och barnfamiljer upplevdes som problematisk i diskussionerna i Barnforumet. Stödsystemet lider av "illusionen om en modell". Ett barn och en barnfamilj som söker hjälp hamnar lätt i en servicespiral där ingen yrkesutbildad person har helhetsansvaret. Barnets och familjens handlingsförmåga stöds inte på ett övergripande sätt. Det behövs en långsiktig familjekoordinator som handleder, ger råd, samordnar, lyssnar och planerar servicen tillsammans med familjen – vägleder familjen. Genom en smidig informationsgång mellan myndigheterna kan man säkerställa att familjen inte behöver berätta samma saker vid olika tjänster. I en barnvänlig värld gör man så att det är lätt för barn att närma sig vuxna och inget bekymmer är för litet att behandla.

Den splittrade förvaltningen syns i det att till exempel familjecentret och den övriga servicen är planerad enligt social- och hälsovårdsbranschens utgångspunkter. Samarbete med andra aktörer såsom utbildnings- och kultursektorn och andra intressentgrupper som verkar i nära anslutning till barnet bör intensifieras. Att integrera medborgarsamhällets och organisationernas kompetens i den service och den praxis som stöder barnets liv upplevdes som en mycket outnyttjad resurs. God praxis som provas på lokal nivå sprids inte alltid.

Jämställdhet och likabehandling

Jämställdhet och likabehandling behandlades särskilt med tanke på barns och familjers olikheter. Barn med akutare behov av stöd bör identifieras redan i samband med rådgivningen. Skillnaderna mellan individernas utgångspunkter ska identifieras och man ska sträva efter att jämna ut dem. Det är viktigt att för barn i behov av stöd och deras familjer skraddarsy sådan service som hjälper till att jämna skillnaderna på grund av deras socioekonomiska bakgrund. Att tillgången till servicen skulle vara lika geografiskt är också utmanande.

Samhällsklimatet och barnfamiljernas vardag

Det finländska samhällets barnvänlighet och beaktandet av barn bör stärkas. Det finns ett behov av att ställa barn, unga och familjer i centrum för samhället. Under diskussionerna talade man om hur ignorerandet av barn syns i vardagen, i vuxnas beteende gentemot barn och som otillräcklig service för barnfamiljer. Det önskas mer flexibilitet i arbetslivet på familjens villkor; nu är det familjen som ger efter. Deltidsarbete är ovanligare, även om det finns behov av det. I en barnvänlig värld är hemarbetet i harmoni med familjelivet.

Nativiteten

Nativiteten förekommer i samband med andra teman i Barnforumen. Ett flexibelt arbetsliv, möjligheter att påverka arbetssätten samt stöd i olika livssituationer upplevdes som det viktigaste stödet för sammanjämkning av arbetet och familjen. Det önskades en förbättring i stödet till unga och studeranden som skaffar familj samt bättre flexibilitet gällande arbetstid och rutiner. Nativitet, familjebildning och ens egen uppfattning av en familj sågs som en mer personlig angelägenhet än hållbarhetsgapet eller insamlad pension, dvs. som familjens egen angelägenhet som bör uppskattas och stödjas. Det samhälleliga beslutsfattandet bör stödja familjernas önskade barnantal och individuella val.

Man upplevde att effekterna av brytningen i arbetet återspeglas även på sammanjämkandet av arbetet och familjen. Man vill utveckla sammanjämkningsen av arbetet och familjen i synnerhet med tanke på personer som arbetar ovanliga tider, ensamförsörjare och närståendevårdare, familjer som lider risk för utslagning eller till exempel experter som arbetar långa dagar. En familjevänlig kultur förstår betydelsen av arbetstagarens och medborgarens livshelhet och förhåller sig positivt till arbetstagarens övriga liv. Samhället och arbetsplatserna ansågs kunna vara barn- och familjevänliga när det var möjligt att se till att vardagen fungerade på alla nivåer.

Resurser

Bra service förutsätter såväl kvalitativt och ekonomiskt tillräckliga resurser. Även om de lagstadgade kraven på servicenivå och servicens kvantitet tillgodoses, kan det hända att man nödvändigtvis inte kan tillgodose behovet. Ansvaret för barnets och den unga personens välbefinnande ligger i sista hand hos familjen. Åtgärder förutsätter handlingskraft hos klienten. Även om resurserna är i skick kan det hända att man inte kan söka sig till eller begära service.

Barnforum II

I det andra Barnforumet (10.1.2019) frågade man hur ett familjevänligt arbetsliv ser ut år 2040. Temat var mer avgränsat och antalet inbjudna färre än i det första barnforumet den 30 oktober 2018.

I det första Barnforumet tillämpades en dialog, i det andra samutveckling. Med dialogen byggde man förtroende, i samutvecklingen konkreta förslag. När man behandlade dessa teman fick man detaljerade förslag å ena sidan och visioner som blickar långt

in i framtiden å andra. Materialet kompletterar det arbete som utfördes av styrgruppen, på mötena med intressentgrupperna, i det första Barnforumet samt av forskargruppen och dess resultat.

Resultaten från det andra Barnforumet gällde särskilt nya beskrivningar av framtidens arbete och familjeliv och försöksförslag gällande dessa, vilka kan ses som sociala innovationer. De nya beskrivningarna och innovationerna skapades genom att hitta på nyheter om framtiden utifrån Barnforumets teman och peka ut saker som måste förändras. Med sociala innovationer avses nya lösningar eller rutiner som utvecklats för sociala problem.

Materialet från grupparbetet omfattar följande centrala teman:

Flexibel praxis gällande arbetsplatsen och -tiden

I framtidens arbetsliv flexar arbetet enligt individens behov. "Arbets tid 0–100" konkretiserade idén om att arbete är ett element som anpassas enligt livet och olika livssituationer. Arbets tiden och arbetskarriären omdefinieras. Det viktiga i arbetet är att det är meningsfullt och produktivt, inte antalet timmar. Under en människas liv kan arbete utföras på många olika sätt och under varierande antal timmar per vecka. Till exempel en 82-årig informationsarbetare kan om denne så vill arbeta en dag per vecka. Det är vanligt med deltidsarbete och personlig arbets tid. Till exempel den ena föräldern kan arbeta på förmiddagen medan den andra arbetar på eftermiddagen.

Arbets tagaren stöder att arbetet anpassas enligt olika livssituationer. I småbarnsskedet kan arbetsgivaren ordna arbetet så att vårdnadshavaren kan vara hemma eller öka mängden distansarbete. Arbetet kan vara säsongsbetonat och kan omfattas av gemensamt överenskomna praxis. Distansarbetet är framtiden.

Tjänster

Privata tjänsteproducenter utvecklar lösningar för att göra familjernas vardag smidigare. Det uppstår tjänsteproducenter som förenar familjen och arbetet. Till exempel hemtransport av inköp blir vanligare och i skolorna kommer utbudet av hobbyer att bli mångsidigare.

Samhälleliga lösningar stöder sammanjämkandet av familjen och arbetet. Tjänsterna kommer in i hemmet och frigör familjerna att tillbringa tid tillsammans istället för att vara på resande fot. Mor- och farföräldraskapsledighet stöder barnfamiljerna i den hektiska vardagen och förenar generationerna. Familjeledigheten förändras för att bli jämlik och under familjeledighet har man möjlighet till flexarbete om man så vill.

Det är även möjligt att studera i alla åldrar. Stödformerna för arbetslöshet och andra överraskande situationer är flexibla och arbetslösheten äventyrar inte familjens utkomst.

Boende

I materialet från det andra Barnforumet betonas tydligt gemenskapens möjligheter att ge stöd i familjelivet. Grannskapet och goda sociala relationer inom det skapar trygghet och fördelar ansvaret enligt principen där hela byn deltar i uppväxten. Barn och seniorer samlas i en "byahus" som är gemensamt för området. Där finns en matcirkel och man serverar mat där. Gemenskaperna kan även äga tillsammans och låna varandra varor och byta tjänster på ett sätt som stärker de sociala relationerna.

Gemenskapen stöds med digitala lösningar. Turerna i mat-, barnvårds-, städnings- och tvättstugecirkelarna samordnas och i gemenskapen finns en vuxen som kan ta hand om barnen under tiden. Gemenskaperna kan ge småföretagare socialt stöd, gemenskap och stödnätverk till exempel om företagarens barn insjuknar.

Attityder och den offentliga debatten

Arbetslivets nya familjevänliga praxis förutsätter förändrade attityder och en offentlig debatt. Ett resultat av de ändrade attityderna kan vara att arbetsgivaren inte längre förutsätter att arbetstagaren är tillgänglig utanför arbetstiden. Föräldraskapet är på riktigt jämlikt och delat. Vardagens mångfald godkänns och de anpassade arbetstiderna varierar enligt familjens situation. Uppehåll i karriären ses nödvändigtvis inte längre som ett hinder för att avancera i arbetet.

Deltagandet i det andra Barnforumet ordnades även på distans och genom en digital responskanal.

5.3 Skolelevsenkät 2019

I samband med beredningen av barnstrategin deltog man i att upprätta Skolelevsenkäten för våren 2019. Svaren är en del av barnstrategins grundläggande arbete och resultaten publiceras i slutet av mars på barnstrategins webbplats. I Skolelevsenkäten 2019 får man 7–16-åringars syn på ämnena i barnstrategin: vad vill barn och unga ha mera av i sina liv och vad är viktiga frågor för dem, vilka beslutsfattare och vuxna borde diskutera med dem.

6 Regeringens uppdrag och riksdagens anvisningar för beredningen

Den nuvarande regeringen beslutade den 11 april 2018 att börja bereda den nationella barnstrategin för nästa regering som en del av planen för de offentliga finanserna 2019–2022. Uppdraget (5.6.2018) som gavs undervisnings- och kulturministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet innehöll följande anvisningar gällande barnstrategin:

- 1) Barnstrategin bidrar till ett barn- och familjevänligt samhälle och stärker på ett framåtsträvande sätt en positiv nativitetsutveckling.
- 2) Barnstrategin ska ge upphov till en verksamhetspolitik gällande barn som sträcker sig över flera regeringsperioder.
- 3) Barnstrategin förutsätter arbete i olika förvaltningssektorer och vidare i hela samhället.
- 4) Barnstrategin ska stärka en verksamhetskultur som grundar sig på barnets rättigheter och kunskap i beslutsprocessen och tjänsterna.
- 5) Uppmärksamhet ska fästas vid uppväxt, lärande och välbefinnande inom småbarnspedagogiken och utbildningen, stöd för familjer och stöd i föräldraskapet, ett familjevänligare arbetsliv.

Regeringens beslut bygger på en diskussion mellan medborgarorganisationerna i Finland hösten 2018 om genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter och ramarna för en konsekvent barnpolitik, utredningspersonernas förslag till en ny verksamhetsmiljö för servicen i landskapsreformen och social- och hälsovårdsreformen (2018) och barnombudsmannens berättelse till riksdagen (2018).

Ställningstagandena är entydiga. Alla betonar behovet av långsiktighet i barn- och familjepolitiken, konsekvent styrning över förvaltningsområdenas gränser samt att barnstrategin ska bygga på internationella konventioner och lagstiftningen. Strategin borde i stor utsträckning styra statens, kommunernas och landskapens beslutsfattande och täcka de olika förvaltningsområdena. Strategin borde även förbinda organisationer, församlingar, den privata sektorn och andra aktörer. Samma slutsats drogs även i en jämförande undersökning av internationella exempel på styrmetoder gällande service för barn, unga och familjer, vilken finansierades av statsrådet och som publicerades år 2018.

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott har i sitt betänkande om barnombudsmannens berättelse 2019 förutsatt att statsrådet upprättar en nationell barnstrategi. Likt andra aktörer förväntar sig riksdagen att strategin gör barn-, ungdoms- och familjepolitiken konsekventare och långsiktigare så att den sträcker sig över regeringsperioderna och förvaltningsområdenas gränser. Riksdagen framhävde att strategin ska bygga på ett systematiskt genomförande av FN:s konvention om barnets rättigheter och att barnets bästa ställs i främsta rum. I strategin ska man enligt riksdagen välja prioriterade områden och även överföra resurser enligt dessa val av prioriterade områden. Vägen till målen bör följas upp och bedömas med konkreta indikatorer. Den nationella barnstrategin bör bygga på forskningsinformation om barnens välbefinnande och liv samt på uppföljningsdata som samlas in under hela barndomen och ungdomsåren.

Utskottet gav riktlinjer, enligt vilka det är väsentligt att barn och unga deltar och hörs i beredningen. Vid beredningen av strategin bör man finna metoder som producerar tvärsektoriell och regionalt omfattande information om läget kring barnens välbefinnande samt budgetkonsekvenserna för beslutsfattandet gällande barn (budgetering av barnfrågor). Riksdagen betonade även att konsekvenserna för barn bör även bedömas inom statsförvaltningen. Med tanke på politikområdena lyfts i betänkandet fram sammanjämkning av familjen och arbete samt betydelsen av fungerande service för att minska ojämlikheten.

6.1 Barnstrategins beredningsprocess 1.8.2018–28.2.2019

Uppdrag

Undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen och familje- och omsorgsminister Anniina Saarikko inledde beredningen av den nationella barnstrategin i juni 2018. Undervisnings- och kulturministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet fungerar som initiativtagare till och samordnare av beredningsprojektet. Projektet skulle dokumentera arbetet skriftligt i februari 2019.

Man hoppas att nästa regering kan utifrån de riktlinjer som projektet gav upphov till att börja upprätta den nationella barnstrategin år 2019. Barnstrategin bidrar till ett barn- och familjevänligt samhälle och stärker på ett framåtsträvande sätt en positiv nativtetsutveckling.

Målet var att inleda och förankra en omfattande dialog med intressentgrupper, medborgare och aktörer. I det inkluderande och dialogbaserade arbetet har man velat lyfta fram alternativ och möjligheter till grund för kommande riktlinjer och beslut. Man ville att arbetet fokuserar på barnen och familjerna med tanke på hur man kan identifiera allt det som är bra i dagens samhälle, i gemenskaperna och i individens liv och som fungerar som en grund för framtiden.

Beredningen av en verksamhetspolitik gällande barn och familjer som sträcker sig över regeringsperioder för att främja uppväxt- och livsförhållandena förutsätter att arbete utförs i olika förvaltningssektorer och vidare i hela samhället. Projektet hade i uppgift att stödja politiska aktörer och aktörer som förbereder sig för riksdagsvalet 2019 i att bilda åsikter om förnyelsen av barnpolitiken och främja den offentliga debatten om de politiska riktlinjer som kan bidra till att förbättra barnens och familjernas ställning i det finländska samhället.

Målet var att stärka en verksamhetskultur som grundar sig på barnets rättigheter och kunskap i beslutsprocessen och tjänsterna. Uppmärksamhet fästes vid uppväxt, lärande och välbefinnande, stöd för familjer och stöd i föräldraskapet, ett familjevänligare arbetsliv. I beredningen beaktades de randvillkor som de offentliga finanserna ställer, befintlig forskningsinformation om barns och familjers situation, information om barns och familjers ställning som producerats i regeringarnas spetsprojekt samt forskningsprojekt inom den strategiska forskningen. Dessutom utnyttjades åsikter och dialogmetoden som framkommit under evenemang (Barnforumen och samråd med intressentgrupper) som ordnats under projektets gång.

I dokumentet ges en vision om ett samhälle som utgår från barnet samt framtida inriktningar. Målet är att utarbeta en tväradministrativ strategi som baserar sig på gedigna forskningsresultat och som främjar barnets bästa i det samhälleliga beslutsfattandet.

Samordning av arbetet

Det utsågs en styrgrupp för att styra projektarbetet och dess mandatperiod var 1.6.2018–28.2.2019.

Styrgruppen hade följande uppgifter:

- Identifiera och bedöma förändringsfenomen i samhället som påverkar verkställandet av barnets rättigheter samt barnens och familjernas välbefinnande. Centrala synpunkter var barnens och barnfamiljernas välbefinnande i fråga om ekonomi, sociala relationer, bildning och hälsa

och dess delfaktorer, tillgodoseende av barnets rättigheter samt delaktighet.

- Granska familjerna och deras kapacitet och möjligheter att se till barnets övergripande uppväxt och välbefinnande ur olika sektors (offentliga, privata och tredje sektorns) perspektiv. Temat omfattade i hög grad familjernas ställning i samhället samt samhällsstrukturerna och servicen. Gruppen hade i uppgift att främja en öppen samhällsdebatt om barns och familjers ställning och ansvara för projektets kommunikation i detta avseende.
- Skissa upp tväradministrativa åtgärdshelheter och alternativa tillvägagångssätt som i framtiden skulle stärka tillgodoseendet av barnets bästa, göra arbetslivet och hela samhället mera barnvänligt, förbättra deltagandet i småbarnspedagogiken och inlärningsresultaten, bidra till en verksamhetskultur som bygger på barnets rättigheter och information i beslutsfattandet och servicen, förbättra barns och familjers ställning samt öka familjers möjlighet att skaffa så många barn de vill ha.
- Ordna olika evenemang som främjar samhällsdebatten (barnforumet), på vilka man bjuder in nationella och internationella forskare och experter samt representanter för riksdagspartierna.
- Rapportera regelbundet om hur arbetet framskrider för de ansvariga ministerierna.

Till styrgruppens ordförande utnämndes verkställande direktör Suvi-Anne Siimes, ordförande för Arbetspensionsförsäkrarna TELA ry, samt till vice ordföranden Anita Lehikoinen, kanslichef vid undervisnings- och kulturministeriet, och Päivi Sillanaukee, kanslichef vid social- och hälsovårdsministeriet.

Till styrgruppens medlemmar utsågs politices licentiat Maria-Kaisa Aula, jurist Tapio Anttila, biskop emerita Irja Askola, verkställande direktör Olli-Pekka Heinonen, statssekreterare Martti Hetemäki, redaktör Marja Hintikka, ledande sakkunnig Esa Iivonen, författare Juha Itkonen, biträdande professor Niina Junttila, professor Kirsti Karila, chefredaktör Maija Koski, utvecklingsdirektör Petra Kouvonen vid VTT, barnombudsman Tuomas Kurttila, nationalekonom Olli Kärkkäinen, professor Marja-Leena Laakso, utvecklingschef Jarkko Lahtinen, ordförande Olli Luukkainen, överläkare inom förebyggande hälsovård Pirjo Pennanen, strategisk direktör Markku Rimpelä, direktör Anna Rotkirch, direktör Tuire Santamäki-Vuori, förläggare Saara Tiuraniemi, ledande forskare Minna Ylikännö, professor Jouni Välijärvi samt erfarenhetsexpert Onni Westlund. Styrgruppen sammanträdde fem gånger: 20.6.2018, 29.8.2018, 2.10.2018, 11.12.2018 samt 14.2.2019.

Till projektchef för projektet utsågs Marianne Heikkilä, generalsekreterare för Martha-förbundet för tiden 1.8.2018–31.5.2019 och till teknisk sekreterare Kati Kauppila för tiden 6.8.2018–28.2.2019. Till projektets expertsekretariat utsågs socialråd Viveca Arrhenius och konsultativ tjänsteman Marie Kolimaa vid social- och hälsovårdsministeriet samt utbildningsråd Anne Onnela och utbildningsråd Aija Rinkinen vid undervisnings- och kulturministeriet. Arbetsutskottet som bestod av styrgruppens ordförande, projektchefen samt sekreterarna sammanträdde regelbundet cirka två gånger per månad. Dessutom hölls regelbundna möten med ministerierna och kanslierna.

Under styrgruppen tillsattes en grupp bestående av forskare och sakkunniga inom branschen som hade i uppgift att bereda ett informationsunderlag som baserar sig på forskningsinformation. Som ordförande för forskningsgruppen verkade professor Jouni Välijärvi medan gruppens medlemmar bestod av styrgruppens medlemmar Niina Junttila, Kirsti Karila, Petra Kouvonon, Marja-Leena Laakso, Anna Rotkirch och Minna Ylikännö samt Johanna Lammi-Taskula vid Institutet för hälsa och välfärd. Forskargruppen sammanträdde sex gånger samt sammanställde forskningsgruppens information mellan mötena. Forskarna analyserade och upprättade sammandrag till grund för beredningen av barnstrategin utifrån befintligt forskningsmaterial.

Ett expertteam bestående av styrgruppens medlemmar och expertsekreterarna utarbetade rapporten tillsammans med projektchefen. Expertteamet bestod av strategidirektör Markku Rimpelä, projektchef Maria Kaisa Aula, nationalekonom Olli Kärkkäinen, ledande sakkunnig Esa Iivonen, generaldirektör Olli-Pekka Heinonen samt professor Jouni Välijärvi från styrgruppen. I arbetet användes även materialet som samlats in av Jouni Välijärvi och forskargruppen. Dessutom deltog i beredningen av rapporten forskare och redaktör Taneli Heikka samt infografiker Peter Tattersall och verkställande direktör Petri Virtanen.

Det ordnades tre barnforum, 30.10.2018, 28.11.2018 och 10.1.2019. Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra understödde Barnforumen.

Genast i början av arbetet skapades för barnstrategin en plan för strategisk kommunikation. I flerkanalskommunikationen skapades tvåspråkiga nätsidor (lapsistrategia.fi). På sidorna finns aktuella artiklar, kolumner, nyheter, videon samt projektets materialbank. Det öppnades en YouTube-kanal för projektet. Målgruppen för kommunikationen var beslutsfattare, experter och den breda allmänheten. Dessutom har man i kommunikationen använt båda ministeriernas befintliga mediekanalet: Twitter, Instagram, Facebook och Flickr samt mediekontakter.

7 Epilog

Syftet med beredningen av barnstrategin var att bilda en gemensam förståelse mellan forskningen, expertisen, erfarenheten, samråden och redan genomförda insatser samt mellan olika utvecklingsprojekt. Man har tagit med olika aktörers erfarenheter gällande såväl olika projekt om barns och familjers välbefinnande och hälsa, delaktighet, lärande, uppväxt och mänskliga relationer som projekt som behandlar trygghet och rapporter, utlåtanden, ställningstaganden och betänkanden. Syftet med rapporten var att lyfta fram de informationsbaserade teman som erfarenhetsexperterna fört fram och som lyfts fram på samråden samt olika åsikter. Arbetet har präglats av ett tvärsektorieellt arbetssätt. Kontinuitet, livscykelräkning och övergångar i barnens och de ungas liv har analyserats i de innehåll gällande barns, ungas och familjers välbefinnande som framkommit i forskningen.

Vi ville via arbetet och rapporten framhäva en bredare kulturell attitydförändring i hela samhället och dess effekter. Vi ville lägga ord på en positiv framtidsbild som består till väsentliga delar av barn, familjer och mänskliga relationer.

Målet är ett barnvänligt Finland som byggs upp tillsammans och där barn och unga ställs i centrum för politiken. Under arbetets gång ställde vi frågan: i hurdant samhälle vi vill leva? Hur ser ett socialt hållbart samhälle ut? Hur får vi till stånd en barnvänlig politik och ett barnvänligt samhälle? Satsningar på de tidiga uppväxt- och utvecklingsskedena och barn främjar långvarigt och hållbart välbefinnande i hela samhället. I beslutsfattandet behövs strukturella åtgärder bland annat för att bekämpa barnfattigdom och utslagning samt systematiskt insamlad forskningsinformation, och att denna information används.

Rapporten är avsedd för beslutsfattare, experter, massmedier och alla medborgare. I rapporten ses barn och familjer i positivt ljus, som en investering i framtiden. Arbetet omfattar olika förändringsfenomen, identifiering av svaga signaler och erfarenhetsexpertis om vad som främjar och vad som förhindrar barnets bästa i samhället.

7.1 Styrgruppens åtaganden och insikter i byggandet av ett barn- och familjevänligt samhälle

Det är viktigt för mig att inse att vi alla behövs för att bygga upp ett barnvänligt samhälle.

– Suvi-Anne Siimes, verkställande direktör, Arbetspensionsförsäkrarna TELÄ

Jag förbinder mig att arbeta för att alla barn i Finland har lika möjligheter att lära sig, finna glädje och nå framgång i sitt liv.

– Anita Lehtikainen, kanslichef, undervisnings- och kulturministeriet, vice ordförande

Jag åtar mig att främja ett barnvänligt samhälle i alla nationella och internationella forum där jag verkar. I min verksamhet vill jag framhäva särskilt ett tvärsекtoriellt tillvägagångssätt samt en omfattande dialog mellan olika aktörer och en ansvarsfördelning samtidigt som barnen och de unga är med i diskussionen.

– Päivi Sillanauke, kanslichef, social- och hälsovårdsministeriet, vice ordförande

Genom lösningar gällande barnen beslutar vi om vår framtid. Ojämlighet i barndomen urholkar det finländska välfärdssamhället.

– Tapio Anttila, direktör, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra

Torsdagsmorgnar volontärer jag vid daghemmet i mitt hemkvarter: det är UNDER-BART!

– Irja Askola, biskop emerita, Helsingin hiippakunnan tuomiokapituli

I cirka 15 år har jag i olika roller i barn- och familje frågor drivit på ett nationellt strategiskt tankesätt som bygger på barnets rättigheter. Nu har vi kommit längre än någonsin. Jag lovar att fortsätta arbetet så att vi når målen.

– Maria Kaisa Aula, politices licentiat, ordförande vid Befolkningsförbundet

Jag insåg att även om många saker gällande barn sköts bra i Finland faller ofta ett systematiskt beaktande av barnets rättigheter i skymundan då man bereder och fattar beslut om samhällsfrågor. Jag åtar mig att förbättra denna situation.

– generaldirektör Olli-Pekka Heinonen, Utbildningsstyrelsen

Utan barn finns det ingen framtid och vice versa.

– Martti Hetemäki, statssekreterare såsom kanslichef, finansministeriet

Arbetet med barstrategin har öppnat mina ögon för familjernas stora längtan efter gemenskap. När de traditionella släktgemenskaperna har blivit en försvinnande folktradition måste dialogen mellan generationerna främjas på statlig nivå. När får vi se till exempel daghem och seniorhus i samma fastigheter som kollektiva vårdenheter?

– Marja Hintikka, redaktör

Ett barnvänligt samhälle måste byggas upp varje dag och i samarbete mellan olika aktörer. Jag åtar mig att främja ett systematiskt verkställande av barnets rättigheter, i synnerhet vad gäller bedömning av konsekvenserna för barn.

– Esa Iivonen, expert, Mannerheims barnskyddsförbund

Jag åtar mig att föra fram barn- och familjefrågor i den samhällsdebatten i ett positivt, inte olycksbådande ljus. Barn är varken en börda för samhället eller föräldrarna – däremot är barnen framtiden och ett hopp. Detta gäller även, och kanske särskilt, då när hela mänsklighetens framtid överskuggas av ett stort hot som klimatförändringen.

– Juha Itkonen, författare

Barnen ska inte behöva klara sig på egen hand. Inte hemma, inte i skolan och inte någon annanstans heller. För att stödja kollektiv omsorg och ansvarstagande – och minska ensamhet – grundade vi rörelsen Lähde.

– Niina Junttila, biträdande professor, Åbo universitet

Jag intygar att barnstrategin kommer att omfatta såväl strukturella som kulturella dimensioner. Barns, ungas och familjers erfarenheter och önskemål att delta i samhället ska tas bättre i beaktande.

– Kirsti Karila, professor, Tammerfors universitet

*Barnvänlighet är utöver lagar och konventioner även ansvarstagande i vardagen: vad man säger, gör och vilka roller man antar i livet. Som chefredaktör, förälder, chef, vän, diskussionspart på sociala medier, granne, samhällsmedlem och gemene man förbin-
der jag mig att främja barns och familjers välbefinnande.*

– Maija Koski, chefredaktör

I dessa processer framgår tydligt att man i framtiden behöver begränsa vilka mål man ska försöka nå så att vårt samhälle skulle vara barnvänligare. Dessutom behövs en bättre förståelse av hur det bästa informationsunderlaget kan fungera som grund för experter och beslutsfattandet. I fråga om ett barnvänligt samhälle är det även centralt att producera hållbara leder, via vilka olika samhällsaktörer kan delta i denna gemensamma uppgift.

– Petra Kouvonon, VTT, utvecklingsdirektör, Självständighetsjubileets barnstiftelse sr.

Varje stat, kommun, organisation, familj, sammanslutning av personer behöver ha en gemensam uppfattning och målsättning samt vidta åtgärder för att nå målen. I fråga om barn har vi en särskild skyldighet att inte göra barn till ett mellanstycke för vuxnas känslor och politisk retorik. Barndomen är ett så viktigt skede i livet att för att respektera det måste samhället vara öppet, konkret och praktiskt. Strategierna upprättas för att förbättra barnens liv, inte för att stilla samhällets och beslutfattarnas samvete.

– Kurttila Tuomas, barnombudsman, Barnombudsmannens byrå

Ett barnvänligt samhälle byggs inte upp enbart genom att ändra lagar – hela samhället bör delta. Jag åtar mig att arbeta för ett barnvänligt samhälle såväl på jobbet som i vardagen.

– Olli Kärkkäinen, nationalekonom inom privatekonomi, Nordea

Jag insåg i detta viktiga arbete att det finns en massa fantastiska och helt gångbara idéer i vårt land och nästan färdiga modeller för hur vi utvecklar ett barn- och familjevänligare samhälle.

Det är svårt att uppskatta huruvida de har en positiv effekt på nativiteten, men de ökar helt klart familjernas och barnens välbefinnande och gör vårt land till en bättre plats att växa upp i och vara framgångsrik för personer som flyttar in till landet.

– Marja-Leena Laakso, professor, Jyväskylä universitet

Jag insåg att nativiteten i världens barnvänligaste land kräver att alla deltar. Enbart ändringar av servicessystemet hjälper oss inte att nå målen. I samverkan, genom att hjälpa och förstå varandra kan vi ge våra barn en strålande framtid, oavsett om du är en beslutsfattare eller en direktör, en lärare eller en vårdare, en förälder eller en kamrat, skänk glädje, inspirera, sporra och uppmuntra varje dag så når vi målet snabbare än du kan tro.

– Jarkko Lahtinen, utvecklingschef, Finlands Kommunförbund

Jag är redo att göra allt i min makt så att varje barn och ung person får den bästa kompetensgrunden i sitt liv. Alla måste få en chans att öka sin egen potential till den yttersta gränsen.

– Olli Luukkainen, ordförande, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ

I samband med arbetet med barnstrategin har jag insett att vi måste skapa permanenta strukturer som främjar hälsa och välbefinnande mellan alla aktörer som arbetar med barn och familjer. Jag åtar mig att även framöver främja detta mångsidiga samarbete och balansen mellan det förebyggande och vårdande arbetet inom hälso- och sjukvården, i synnerhet med tanke på barns och ungas livskontroll och psykiska

hälsa.

– Pirjo Pennanen, överläkare inom förebyggande hälsovård, Vanda stad

Under denna resa har blivit allt mer övertygad om vikten av att lyssna, förstå och agera. Jag lovar att jag fortfarande stannar upp för att lyssna och förstå och lära mig att göra rätt.

– Markku Rimpelä, beställningsdirektör, Tavastehus stad

En nationell barnstrategi som bygger på barnets rättigheter vore en viktig och fräsch riktlinje som även kunde stärka Finlands rykte som ett familjevänligt land. När vi reflekterade över denna framtid framgick det hur många aktörer, från föräldrar, lärare och kamrater till ministerierna, från uppbackare och forskare till organisationerna, påverkar barnens uppväxtmiljö genom sina insatser.

– Anna Rotkirch, direktör, Befolkningsförbundet

Arbetet är en viktig påminnelse om hur barnets liv påverkas av såväl omgivande människor som samhällsstrukturerna. I mitt eget liv varvas dessa saker så att jag i arbetet främjar betydelsen av samhällsinstitutioner och välfärdspolitiken medan jag i privatlivet förespråkar om människors ansvar för varandra.

– Tuire Santamäki-Vuori, direktör, Institutet för hälsa och välfärd

Jag insåg på hur många sätt man genom samhälleligt beslutsfattande och attityder kan göra samhället barnvänligare och att vi alla varje dag spelar en viktig roll i dess uppbyggnad. I mitt eget arbete som barnboksförläggare har jag åtagit mig att ordna platser och stunder där barnets röst blir hörd och där barn och vuxna möts och trivs tillsammans.

– Saara Tiuraniemi, förläggare, Kustannusosakeyhtiö Tammi

Jag förstod att vi alltför ofta och alltför länge lämnar barn att klara sig ensamma i situationer som är alltför invecklade för dem att hantera. Vuxna har alla möjligheter att hjälpa vartenda barn såvida de först lär sig lyssna på barnen och sedan samarbeta för att rätta till situationen. Jag försöker själv vara en vuxen som lyssnar och lär sig.

– Jouni Välijärvi, professor, Jyväskylän universitet

Ett barnvänligt samhälle som är jämlikt för alla barn är ett viktigt mål att försöka nå. Jag åtar mig att bära mitt strå till stacken såväl i arbetet som på fritiden för att varje barn ska känna sig tryggt, uppskattat och delaktigt.

– Onni Westlund, erfarenhetsexpert

Arbetet med barnstrategin tillsammans med toppexperter inom branschen och i synnerhet med barnen och de unga gav mig tilltro till framtiden, men det väckte även många nya frågor. Vi vet vad som får ett barn att le, men trots det är det många som gråter på grund av att de mår dåligt. Jag ämnar även framöver producera och dela information med beslutsfattare så att vårt samhälle en dag skulle vara barnvänligt.

– Minna Ylikännö, ledande forskare, Folkpensionsanstalten

8 Källförteckning

Aitokallio-Tallberg, A. Lapsettomuuspotilaan raskauden seuranta neuvolassa. SLL 2012, 67:2072–2075.

Berg, V. (2018) Suomalaiset haluavat nykyään vähemmän lapsia kuin ennen. Tietovuoto, maj. Befolkingsförbundet Institutet för befolkningsforskning.: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tietovuodot/touko-2018-tietovuoto/

Gyllenberg, D., Marttila, M., Sund, R., Jokiranta-Olkonen, E., Sourander, A., Gissler, M., & Ristikari, T. 2018 a. Temporal changes in the incidence of treated psychiatric and neurodevelopmental disorders during adolescence: an analysis of two national Finnish birth cohorts. The Lancet Psychiatry, 5(3), 227–236.

Gyllenberg, D., Sourander, A., Gissler, M., & Ristikari, T. 2018b. Mental health services and allocation of resources: where should the money flow?—Authors' reply. The Lancet Psychiatry, 5(6), e12-e13.

Hassan, MA, Killick SR. Effect of male age on fertility: evidence for the decline in male fertility with increasing age. Fertil Steril, 2003, 79:1520–1527.

Befruktningens behandlingar 2015–2016, Tilastoraportti 9/2017, Finlands officiella statistik, Befruktningens behandlingar. THL, 2017.

Hemminki E, Gissler M. Births by younger and older mothers in a population with late and regulated childbearing: Finland 1991. Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica 1996, 75 (1):9–27.

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M., & Ristikari, T. (2017). Syrjäytymisen hinta—case investoinnin kannattavuuslaskemasta. Yhteiskuntapolitiikka 82:2017, 6 663-675.

Jokimaa V. Koeputkihedeelmöityshoitojen välittömät komplikaatiot. Katsaus-artikel. Duodecim 2006;122:434–440

Joronen K, Kanste O, Halme N, Perälä M-L, Pelkonen M. 2018. Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävien palvelujen integraatiota tukevat toimet eri maissa. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet. (35/2018): <https://tietokayttoon.fi/julkaisut/raportti?pubid=URN:ISBN:978-952-287-540-2>

Kanste O, Joronen K, Halme N, Perälä M-L, Pelkonen M. 2018. Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävät palvelukokonaisuudet -kokemuksia eri maista. Sammanfattat om resultaten 28/2018. September 2018 Institutet för hälsa och välfärd: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-186-7>

Klemetti R, Gissler M, Sainio S, Hemminki E. Associations of maternal age with maternity care use and birth outcomes in primiparous women: a comparison of results in 1991 and 2008 in Finland. BJOG, 2013.

Klemetti R, Gissler M, Sainio S, Hemminki E. At what age does the risk for adverse maternal and infant outcomes increase? Nationwide register-based study on first births in Finland in 2005–2014. Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica 2016, 95:1368–1375.

Klemetti R. Tahaton lapsettomuus ja hedelmöityshoidot. I verket Lisääntymisterveys Suomessa. Hälsa 2000-undersökningen: (red. Koponen & Luoto). Folkhälsainstitutets publikationer B5/2004. FHI, Helsingfors, 2004.

Klemetti R. The Use of Assisted Fertilization in Finland: Health Effects and Equity. Doctoral thesis. Stakes, Research Report 158, Gummerus, Vaajakoski 2006.

Klemetti Reija, Liitsola Kirsi, Luoto Riitta, Gissler Mika, Jokela Satu, Koponen Päivikki. Seksuaali- ja lisääntymisterveys [Sexual and Reproductive health]. I verket Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2018 (red. Koponen Päivikki, Borodulin Katja, , Lundqvist Annamari, Koskinen Seppo). Institutet för hälsa och välfärd. Rapport 4/2018. Helsingfors, 2018

Koponen P, Klemetti R, Luoto R, Alha P, Surcel HM. Lisääntymisterveys. I verket Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011 (red. Koskinen Seppo, Lundqvist Annamari, Ristiluoma Noora). Rapport 68/2012. Juvenes Print Finlands Universitetstryckeri Ab, Tammerfors 2012.

S. Koskinen, A. Lundqvist & N. Ristiluoma (2012). Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. Rapport: 2012_068.

Skolhälsoundersökning, THL, 2015:

<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>

Kunttu K, Huttunen T. Hälsoundersökning för högskolestuderande 2000, Helsingfors, 2001.

Kunttu K, Pesonen T, Saari J. Hälsoundersökning för högskolestuderande 2016. Studenternas hälsovårdsstiftelses undersökningar 48. Arkmedia Oy, 2017.

Lamminpää R, Vehviläinen-Julkunen K, Gissler M, Heinonen S. Preeclampsia complicated by advanced maternal age: a registry-based study on primiparous women in Finland 1997-2008. *BMC Pregnancy Childbirth*. 2012 Jun 11;12:47. doi: 10.1186/1471-2393-12-47.

Lampinen R, Vehviläinen-Julkunen K, Kankkunen P. A review of pregnancy in women over 35 years of age. *The Open Nursing Journal* 2009, 3: 33–38.

de La Rochebrochard, E, de Mouzon, J, Thepot, F, Thonneau, P. Fathers over 40 and increased failure to conceive: the lessons of in vitro fertilization in France. *Fertil Steril* 2006, 85:1420–1424.

de La Rochebrochard, E, Thonneau, P. Paternal age \geq 40 years: an important risk factor for infertility. *Am J Obstet Gynecol* 2003, 189:901–905.

Miettinen A, Rotkirch A. Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. *Familjebarmetern E34*, 2008. Befolkningsförbundet Institutet för befolkningsforskning, Helsingfors, 2008.

Miettinen A. *Familjebarmetern 2015 Översikter E49/2015* Befolkningsförbundet rf. Hansaprint Oy. Helsingfors, 2015

Mika Niemelä, Hannu Kallunki, Jaana Jokinen, Sami Räsänen, Birkitta Ala-Aho, Heilinä Hakko, Tiina Ristikari, Tytti Solantausta (2019). Let's Talk about Children Model. *Frontiers in Psychiatry*. In press.

Nipuli S, Brandt J, Hemminki E, Klemetti R. Finnish university students' intentions to have children and willingness to have fertility education. *First Global ESC Conference*, Köpenhamn, Danmark, 2013.

Nipuli S, Hemminki E, Rämö A, Klemetti R. Finnish university students' knowledge of the health impacts of postponing childbearing, Finland, 2011. *Int J H Prom Ed*, 2017.

Nybo Andersen, A.-M. & S. K. Urhoj (2017). Is advanced paternal age a health risk for the offspring? *Fertility & Sterility* 107, 312–318.

Paavilainen M, Bloigu A, Gissler M, Hemminki E, Klemetti R. Aging fatherhood in Finland – first-time fathers in Finland from 1987-2009. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2015;44(4).

Perinatalstatistik - föderskor, förlossningar och nyfödda 2015. Statistikrapport 16/2016, Finlands officiella statistik, THL, 2017.

Pelkonen M ja Perälä M, promemoria 2018.

Perälä M-L, Pelkonen M, Halme N, Kanste O, Joronen K. 2018. Kansainvälisistä ratkaisista oppia lasten ja nuorten palvelujen ohjaukseen. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet. Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja päätöksenteon tueksi 29/2018

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., ... & Salo, J. (2018). Suomi lasten kasvu ympäristönä. THL rapporter 7/2018: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137104/URN_ISBN_978-952-343-152-2.pdf?sequence=1

Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., ... & Gissler, M. (2016). Suomi nuorten kasvu ympäristönä-25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Rapport: 2016_009: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131119/URN_ISBN_978-952-302-712-1.pdf?sequence=1

Rotkirch, A., K. Tammissalo, A. Miettinen & V. Berg (2017). Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. *Familjebarmetern 2017*. Institutet för befolkningsforskning Översikter E51. Helsingfors: Befolkningsförbundet.

Sainio S, Klemetti R, Hemminki E, Gissler M. Yli 40-vuotiaan naisen raskaus. *SLL* 2010, 39, 3129–34.

Sartorius GA, Nieschlag E. Paternal age and reproduction. *Hum.Reprod.Update*, 2010,16, 1: 65-79.

Schmidt, L., T. Sobotka, J. G. Bentzen, & A. N. Andersen (2012). Demographic and medical consequences of the postponement of parenthood. *Human Reproduction Update*, 18(1), 29–43.

Sharma, R., Biedenharn, K. R., Fedor, J. M., & Agarwal, A. (2013). Lifestyle factors and reproductive health: taking control of your fertility. *Reproductive Biology and Endocrinology*, 11(1), 66

Uusitalo, R. et al. (2005). Influence of paternal age on the risk of spontaneous abortion. *American Journal of Lifestyle Medicine* 161, 816-823.

Statistikcentralen (2018) Ädit tilastoissa:
http://www.stat.fi/tup/tilastokirjasto/aidit_tilastoissa_2018.html

Väljörvi, Jouni (red.) (2019) Förutsättningar för uppväxt, lärande och delaktighet för alla. Forskarnas observationer och rekommendationer för främjandet av möjligheterna till mångsidig utveckling, hälsa och deltagande bland barn och unga. Statsrådets publikationer 2019:7: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-701-7>

Zasloff E, Schytt E, Waldenström. First time mothers' pregnancy and birth experiences varying by age. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2007, 86:1328–36.

Möjligheter för Finland Möjligheter för Finland <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161329>

Förvaltningsområdenas framtidsöversikter 2018: <https://vnk.fi/tulevaisuuskatsaukset>

Statsrådets framtidsredogörelse, del 1 Bred förståelse av förändringarna i arbetslivet: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80036>

Statsrådets framtidsredogörelse, del 2 Lösningar i förändringen av arbete: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161091>

Kansallinen ennakointiverkosto: <http://foresight.fi>

Varhaiskasvatusmaksujen kevennykset osuvat keskituloisiin, mutta lisäävät työnteon kannustimia pienituloisilla, forskningschef Jussi Tervola, THL:
[i]<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137619/THL%20Tutkimuksesta%20tietämyksiä%202019%201502.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE):
[ii]<https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>; den egentliga slutrapporten över projektperioden blir färdig i slutet av mars 2019: Utvecklingsprogrammet fortsätter 2019.

Aktörer som arbetar med barn, unga och familjer har i sitt ställningstagande 16.11.2017 förelagit att det upprättas en nationell barnstrategi: <https://www.lapsenoi-keudet.fi/lapsen-oikeuksien-paiva-ja-viikko/2017-yhdenvertaisuus/kannanotto-laps-istrategia-ohjamaan-lapsipolitiikkaa/>

Barn- och familjeorganisationerna tog ställning till upprättane av en barnstrategi som bygger på konventionen om barnets rättigheter 13.2.2018: <https://www.lskl.fi/kannanotot-ja-lausunnot/suomeen-tarvitaan-kansallinen-lapsista-ergia/>

Kontaktytor – en gemensam möjlighet – Utredning om kontaktytor vid genomförande av barn-, ungdoms- och familjetjänster i en föränderlig verksamhetsmiljö Social- och hälsovårdsministeriet. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2018: <https://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3904-2>

Barnombudsmannens berättelse till riksdagen 2018: http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2018/02/LA_eduskun-takertomus_2018_FI_netti.pdf

Joronen, et al: Åtgärder som stödjer integrationen av tjänster som främjar barns och unga personers hälsa, välfärd, tillväxt och inläring i olika länder. Statsrådets kansli. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2018: <https://valtioneuvosto.fi/julkaisut/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-287-540-2>

Barnombudsmannens berättelse till riksdagen 2018: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_28+2018.aspx

FN:s kommitté för barnets rättigheter gav år 2003 allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter (allmän kommentar nr 5, http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_GC_2003_5_julkaisu.pdf). Kommittén betonar att avtalsstaternas regeringar ska utgå från en enande, övergripande och rättighetsbaserad nationell strategi som är förankrad i konventionen Den allmänna kommentaren bestämmer vad som förutsätts av strategin.

Stödmaterial för ett barnvänligt landskap: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lapsiystavallinen-maakunta-ja-kunta

Arbetet med att utveckla barnkonsekvensbedömningen som en del av programmet LAPE och vid Institutet för hälsa och välfärd: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi

Europarådets verktyg för bedömning av barns och ungas rätt till delaktighet på basis av FN:s konvention:

https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/oikeusministerio-kaynnistaa-hankkeen-lasten-ja-nuorten-osallistumisoikeuksien-arviointityokalun-testaamiseksi

Barnombudsmannens berättelse till riksdagen 2018. Berättelsen omfattar en översikt som bygger på förvaltningens dokumentmaterial (men inte på den faktiska barn- och familjepolitiken, dess resultat under olika tidsperioder eller välfärdsindikatorer) (Matti Rimpelä).

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2018/02/LA_eduskuntakertomus_2018_netti_SU.pdf

Regeringens strategidokument 2003. Regeringens tväradministrativa politikprogram och politikområden. Statsrådets kanslis publikationsserie 14/2003

<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/vanhanen-strategia-asiakirja-2003.pdf/355c8468-4025-45ec-89db-e687915b43fd>

Rapporten Lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan koordinaatio - Lasten ja nuorten kasvun ja hyvinvoinnin selvitysryhmän muistio av utredningsgruppen som tillsattes av undervisnings- och kulturministeriet 1.10.2009. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:3. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75573>

bl.a. föreslog att uppföljning av barns och ungas välbefinnande tas upp som ett separat fastställt politiskt tema i kommande regeringars strategidokument.

Rapporten Lapsi- ja nuorisopolitiikan koordinaation vahvistaminen – Lastensuojelulain ja nuorisolain lasten ja nuorten kasvua ja hyvinvointia edistävien yleisten säännösten kehittäminen ja yhteensovittaminen av underarbetsgruppen som tillsattes under undervisnings- och kulturministeriets utredningsgrupp. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:15.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75578/tr15.pdf?sequence=1>

Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tetoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2011:3.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75502/tr3.pdf>

Ojämlik barndom. Barns välbefinnande i ljuset av nationella indikatorer. Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2014:3.

<http://lapsiasia.ssthosting.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2014.pdf>

Regeringens strategidokument 2007. Statsrådets kanslis publikationsserie 18/2007
https://vnk.fi/documents/10616/622950/J1808_Hallituksen+strategia-asiakirja+2007.pdf/0aa860da-f50c-423e-903c-a3bdb72b9f64?version=1.0

Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2007–2011
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/78974>

Utvecklingsplanen för utbildning och forskning (KESU, UKM) samt Det nationella utvecklingsprojektet för det sociala området (KASTE, SHM,) vilka båda omfattar ministeriespecifika strategiska riktlinjer och åtgärdsprogram gällande barn, unga och familjer.

Regeringens strategiska genomförandeplan betonar betydelsen av ett barn- och ungdomspolitiskt program som grunden för ett samarbete mellan förvaltningsområdena.
<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Hallitusohjelman+strateginen+toimeenpanosuunnitelma/780ab6d0-00ec-4681-aa2a-4c6fc740783b>

Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012–2017:
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79218>

se t.ex. Strategiskt mål 9: Frågor angående barn, unga och familjer sköts på ett kompetent sätt och i gott samarbete. 9.1 Samordning av frågor angående barn, unga och familjer 9.2 Kompetens hos dem som arbetar med barn och unga. Åtgärder bl.a. Statsrådet tillsätter på UKM:s föredragning en styrgrupp för att leda genomförandet av programmet för utveckling av barn- och ungdomspolitiken. Till styrgruppen hör representanter för följande ministerier och deras förvaltningsområden: UKM, SHM, JM, ANM, IM, MM, FSM, FM samt Institutet för hälsa och välfärd och Utbildningsstyrelsen. Institutet för hälsa och välfärds expertis används vid samordnandet och utvecklingen. SHM förtydligar helheten gällande de delegationer som behandlar barnfrågor. Man samarbetar särskilt i fråga om Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet och KASTE II Lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevan osaohjelman kanssa (UKM, SHM). Regeringen har avstått från utvecklingsplanen för utbildning och forskning (KESU) och Det nationella utvecklingsprojektet för det sociala området (KASTE) som tidigare var centrala i barn- och familjepolitiken. Dessutom reducerades programmet enligt ungdomslagen i den nya lagen till att fokusera på ungdomspolitiken istället för den tidigare samordningen av barn- och ungdomspolitiken och dess samarbetsnatur. Det nuvarande splittrade servicesystemet för barn- och familjetjänster reformeras. Alla tjänster för barn, ungdomar och familjer har samordnats till en integrerad, barn- och familjeorienterad helhet av tjänster. Genom ändringen stärks basservicen och tyngdpunkten flyttas till förebyggande tjänster och tjänster som ger tidigt stöd och tidig vård. Barnets bästa och stöd i föräldraskapet är primära i förändringen. Utvecklingsprogrammet resulterar i att barn, ungdomar och familjer upplever att de mår bättre och

kan påverka sitt välbefinnande och sina tjänster. Det handlar om en omfattande förändring som rör många förvaltningsområden och tjänster och som förutsätter en fast nationell styrning och ekonomiska satsningar i omvandlingsfasen.

”Man bör eftersträva att den allmänna barn- och familjepolitiken och särskilt förebyggandet av utslagning bland barn, unga och familjer samt vården av dem omfattas av samma program. Styrningen av ett sådant program förutsätter nätverksliknande och långsiktigt samarbete inom statens centralförvaltning med ministerierna och deras underordnade enheter samt även med tredje sektorn och den privata sektorn.”

Kommissionen för barnfrågor i Finland. Framställning om en barnombudsman och koordinering av barn- och familjefrågor. SHM arbetsgruppspromemorior 2004:7:

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/72800>

Rapporten Ett Finland för barnen, dvs. den nationella handlingsplanen som förutsätts av FN:s generalförsamlings specialsession: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72626/julkaisu_2005_5.pdf?sequence=1

”Delegationen anser att det i Finland behövs en omfattande och gemensamt godkänd barn- och familjepolitisk strategi för att utveckla och följa upp barns och barnfamiljers välbefinnande. Den ska ta i beaktande såväl tillgodoseende av barnets bästa och barnets behov som säkerställande av servicen för familjer och ekonomiska resurser.”

Statsrådets förordning om barnombudsmannen (finlex.fi): <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050274>

Statsrådets innovationspolitiska redogörelse till riksdagen Undervisningsministeriets publikationer 2006:24: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79977/opm24.pdf>

Statsrådets redogörelse om Finlands människorättspolitik: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_2+2004.pdf

Slutrapport från arbetsgruppen som behandlat ojämlikhet Statsrådets kanslis publikationsserie 1/2018 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160706>

Bilaga. De 12 förslagen av professor Saaris arbetsgrupp och regeringens kommentarer till dem (VNK): <https://vnk.fi/documents/10616/7660589/Saaren+tyoryhma+kehysriihi/9b732c55-eab4-4074-a830-f7cd596a25ab>

Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster Projektplan (SHM):
https://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja+perhe-palveluiden+muutosohjelma.pdf/901bb807-89df-4efc-9ef6-257064f84ac0

Bilagor

Kort beskrivning av rapporten

Arbetet med att bereda en nationell barnstrategi som sträcker sig över flera regeringsperioder grundar sig på ett beslut som fattades vid regeringens ramförhandlingar den 11 april 2018. Den 5 juni 2018 har undervisnings- och kulturministeriet och social- och hälsovårdsministeriet i samarbete tillsatt en styrgrupp för beredningsarbetet. Arbetet har utförts 1.8.2018–28.2.2019.

Uppdraget att bereda barnstrategin förutsatte ett nytt tillvägagångssätt för att identifiera och genomföra en vision, prognoser, mål och rekommendationer som sträcker sig över regeringsperioderna. Som riktlinjer för det tväradministrativa arbetet mellan ministerier, medborgarsamhället och den offentliga och privata sektorn valdes öppenhet, framtidsorientering, upptäckandet av möjligheter och samverkan genom dialog.

Visionen, scenarierna och rekommendationerna i rapporten samt delområdena inom välbefinnande som forskningen lyft fram identifierades med hjälp av forskning och erfarenhetsexpertis och med utgångspunkt i barnets, ungas och familjers framtida välbefinnande och lärande, delaktighet och säkerhet samt mänskliga relationer och hälsa.

I **inledningen** berättas varför Barnstrategin behövs och vad Barnets tid-visionen är samt vilka riktlinjer som grundar sig på den. Med hjälp av riktlinjerna kan man uppnå ett barn- och familjevänligt samhälle 2040. I inledningen presenteras även metoder för att genomföra visionen, dessa är förvaltning och beslutsfattande som grundar sig på barnets rättigheter och på kunskap, en barn- och familjeinriktad verksamhetskultur och högklassig samverkan.

I **kapitel 2** presenteras det Finland som barn och unga lever i år 2019. I detta kapitel presenteras delområdena i barns välbefinnande som lyfts fram i forskningen och för vilka det utarbetats en egen rapport som redigerats av professor Jouni Välijärvi, "Förutsättningar för uppväxt, lärande och delaktighet för alla. Forskarnas observationer och rekommendationer för främjandet av möjligheterna till mångsidig utveckling, hälsa och deltagande bland barn och unga." I kapitlet beskrivs också på basis av forskning ett hurudant liv som är tryggt för barn och därtill behandlas nativiteten och de samhällsliga resurser som riktas till barn och barnfamiljer. Kapitel 2 beskriver även nuläget i fråga om välfärden och servicen samt riktlinjerna för reformerna i regeringens spetsprojekt 2015–2019.

Kapitel 3 beskriver det Finland som barn och unga lever i år 2040. I kapitlet behandlas hur världen förändras ur barns och ungas synpunkt och vidare frågas om barnens behov i fråga om välbefinnande förändras. Kapitlet presenterar tre alternativa riktningar för framtiden som har identifierats under arbetets gång: 1) En bra Barnets tid, 2) en lineär utveckling, där den ojämlika utvecklingen fortsätter som tidigare samt 3) en barndom i kris, där de negativa förändringarna stärks.

I **kapitel 4** behandlas riktlinjerna för genomförandet av ett barn- och familjevänligt samhälle och för den fortsatta beredningen av barnstrategin. I kapitlet presenteras visionens sju mål för ett barn- och familjevänligt samhälle och metoder för att nå målen. Vidare diskuteras rekommendationerna i större detalj. I kapitlet presenteras riktlinjer för den fortsatta beredningen av strategin. Kapitlet överblickar också Barnets tidsplanen för en nationell barnstrategi och ger rekommendationer gällande tidsplanen och det administrativa arbetet.

Kapitel 5 beskriver forskningen och kunskapen som samlats under arbetets gång och som gäller nordisk och internationell god praxis och forskningen som verktyg för styrningen och ledningen. I kapitel 5 har man också sammanställt informationen man fått från Barnforumen och den omfattande intressentgrupps- och medborgardiskussionen.

Kapitel 6 presenterar regeringens uppdragsgivning och riksdagens anvisningar för beredningen samt hur arbetet samordnas och vilka arbetsgrupper som medverkar.

I **kapitel 7** finns en epilog som sammanställer styrgruppens medlemmars förbindelser i fråga om främjandet av ett barn- och familjevänligt samhälle.

I **kapitlen 8-9** har man samlat källmaterial och bilagor.

Material som finns på ministeriernas barnstrategi-webbplatser:

1. Rapporten "Barnets tid" Arbetet för en nationell barnstrategi 2040
2. Rapporten "Förutsättningar för uppväxt, lärande och delaktighet för alla. Forskarnas observationer och rekommendationer för främjandet av möjligheterna till mångsidig utveckling, hälsa och deltagande bland barn och unga." Red. Jouni Välijärvi.
3. Forskarnas fem delområden inom välbefinnande och informationspaket gällande dessa.
4. Grafik som beskriver Barnets tid-visionen, förvaltningen och framskridandet.
5. Bilagor. Bakgrundsinformation från forskare.
6. Bilagor. Utlåtanden från intressentgrupper.

I verksamheten har man från första början iakttagit principerna för strategisk kommunikation och öppenhet. På de två ministeriernas öppna webbplatser kunde man följa med hur beredningsarbetets innehåll, diskussioner och synpunkter utformades. Dialog mellan intressentgrupper, medborgare och sakkunniga fördes i tre Barnforum samt i separata möten med intressentgrupper.

I arbetet har man på ett tvärsektoriellt sätt också fått med aktörer inom ekonomin och näringslivet. Förutom en styrgrupp har även en forskargrupp bidragit till arbetet. Vid beredningen har det i syfte att engagera intressentgrupperna ordnats flera evenemang, i vilka närmare tusen människor har deltagit, bland dem cirka tvåhundra barn och unga.

Beredningen har grundat sig på internationella människorättskonventioner. De principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter som stöder strategin är likvärdighet, prioritering av barnets bästa, varje barns rätt till ett bra liv samt respekt för barnets åsikter. Dessutom har barnet andra rättigheter enligt konventionen, såsom varje barns rätt att få undervisning (artikel 28/29).

Styrgruppen fungerade som uppföljningsgrupp vid beredningen och tog fram den gemensamma visionen *"Barnets tid – arbetet för en nationell barnstrategi 2040"*. Styrgruppen bidrog också exempelvis via bloggar till att lyfta fram viktiga synpunkter på de grunder och utgångspunkter utifrån vilka samhället kan förnyas i en mer barn- och familjevänlig riktning.

Som underlag för utarbetandet av visionen användes scenarier som beskriver tre potentiella verkligheter (ett lineärt scenario, scenariot "barndomen i kris" och scenariot "barnets tid"). Den målbild som kristalliserades vid arbetet med olika scenarier benämns i rapporten "visionen Barnets tid". I rapporten presenteras det rekommenderade scenariot om barnets tid, enligt vilket vi om cirka tjugo år på olika nivåer kommer att ha nått målet om ett Finland som är barnvänligt, ungdomsvänligt och familjevänligt.

Visionen konkretiseras genom sju mål som gäller de mänskliga relationerna i barnets omgivning (föräldrar, närstående vuxna, vänner), barnets och familjens delaktighet i gemenskaperna i uppväxtmiljön och delaktighet i den närmaste omgivningen, familjens gemensamma tid tillsammans, möjligheter till en individuell uppväxt och lärtig för barnet och för den unga personen, minskning av fattigdomen bland barnfamiljer samt människors möjligheter att skaffa så många barn de önskar.

Utifrån undersökningen fastställdes i fråga om barnets välbefinnande följande delområden: människorelationer, lärande, delaktighet, trygghet och hälsa. Utöver dessa påverkar också nativiteten hur barn- och familjevänligt samhället är.

Som centrala ledarskapsmetoder med tanke på genomförandet av visionen lyfte man fram förvaltning och beslutsfattande som grundar sig på barnets rättigheter och på kunskap samt en barn- och familjeinriktad verksamhetskultur. För att visionen ska nås krävs det på olika nivåer i samhället – med början i statsrådet och riksdagen – ett brett engagemang för de mål som man kommer överens om i rapporten Barnets tid och i de riktlinjer som utarbetas för varje regeringsperiod.

Barnstrategin främjar tillgodoseendet av barnets rättigheter och åtgärder som minskar ojämlikhet bland barn och unga. Den stöder också en förnyelse av det offentliga ledarskapet i en mer systemisk och människoorienterad riktning. Genom den samlade, förvaltningsövergripande och förvaltningsöverskridande strategin främjas en resultatrik och effektiv användning av offentliga resurser.

I rapporten föreslås det att den följande regeringen i sitt program ska göra ett åtagande om att fortsätta barnstrategiarbetet och att strategiarbetet ska slutföras före utgången av 2019. I arbetet bör man fördjupa målsättningarna i rapporten, fastställa målindikatorer samt konkretisera hur man tänker gå vidare med riktlinjerna för verksamheten och vilka resurser som behövs. Andra frågor som behöver avgöras är ansvarsfördelningen i fråga om ledningen, rapporteringen och utvärderingen, som stöder arbetet för att förverkliga visionen. Dessutom behöver man besluta på vilket sätt de olika ministerierna, regionala aktörerna och riksdagen ska engageras i den långsiktiga strategin för att främja barns och ungas välbefinnande och deras jämställdhet och lika möjligheter när det gäller lärande.

Det budskap som förmedlas i rapporten är att ett barn- och familjevänligt samhälle omfattar värderingar som ställer barn, unga och familjer främst, och i centrum för politiken. Att genom förebyggande åtgärder stödja i synnerhet utsatta barn och unga samt hjälpbehövande familjer så att de ges möjligheter till jämställt och jämlikt välbefinnande och lärande, är en lönsam investering i samhällets framtid.

Statistikuppgifter om barnfamiljer. Barn, barnfamiljer och födda

I Finland bodde 1 066 261 barn (0–17 år) i slutet av år 2017. Var antalet barn cirka 18 000 färre än i slutet av år 2010. I de fyra största landskapen med tanke på barnpopulationen – Nyland, Birkaland, Norra Österbotten och Egentliga Finland – bodde 612 347 barn, vilket är drygt 57 % av alla barn.

I slutet av år 2017 fanns det 922 081 finskspråkiga barn, 60 843 svenskspråkiga, 522 med samiska som modersmål och totalt 82 815 med annat modersmål. Antalet barn med annat modersmål har ökat snabbt. I slutet av 2010 fanns det 48 034 barn med annat modersmål än finska, svenska eller samiska.

I Finland fanns det 566 242 barnfamiljer i slutet av år 2017 (källa: Statistikcentralen). Med barnfamilj avses en familj där det finns minst ett under 18 år gammalt barn som bor hemma. Vid slutet av 2017 fanns det 1 046 336 barn under 18 år i långtidsvård på institutioner för utvecklingsstörda. Det fanns 847 308 barn i familjer med två föräldrar och 199 028 i familjer med en förälder. I barnfamiljer bor 39 procent av befolkningen inklusive äldre syskon.

Den vanligaste barnfamiljsformen är en familj som bildats av ett äkta par med barn (58 % av barnfamiljerna). I slutet av år 2017 fanns det 330 252 familjer bestående av äkta par med barn, varav 388 var familjer bestående av enkönade äkta par med barn. 63 procent av barnen bor i en familj med äkta par, eftersom det i genomsnitt finns fler barn i dessa familjer än i familjer med sambor eller en förälder.

I slutet av år 2017 fanns det i Finland nästan 111 100 familjer bestående av äkta par, vilket är 20 procent av barnfamiljerna. Cirka 57 procent av de förstfödda föddes utanför äktenskap år 2017. Andelen av alla barn som föddes utanför äktenskap år 2017 är 45 procent.

I slutet av år 2017 fanns det 106 939 familjer bestående av en mor med barn. Över en femtedel (22 %) var enföräldersfamiljer (mor med barn eller far med barn). Det fanns 17 641 stadigvarande barnfamiljer bestående av en far med barn. I slutet av år 2017 fanns det 345 familjer bestående av registrerade par med barn medan antalet familjer bestående av enkönade äkta par med barn uppgick i slutet av år 2017 till 388.

Med en ombildad familj avses en familj där alla minderåriga barn inte är makarnas gemensamma. I slutet av år 2017 fanns det 51 300 ombildade familjer, det vill säga nio procent av alla barnfamiljer. Av föräldrarna i de ombildade familjerna var 48 procent gifta sinsemellan och 52 procent var sambor. I de ombildade familjerna fanns det

107 769 minderåriga barn. I de ombildade familjerna var 63 798 barn moderns barn, 11 116 faderns barn och 33 855 var gemensamma barn.

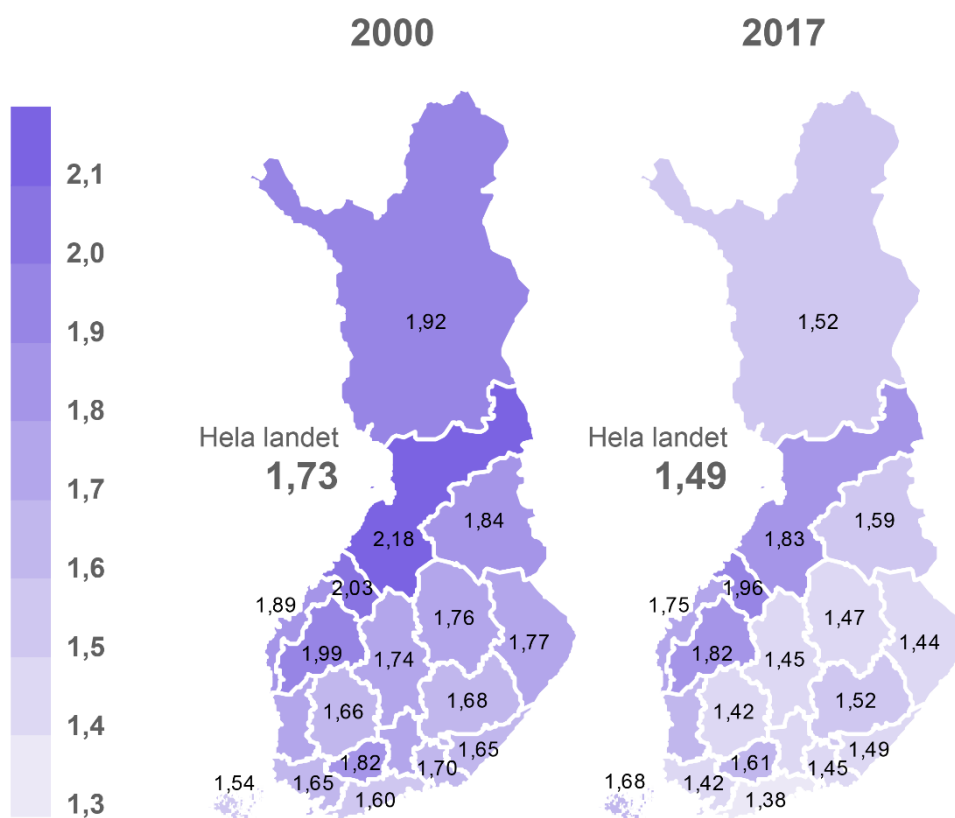
Enligt Statistikcentralen utfördes år 2017 i Finland 396 adoptioner. 292 var inhemska adoptioner och 194 internationella. Av alla personer som adopterades i Finland år 2017 var 189 flickor och 207 pojkar. Av de som adopterats var 92 personer som fyllt 18 år och av dessa var majoriteten inhemska adoptioner. Vid internationell adoption var det adopterade barnet i över hälften av fallen under 5 år. År 2017 adopterades i Finland från utlandet flest barn som fötts i Sydafrika (21). Näst mest adoptioner gjordes från Thailand (18 barn) och Kina (14 barn).

Nativiteten och fertilitet

Fruktsamhetstalet enligt landskapen 2000 och 2017

Källa: Statistikcentralen

Fruktsamhetstalet är det förväntade barnantalet, dvs. antalet barn som kvinnor i genomsnitt får under sin livstid.

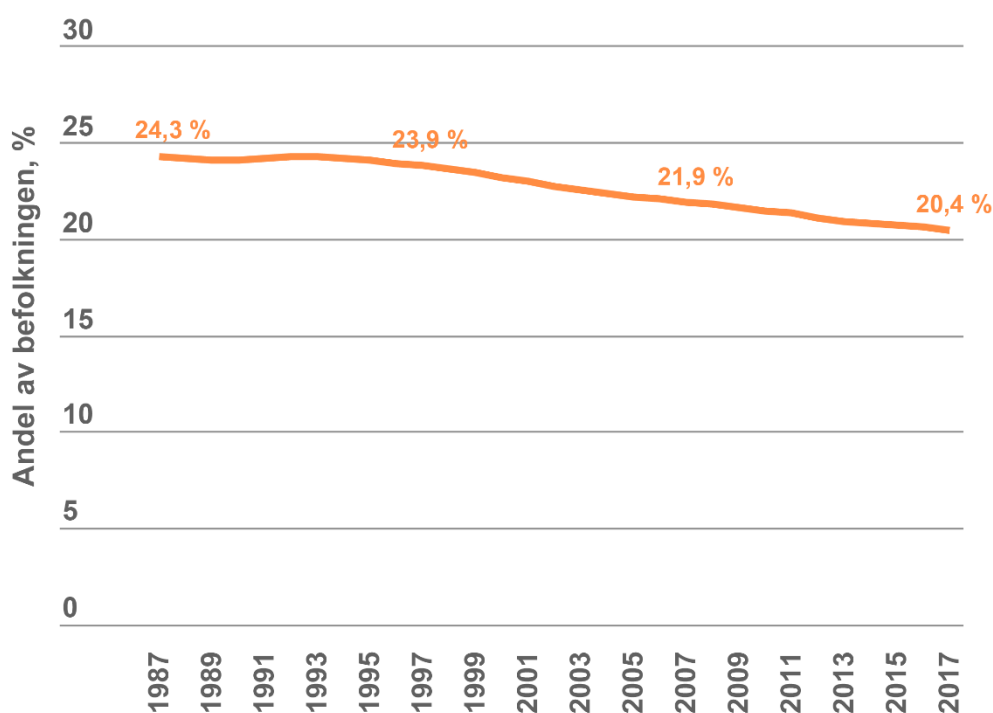

I Finland har nativiteten varit relativt hög jämfört med europeisk nivå från och med början av 2010-talet. Efter år 2010 har nativiteten börjat sjunka och nedgången har tilltagit de senaste åren. Enligt Statistikcentralens preliminära statistik föddes år 2018 47 307 barn, vilket är 3 014 färre barn än år 2017. Således föddes år 2018 nästan 13 700 färre barn än år 2010.

Det är en minskning på över 22 procent. Det preliminära summerade fruktsamhetstalet var år 2018 hela mätningens lägsta: 1,40. Från år 2010 till år 2018 hade det summerade fruktsamhetstalet minskat med mer än 25 procent. Förändringen är dramatisk inom en så här kort tid. Finland har länge haft en för utvecklade länder relativt hög nativitet. Kvinnor som fötts efter andra världskriget har fått i genomsnitt cirka 1,9 barn.

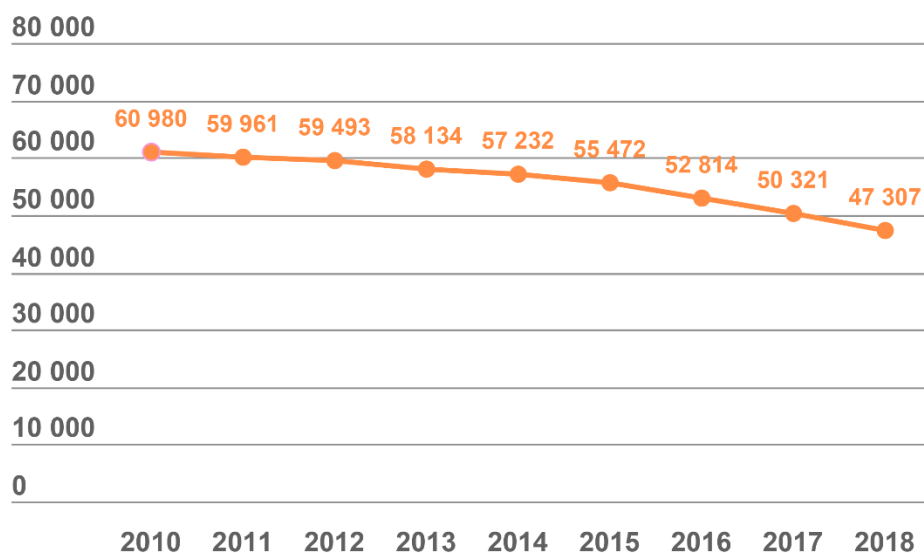
Andelen 0–18-åringar av befolkningen, %

Källa: Statistikcentralen

Antalet levande födda i Finland

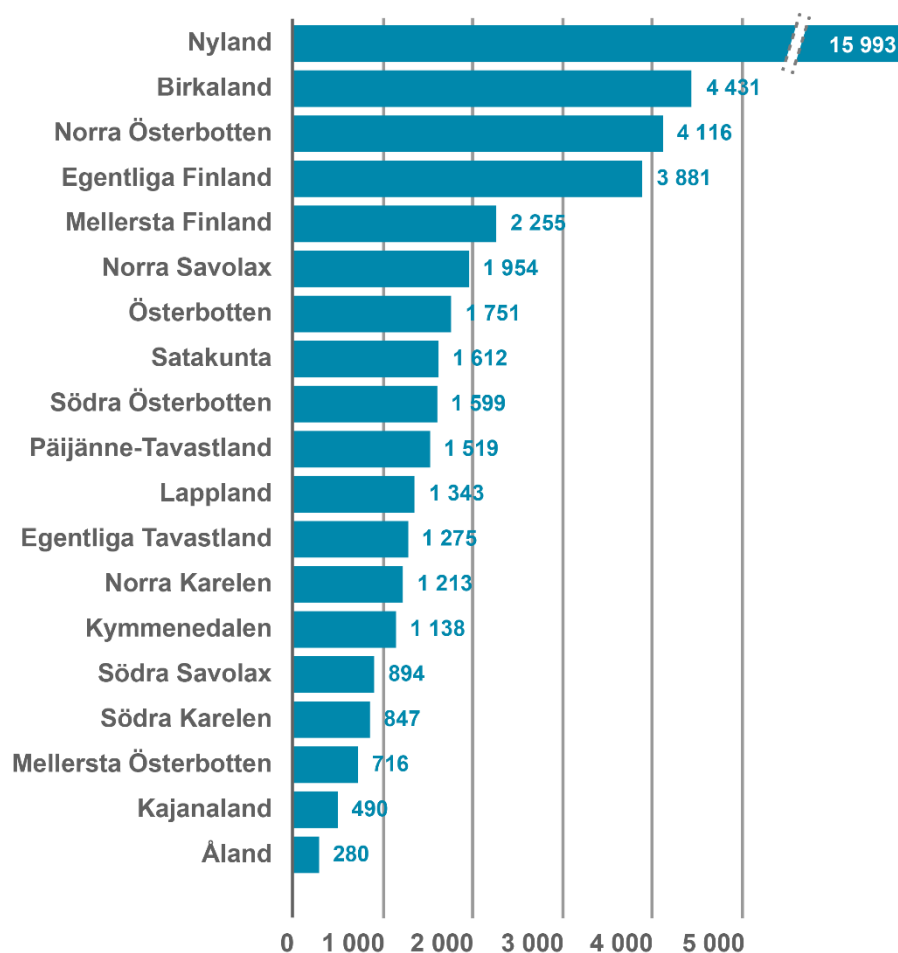
Källa: Statistikcentralen

Antalet barn som fötts under 2010-talet har minskat i Finland. Från och med år 2011 har den totala fruktsamheten sjunkit under genomsnittsnivån i EU som var 1,60 år 2017. Finlands summerade fruktsamhetstal var år 2018 1,40. Nativiteten har under denna tid sjunkit med cirka en femtedel i såväl städerna som på landsbygden och i glesbygden. Särskilt förstfödda föds mer sällan än tidigare, men nedgången gäller även andra och tredje barnet.

Födda enligt landskapen 2018

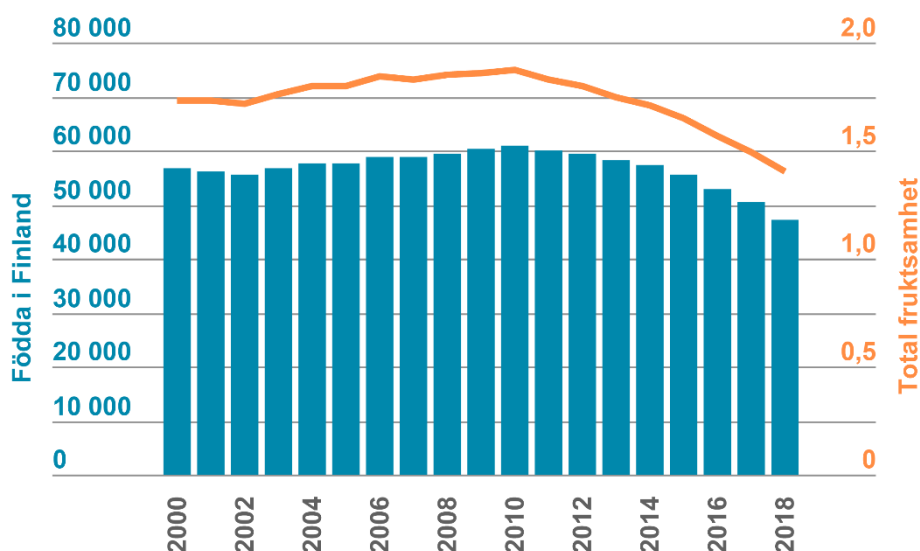
Källa: Statistikcentralen

Det är anmärkningsvärt att nedgången även har fortsatt samtidigt som ekonomin återhämtat sig. Även idealen och planerna gällande skaffandet av barn genomgår en brytning (Miettinen 2015; Rotkirch et.al. 2017; Berg 2018). Det verkar som att det slutliga faktiska barnantalet i Finland kommer att vara betydligt lägre än tidigare generationer (Hellstrand 2018). Det är heller inte fråga om att man blir förälder i ett senare skede utan om att det föds färre barn i nästan alla åldersgrupper (Statistikcentralen 2018).

Födda och total fruktsamhet

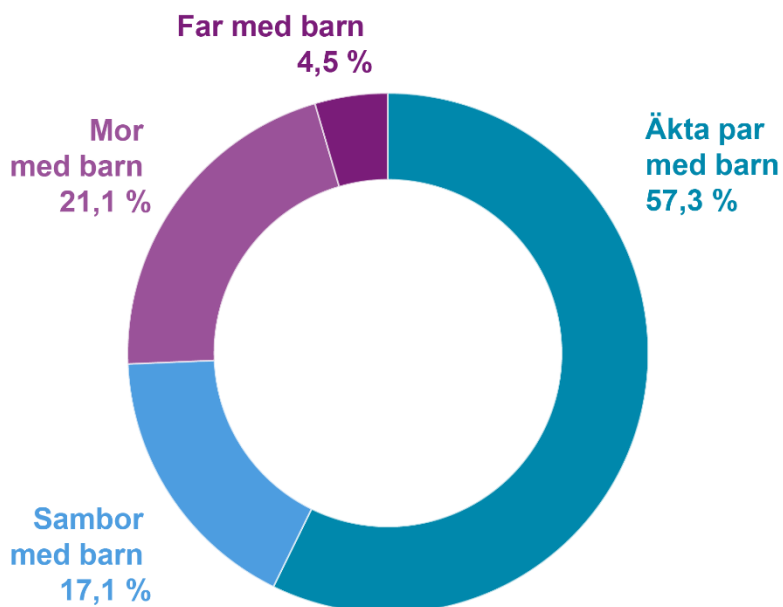
Källa: Statistikcentralen

Den minskade nativiteten är en del av den globala befolkningsförändringen där befolkningen åldras och befolkningsstrukturen blir snävare. Mänskligheten håller på att övergå till en rytm där människor lever länge och där barn föds senare och mer sällan. Utvecklingen är på flera sätt positiv och önskvärd. Även i Finland är det reducerade barnantalet en följd av valfrihet, sexualundervisning, ekonomiskt välstånd samt en kvinno- och familjevänlig välfärdsstat. Barn föds allt oftare önskade och får mycket uppmärksamhet och omsorg i sin familj och miljö. (Statistikcentralen 2018).

Familjetyper 31.12.2017

Källa: Statistikcentralen

Den minskade nativiteten är även oroväckande. Särskilt oroväckande är landets och kommunernas demografiska försörjningsförhållande (Hetemäki 2018), som kommer att vara de mest utmanande i Europa (Eurostat 2015). I Finland som i andra länder har det även förekommit tecken på en socioekonomisk polarisering inom nativiteten. Den totala fruktsamheten är högre bland utbildade kvinnor och män och har sjunkit mest i den minst utbildade befolkningsgrupperna (SVT 2018). Dessutom ligger svårigheter att bli gravid och ofrivillig barnlöshet redan nu på en hög nivå i Finland och kan bli vanligare under de följande årtiondena. (Klemetti et.al. 2018).

Material från arbetet med intressentgrupperna

Träffarna med intressentgrupperna finns förtecknade i en PDF-fil på webbplatsen lapsistrategia.fi.

Intressentgruppernas utlåtanden finns samlade kortfattat i PDF-form på webbplatsen lapsistrategia.fi.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANGATAN 1 A, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
valtioneuvosto.fi/sv/
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-287-699-7 PDF
ISSN: 2490-0966 PDF